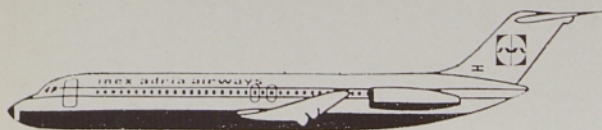

številka 4 |

april 1980 | letnik 27

rodna gruda slovenija

**ZAČASNO ZAPOSLENI V NEMČIJI
IN SORODNIKI DOMA**

Poslužite se rednih tedenskih letov, ki so namenjeni samo vam in vašim sorodnikom doma. Leti so do 50% cenejši od rednih linij. Letimo na progah:

Düsseldorf	}	Zagreb	}	Düsseldorf
Frankfurt		Split		Frankfurt
Hamburg		Beograd		Hamburg
Hannover				Hannover
Stuttgart				Stuttgart

**IZKORISTITE VELIKONOČNE PRAZNIKE
ZA OBISK VAŠIH NAJDRAŽJIH**

Prodaja kart in informacije: **ZR Nemčija, GRIMEX**
6 Frankfurt/Main 1 • Postfach 16120
Wilhelm-Leuschner-Strasse 25
Telefon (061) 25731

s filialami:

AIR-BUS REISEN

6000 FRANKFURT/Main 1
— Münchener Str. 42 — Tel. (061) 2573201

4000 DÜSSELDORF 1 — Steinstrasse 20
Tel. (0211) 329878 + 326309

2000 HAMBURG 1 — Glockengiesserwall 19
Tel. (040) 331610 + 331619

3000 HANNOVER — Andreastrasse 7
Tel. (051) 327314 + 387315

Ljubljana: Inex adria aviopromet, Titova 48,
Tel. 313-366 in vse turistične poslovalnice
v Sloveniji in Jugoslaviji

NOVE PLOŠČE IN KASETE

PLOŠČE

- ANSAMBEL AVSENIK
Po klančku — dvojna
Povsod smo doma — dvojna
Kjer pesem in veselje — dvojna
V deželi glasbe — dvojna
- ANSAMBEL LOJZE SLAK
Postojnska jama — dvojna
Popotnik — dvojna
- ANSAMBEL FRANC MIHELČ
Cerkniško jezero — dvojna
Vesela polka — LP
- ANSAMBEL MIHA DOVŽAN
Jutro v planinah — dvojna
- ANSAMBEL SLOVENIJA IZ PTUJA
Tebi, Slovenija — LP
- PIHALNI ORKESTER F. PUHAR
Slov. polke in valčki — LP
- ANSAMBEL ŠTIRJE KOVAČI
Dober dan — LP
- ANSAMBEL TONE KMETEC
Ljubezen pod marelo — LP
Moja štajerska dežela — LP
- ANSAMBEL MAKS KUMER
Veselje na vasi — LP
- SLOVENSKA POPEVKA
Ljubljana 79 — LP
- ANSAMBEL ZADOVOLJNI KRANJCI
Mi se 'mamo radi — LP
- SLOVENSKA LJUDSKA GLASBA
Porabje — LP
Zvočni primeri izvirne ljudske glasbe
- SLOVENSKI OKTET
25 let — 3 LP plošče
- MOŠKI KOMORNI ZBOR CELJE
Sloven'c Slovenca vabi — LP
- MOŠKI KOMORNI ZBOR RTV, LI.
Hej tovariši — LP
- PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR
godba milice
Himne, svečane pesmi, žalostinke — LP
- PEVSKI ZBORI IZ PRIMORSKE
Primorska poje — dvojna
- MOŠKI PEVSKI ZBOR FRANCE
PREŠEREN, KRANJ
Jaz bi rad rudečih rož — LP
- VOKALNI KVINTET GORENJC
Zabučale gore — LP
- KVARTET DO
Oblaki su rudeči — LP
- FRANC IN TONČKA MAROLT
Slov. ljudski plesi in pesmi — LP

MAGNETOFONSKE KASETE

- Slovenska popevka Ljubljana 79
Popevka vesele jeseni Maribor 79
Tebi Slovenija — ansambel Slovenija
iz Ptuja
Slov. polke in valčki — orkester Puhar
Po klančku I, II — Avsenik
Sem na planinah — Jeršinovec
Vesela polka — Mihelič
Kadar srečam te — Slak
Veselo na rajžo — Slak
Naj vrisk pove — Slak
Domači vasici — Slak
Sezidal sem si vinski hram — Slak
Iz Slakove skrinje I, II

rodna gruda slovenija

*Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo*

	Dogodki	<i>Izdaja</i>
	4	Slovenska izseljenska matica
Jugoslavija in svet: Intervencija v Afganistanu	6	Ljubljana, telefon 061/20-657
	6	<i>Naslov</i>
Premišljeni načrti o energetske politiki	8	61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
	8	Slovenija, Jugoslavija
Izbor iz slovenskega tiska	11	Telefon uredništva 061/23-102
	11	Telefon uprave 061/21-234
Slovenski atomi za slovensko elektrarno	14	<i>Glavni in odgovorni urednik</i>
	14	Jože Prešeren
Po Sloveniji	16	<i>Urednica</i>
	16	Jagoda Vigele
Intervju: Dr. Mirko Derganc	18	<i>Uredniški odbor</i>
	18	Janez Kajzer, Marko Kern, Jože Prešeren,
Turistični vodnik	20	Silvestra Rogelj, Ina Slokan, Mila Šenk,
	20	Juš Turk, Jagoda Vigele
Celje — industrijsko in upravno središče	22	<i>Izdajateljski svet</i>
	22	Mitja Vošnjak (predsednik), Mirko Čepič,
Slovenija v mojem objektivu	24	dr. Vladimir Klemenčič, Anna Krasna, Mira
	24	Mihelič, Ernest Petrin, Drago Seliger, Lenart
Zakladi slovenskih muzejev: Vigenjci	26	Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec
	26	<i>Oblikovalec</i>
Korenine: Ustoličevanje koroških vojvod	28	Peter Žebre
	28	<i>Prevajalci</i>
Naši po svetu	30	Alberto Gregorič (španščina),
	30	Viktor Jesenik (francoščina),
Louis Adamič: Z drugim imenom mister Nichols (nadaljevanje)	30	Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
	30	Revija izhaja vsak mesec,
Umetniška beseda: Čudežna pomlad	38	8. in 9. številka izideta skupno.
	38	<i>Tisk</i>
Vaše zgodbe: Skrbi in težave neke mame	40	ČGP Delo, Ljubljana
	40	Oproščeno prometnega davka po
Za mlade po srcu	42	pristojnem sklepu št. 421-1/173
	42	z dne 24. VII. 1973
Kroček mladih dopisnikov	44	<i>Letna naročnina</i>
	44	Jugoslavija 150 din, Avstralija 7 aus. \$, Avstrija
Materinščina	45	120 Asch, Anglija 4,50 Lstg., Belgija 260 Bfr,
	45	Danska 45 Dkr, Finska 35 FM, Francija
Mislimo na glas: Oh, ta pozabljivost	46	35 FF, Holandija 18 Hfl, Italija 7.000 Lit,
	46	Kanada 10 can \$, ZR Nemčija 16 DM,
	46	Norveška 45 Nkr, Švedska 40 Skr, Švica 15 Sfr,
	46	ZDA — U. S. A. 8 US \$, Južnoameriške države
	46	8 US \$.
Slika na naslovni strani:		<i>Plačilo naročnine</i>
Posnetek z lanskega izseljenskega		Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
piknika v Škofji Loki, kjer se je		Devizni račun: 50100-620-010-32002-2818/5
predstavila tudi domača folklorna		pri Ljubljanski banki — Plačilo je možno
skupina. Letos bo izseljenski		tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
piknik v soboto 5. julija		s čekom, naslovljenim na »Slovenska
(Foto: Janez Zrnec)		izseljenska matica« v priloženem pismu.

IZSELJENSKI KULTURNI DELAVCI

Ob prebiranju Rodne grude pogosto razmišljam o naših starih kulturnih delavcih v tujini, ki tako aktivno delujejo v prid nas vseh. Rodno grudo prejemam že več let in pridružujem se pohvalam, ki jih prejimate z vseh strani sveta. To si tudi zaslužite. Žal mi je, da se na dolgi poti toliko števil Rodne grude izgubi. V zadnjem času skrbi za razdeljevanje števil Rodne grude naročnikom društvo Triglav in tako je veliko bolje. Kdor le more, dvigne številko osebno in tako se pač

ne more izgubiti. Lep pozdrav vsem Slovencem po svetu.

Toni P., Buenos Aires, Argentina

MOJ DOM

Imel bi veliko željo, če bi kdaj lahko objavili fotografijo vasi Radmirje v Zgornji Savinjski dolini, kjer sem doma. V Radmirju je tudi znana cerkev, nekdanja romarska. Mojo pesem »Moj dom« sem skomponiral ob mislih na stare čase v rojstni vasi.

Viktor Semprimožnik, Hastveda, Švedska

Op. ur.: Viktor Semprimožnik je vodja znanega slovenskega zabavnega

urednik vam

Osrednji in morda tudi najpomembnejši prispevek v tej številki »Rodne grude« je članek o slovenski in jugoslovanski energetske politiki, obenem pa je to tudi zanimiva informacija o tem, kolikšne so naše lastne zaloge energetskih virov. Brez uvožene nafte in nekaterih drugih virov tudi naša država v prihodnje ne bo mogla, očitno pa je, da tudi glede lastnih virov ni ravno revna. Imamo lastno nafto (res ne prav veliko), imamo lastne zaloge premoga, imamo še neizčrpane vire vodne energije in še marsikaj. V primerjavi z mnogimi na videz bogatejšimi državami torej ni razlogov za pesimistična napovedovanja. Tudi marsikdo izmed vas gotovo ne ve, kakšne zaloge energetskih surovin skriva podzemlje vaše ožje domovine. S tem vas torej seznanja naš osrednji prispevek ta mesec in s tem se tudi naša revija pridružuje razpravam o podobnih probemih na vseh koncih sveta. Tudi v nadaljnjih sestavkih boste našli marsikaj zanimivega iz domovine — o slovenskih atomih za prvo slovensko jedrsko elektrarno, o našem zdravniku, ki velja za enega izmed najboljših strokovnjakov na svetu za zdravljenje opeklin in plastično kirurgijo, o mestu Celju, drugem največjem industrijskem in upravnem središču slovenske Štajerske, izmed zakladov slovenskih muzejev pa vas bomo tokrat seznanili z bogastvi kroparskega muzeja. Med leposlovnimi prispevki vas upravičeno lahko opozorim na pesnitev slovenske pesnice Marije Hriberšek, ki živi in piše na Švedskem, z naslovom »Vaški kovač«, v kateri izredno občuteno pripoveduje žalostno zgodbo vaškega kovača, ki ga življenjska pot zanese v svet. In še nekaj: zaradi podvajanja z nekaterimi drugimi časopisi smo prvotno nameravali ukiniti rubriko »krožek mladih dopisnikov«, v tej številki pa jo ponovno objavljamo, ker se nam je nabrala že kar majhna kopica zanimivih, pristranskih in z izredno ljubeznijo napisanih prispevkov naših mladih bralcev. Res jim ne moremo odreči objave. Vabimo vas, da nam jih pošiljate tudi v prihodnje. Če jih bo vedno dovolj, bomo rubriko obdržali za stalno, drugače pa jo bomo objavljali priložnostno. Radi bi namreč ustregli tudi tistim našim zvestim bralcem, ki nas že dolga leta prosijo, da bi v reviji stalno objavljali tudi križanko, ki jim pomaga pri ohranjanju in bogatenju slovenskega jezika. Upajmo, da bomo lahko ustregli vsem. Lep pozdrav!

Jože Prešeren

ansambla »Vikis«, ki deluje na Švedskem. Ansambel je doslej izdal že dve LP gramofonski plošči.

VSE PREBEREMO

Oba z ženo Rodno grudo redno prebereva od začetka do konca. Tudi 95-letna mama Marija Žagar rada prisluhne novicam iz Slovenije in iz drugih držav, kjer so raztreseni Slovenci, in skrbijo za ohranjanje materinega jezika. Spet naročam na posebnem seznamu nekaj novejših slovenskih plošč, za prejšnje pošiljke pa se vam lepo zahvaljujem in prilagam denar za poravnavo. Prilagam tudi nekaj prispevkov, ki smo jih zbrali za pomoč za odpravo posledic potresa v Črni gori — Martin Matjan: 5.— dol., Jennie Matjan 5.— in Marija Žagar: 5.— dolarjev. Prosim tudi, če bi zame poravnali naročnino za časopis Kamniški občan. Prilagam pa tudi nekaj za tiskovni sklad. Z najboljšimi željami,
Jennie in Martin Matjan, Forest City, Pa.

ČISTO MAJHNA — DOMAČA VAS

Vem, da je Dolenja Dobrava na Dolenjskem res čisto majhna vas, toda če boste kdaj obiskali ta kraj, bi bila res zelo vesela, če bi kaj napisali o njej. To je moja rojstna vas in čeprav sem tam preživela le košček svojega otroštva, se je vedno rada spominjam. Če pa vas pot zanese v Naklo na Gorenjskem, pa boste mogoče kaj lahko napisali o tem kraju, saj se je v zadnjih letih zelo razvil. Vsem Slovencem po svetu in sodelavcem Rodne grude želim še veliko nadaljnjih uspehov.

Maria Krivacek, Toronto, Ont., Kanada

PRELEPE SLIKE

Spet je minilo leto in z njim je prišel čas, da se poravna naročnina za Rodno grudo. Prilagam vam ček. Rodna gruda nam je zelo všeč, ker prinaša toliko zanimivih novic in tako lepe slike iz Slovenije. Ko jih gledamo, si predstavljamo, kot da bi bil v Sloveniji osebno.

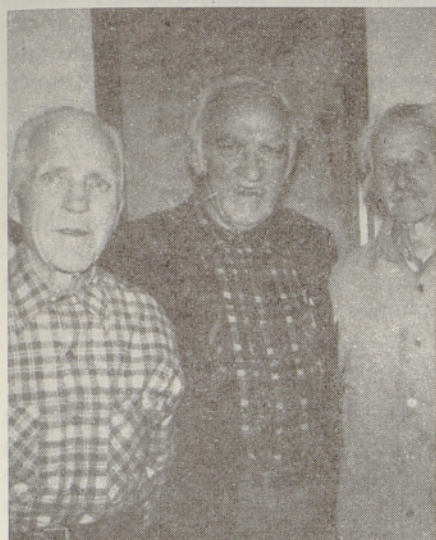
Tukaj v našem Thunder Bayu gre do naša društva svojo pot; do zedinjenja ni lahko priti. Sicer pa je bilo lansko leto kar precej živahno, želimo si le, da bi društva vsaj enkrat na leto razgrnila obračun svojega dela.

Jožef Černigoj, Thunder Bay, Ont., Kanada

NELJUB DOGODEK

Rad bi napisal nekaj besed, s katerimi bom opisal dogodek, ki se nam je pripetil med lanskim obiskom Slovenije, ko smo se med drugim mudili tudi deset dni v Portorožu. Med bivanjem tam nam je bilo sporočeno, da je bil spremenjen datum naše vrnitve

v Združene države. To sem hotel sporočiti našim v Chicagu in tako sem šel na poštni urad v Portorožu, tam spisal telegram, ga oddal uradnici in plačal 101.—dinar. Zagotovila mi je, da bo v Chicagu v 5—6 urah. Na žalost ta telegram še do danes ni prispel v Chicago in ga najbrž tudi ne bo. Težko mi je razumeti tako malomarnost v kraju, ki v precejšnji meri živi od turizma. Medtem sem pisal tudi na poštni urad v Portorožu za pojasnilo, vendar pa odgovora nisem prejel.

Trije zvesti naročniki in bralci Rodne grude iz Clevelanda: Charles Žele, Joseph Birk in George Bole

Rodno grudo radi beremo in smo z revijo zelo zadovoljni. Želimo, da nam jo pošiljate z letalsko pošto.

Anton in Poldi Škamperle, Berwin. I Il, ZDA

SREČA V SLOVENSKE DOMOVE

Spet se je prevesilo leto in s tem je prišel čas za poravnavo naročnine. Vsako številko preberemo z velikim veseljem. Midva z ženo zato, ker rada vidiva, kaj se dogaja v naši domovini, sin in hčerka pa zato, ker ju zanima slovenski jezik in bi se rada kaj naučila. Če boste kdaj hodili okrog Celja, vas prosimo, če bi lahko objavili kakšno sliko iz tega lepega mesta, še posebno pa starega gradu, ki že stoletja gleda svoje mesto in prelepo Savinjo, ki se vije po dolini. Rodna gruda je prelepa revija in mi vsi Slovenci smo lahko ponosni nanjo. Želimo, da bi z revijo še dolgo nosili srečo v slovenske domove na tujem. Lep pozdrav tudi vsem, ki radi prebirajo Rodno grudo.

Štefan in Sonja Kupresak, Maroubra, N. S. W., Avstralija

KLJUB LETOM RADA BEREM

Vesela sem, da še vedno lahko berem, kljub temu da sem stara že 95

let. Rojena sem bila v Zagorju in sem prišla sem leta 1909. Ves čas sem mislila, da se bom kdaj vrnila, toda ni bilo mogoče. Vse je še tako lepo.

Angela Biskar, St. Louis, Mo., ZDA

ZELO POGREŠAM REVIJO

Dolga leta sem že naročnica Rodne grude in jo zelo pogrešam, ker je nisem dobila že nekaj mesecev. Ne vem, kje je vzrok zato. V juliju 1979 sem bila za dva tedna v Jugoslaviji, vendar

zahvaljujemo za obisk in vam želimo, da bi še dolgo razveseljevali ljudi z vašo pesmijo.

Franc Kreiner, Edmonton, Alta, Kanada

SPOMINI NA DOMOVINO

Minilo je leto dni in spet je prišel čas za obnovo naročnine. Upam, da bodo s priloženim čekom pokriti vsi stroški za Rodno grudo in koledar. Če pa kaj ostane, naj bo v tiskovni sklad. Vedno z veseljem sprejemamo vašo re-

Ansambel Toneta Kmetca na proslavi 20-letnice Slovenskega društva v Vancouvru, Kanada

vas nisem mogla obiskati, ker je bil čas tako kratek. Večino sem se mudila v Ljubljani, kjer imam sorodnike. Z mano je bil tudi sin z ženo, oba sta tukaj rojena. Sin dobro govori slovensko, žena pa ni Slovenka. Zelo jima je bilo všeč. Tam sta bila prvič, jaz pa sem bila že četrtič. Pravita, da bosta še šla, jaz pa zaradi visokih let ne vem, če bom šla še kdaj. Doma sem iz Pivke in tam nimam nikogar več od svojih. Sin je hotel vedeti, od kod sem doma. Pokojni mož in oče je bil doma iz Ilirske Bistrice. Obiskali smo tudi ta kraj. Tako sta dva tedna hitro minila.

Frances Hrvatina, McDonald, Pa., ZDA

DRAGI ANSAMBEL TONETA KMETCA

Slovenci iz daljnega Edmontona v Kanadi se vam iz srca zahvaljujemo za vaš drugi obisk. Vaš koncert je bil odličen — ste res pravi veseli Štajerci in pravi ponos slovenstva. Saj ne vemo, če je še kje na svetu kak kos zemlje, kjer bi živel tako dober in vesel narod in tudi tako glasbeno nardarjen, kot smo Slovenci. Kamorkoli se ozreš, povsod so sami dobri pevci in pevka. V upanju, da ste bili tudi vi zadovoljni med nami, se vam lepo

vijo, saj se med branjem in gledanjem te revije preselimo v našo lepo Slovenijo. Lani je bila doma vsa moja družina, toda vse je tako hitro minilo. Ni važno, kje se človek rodi, to ti ostane v najlepšem spominu. Potovali smo veliko, prevozili celo Jugoslavijo, toda lepota Gorenjske in pridnosti naših ljudi nihče ne prekosi.

Viki Čadonič, Ottawa, Kanada

PREMALO ŠPORTA

Zelo rad preberem Rodno grudo in tudi moja žena, ki je Avstralka, se zelo zanima za vse in jo kar dvakrat pregleda. Mene zelo zanima šport, nogomet, atletika in drugo, toda zelo redko najdem kaj s tega področja. Oprostite kritiki. Želim vse najboljše in veliko uspehov v letu 1980!

Miro Krševan, Melbourne, Vic., Avstralija

RADI BEREMO

Lepo pozdravljam vse v uredništvu in vse doma v stari domovini. Vsi radi beremo Rodno grudo in naše lepe knjige slovenskega porekla. Zelo smo zadovoljni z vsem, kar beremo in vidimo v naših časopisih. Prilagam tudi denar za naročnino za naprej.

Jurij Papa, Milton, Ont., Kanada

PREŠERNOVE NAGRADE 1980

Na slovesni proslavi slovenskega kulturnega praznika v dvorani Slovenske filharmonije v Ljubljani so podelili tradicionalne Prešernove nagrade za umetniške dosežke na raznih področjih. Letos so Prešernove nagrade prejeli: slikar in grafik Božidar Jakac, igralec in režiser Slavko Jan ter pisatelj Ciril Kosmač, ki je umrl nekaj dni pred podelitvijo nagrad. Podelili so tudi 18 nagrad Prešernovega sklada, ki so jih prejeli: Danilo Benedičič, Evgen Car, Minu Kjuder, Mira Sarđoč, Anton Demšar, Stane Jagodič, Rudolf Kotnik, Dubravka Sambolec, Irena Grafenauer, Niko Grafenauer, Tone Partljič, Nora Jankovič, Ati Soss, Marjan Rožanc, Karpo Godina, Bogdan Rajhenberg, Mirko Dekleva, Matjaž Garzaroli, Vojteh Ravnikar, Egon Vatovec, Janez Bizjak, Marko Cotič in Dušan Engelsberger.

Slavnostni govornik na proslavi je bil predsednik društva Slovenskih pisateljev Tone Pavček, ki je med drugim dejal:

»Ko se ob Prešernovem prazniku sprašujemo o naši zvestobi Prešernu in nas veseli, da smo Slovenci, kjerkoli smo že na tem svetu, domala vse zvesti njegovi ideji, ko hkrati merimo pota kulturne sedanosti ter gledamo ljudi

na njih pa tudi stran od njih sredi razkošja potrošnje in drugih takih veselih čednosti; ko se sprašujemo, kakšen je pravzaprav naš duhovni obraz, nam sicer ni čisto lahko pri srcu, a vseeno tudi sramu ni in ne more biti...«

UMRL JE IVAN GOŠNJAK

V Aleji zaslužnih državljanov v Beogradu so 11. februarja z največjimi vojaškimi častmi pokopali narodnega heroja armadnega generala Ivana Gošnjaka. Ivan Gošnjak je bil član komunistične partije Jugoslavije od leta 1933, sodeloval je v španski državljanski vojni kot starešina v vrstah republikanske vojske, od tam pa se je vrnil v domovino, kjer je od vsega začetka sodeloval v narodnoosvobodilnem boju. Po vojni je bil dalj časa minister in državni sekretar za ljudsko obrambo.

VELIK UVOZ OPREME

Slovenija je lani za približno 5 odstotkov preseгла vrednost načrtovanega obsega menjave s tujino. Izvoz je bil za 2 odstotka večji od načrtovanega, uvoz pa je bil za sedem odstotkov večji. Zaradi tega je bil za 15 odstotkov večji zunanjetrgovinski primanjkljaj, kot je bilo predvideno z načrtom. Ugotovljeno je bilo, da je prišlo do

tolikšnega primanjkljaja zaradi visokega uvoza opreme.

PRVA CANKARJEVA DVORANA

Nekaj dni po slovenskem kulturnem prazniku, v začetku februarja je bila v kulturnem domu Ivana Cankarja v Ljubljani dokončana prva dvorana — to je srednja dvorana z okoli 650 sedeži. Prvi preizkus je dvorana prestala 15. februarja, ko je v njej nastopila folklorna skupina Tine Rožanc s koncertom v počastitev 30-letnice obstoja skupine. Predvideno je bilo tudi, da bo ena izmed prvih večjih prireditelj v tej dvorani balkanski filmski festival, na katerem sodeluje šest držav.

Drugi prostori v domu Ivana Cankarja, vključno z veliko dvorano, bodo predvidoma dokončani do 22. septembra, ko se bo v njem začel mednarodni kongres kirurgov.

ZMAGA KRANJČANOV

Na prvih letošnjih športno-zabavnih zimskih »igrah brez meja« je zmagala ekipa iz Kranja. Igre so bile v italijanskem mestu Bormio. Tekme je prenašala tudi Evrovizija.

Ekipo Kranja je sestavljala vrsta dobrih smučarjev, na tekmo so se dobro pripravili, zato so dostojno zastopali barve Jugoslavije. Poleg naše države so sodelovali tudi predstavniki Italije, Francije in Švice.

JAT MED VELIKIMI DRUŽBAMI

Mednarodno združenje letalskih prevoznikov (IATA) je ob koncu minulega leta objavilo podatke, iz katerih je razvidno, da se JAT uvršča med največje letalske družbe na svetu, saj je v zgornjem delu svetovne lestvice. JAT je minulo leto prepeljal prek 3,26 milijonov potnikov, kar ga uvršča na 29. mesto med 105 največjimi letalskimi prevozniki, včlanjenih v mednarodno združenje. V evropskem prometu je JAT na desetem mestu, po številu potnikov v domačem prometu pa je na sedmem mestu v Evropi.

NOVA JEZERA V SLOVENIJI

Medrepubliški raziskovalni projekt o regulaciji in ureditvi Save »Sava 2000« predvideva za ureditev odtočnih razmer Save na območju Slovenije gradnjo zbiralnikov za okoli 500 milijonov kubičnih metrov vode. Tako so predvidena tudi štiri akumulacijska jezera: pri Radovljici, Planinskem jezeru, Radovni in na Cerkniš-

Predsednika Jugoslavije Josipa Broza Tita sta med zdravljenjem v Ljubljani 23. januarja obiskala sinova Zarko in Mišo. Predsednik Tito se je zapletel z njima v daljši pomenek

kem polju. O upravičenosti lokacij teh jezer pripravljajo obsežnejše študije, saj novim jezerom nasprotujejo zlasti varstveniki narave. Z vodo iz teh akumulacijskih jezer bo možno v času nizkih voda izboljšati kvaliteto savske vode in izboljšati tudi učinek predvidenih elektrarn na Savi.

DOMA DOVOLJ HRANE

Začelo se je peto leto uresničevanja »zelenega načrta« v Jugoslaviji, ki spravlja v realne okvire pridelovanje hrane. Vsa leta doslej so bila dokaj uspešna, saj je razen pri pšenici naraščal pridelek skoraj vseh pomembnejših kmetijskih kultur. Lani je bil še posebno rekorden pridelek koruze. Za letos predvidevajo strokovnjaki, da se bo kmetijska proizvodnja povečevala po triodstotni stopnji, medtem ko je bila lanska rast petodstotna. To bo zadostovalo vsem jugoslovanskim potrebam.

RAFINERIJA V LENDAVI

V Lendavi so pričeli z gradnjo nove rafinerije nafte, katere letne zmogljivosti bodo dva milijona ton. Lendavska rafinerija ima prednost med drugim v tem, ker je tam že vrsta spremljevalnih objektov, zaradi česar bo gradnja cenejša, kot bi bila sicer. Med drugim imajo v Lendavi že naj sodobnejše priprave za čiščenje odpadnih voda, najmodernejše polnilnice, skladiščne prostore in drugo.

Nova rafinerija bo v pretežni meri predelovala nafto iz uvoza, z derivati pa bo oskrbovala del slovenskega trga in trg na območju severozahodne Hrvatske.

NOVE CENE BENCINA

Zvezni izvršni svet je 14. februarja povečal maloprodajne cene naftnih derivatov v Jugoslaviji. Navadni bencin, 86 oktanov, velja poslej 15 dinarjev za liter, super bencin, 98 oktanov, pa velja 16,50 dinarjev za liter. Povečanje teh cen je približno 20-odstotno. Kurilno olje se je podražilo za 42 odstotkov, dizelsko gorivo za 24 odstotkov in mazut za 34 odstotkov.

KOROŠKI SLOVENCIM OB PROSLAVAH OBLETNICE

Delegaciji obeh koroških slovenskih osrednjih organizacij sta se pred nedavnim pogovarjali s koroškim deželnim glavarjem Wagnerjem, ki je Slovencem predlagal, naj bi sodelovali pri letošnjih jubilejnih proslavah 25. obletnice avstrijske državne pogodbe in 60. obletnice koroškega plebiscita. Oba predsednika slovenskih organizacij sta izrazila pripravljenost sodelovati na vseh proslavah, vendar pod pogojem, da bo na njih prišla od izraza enakopravnost obeh deželnih jezikov.

VARNOST DEVIZNIH PRIHRANKOV

Jugoslovani smo imeli lani na deviznih računih in deviznih hranilnih knjižicah že okrog 6,7 milijard dolarjev — toliko, kolikor znaša približno letna vrednost jugoslovanskega izvoza. Devizni prihranki so že približno v isti višini kot dinarski. Deviznemu varčevanju je posvečena velika pozornost tudi zaradi izrednega pomena za našo plačilno bilanco in za gospodarstvo.

Varčevanje deviz bo naša država v prihodnje še spodbujala, saj prav to pomaga pri reševanju nekaterih zadreg plačilne bilance. Občani dobivajo za svoje prihranke ustrezne devizne obresti in imajo vsak trenutek pravico te devize dvigniti ter jih porabiti doma ali v tujini.

Zvezni izvršni svet pripravlja tudi vrsto predlogov, po katerih bi bilo mogoče kupovati za devize tudi domače blago z določenim popustom.

JUGOSLAVIJA IN EGS

S sedeža Evropske gospodarske skupnosti v Bruslju poročajo, da se bližajo dolgotrajna pogajanja med Jugoslavijo in Skupnostjo uspešnemu koncu. Pogajanja so se začela že spomladi 1978. Jugoslavija je vztrajala na načelih sklenitve sporazuma iz beograjske izjave, podpisane decembra 1976. Pogajalci EGS pa so postavljali zahteve, zaradi katerih bi bila Jugoslavija še vedno v precej neenakopravnem položaju. EGS je namreč izdelal seznam šestdesetih izdelkov, med katerimi je precej takšnih, s katerimi Jugoslavija lahko konkurira na zahodnoevropskem tržišču, in za katere bi, po doseženi določeni količini uvoza v deveterični, veljale običajne carinske omejitve. Na predlog naše države je EGS zmanjšala ta seznam za polovico, za druge pa je zvišala zgornjo mejo uvoza.

IGRE BREZ MEJA IZ PORTOROŽA

Televizijski gledalci iz evropskih držav ter iz Kanade in ZDA si bodo lahko 10. junija ogledali priljubljeno televizijsko oddajo Igre brez meja iz Portoroža. Prireditelj je tako dobil izjemno priložnost za propagando svoje turistične ponudbe, oddaja pa bo vsebinsko izhajala iz osnovnih dejavnosti tega kraja, neposredno vezanih na morje: pomorstvo, solinarstvo, ribištvo, turizem.

RADIO JUGOSLAVIJA TUDI V SLOVENSKEM JEZIKU

1. februarja letos je Radio Jugoslavija proslavil 35-letnico oddajanja jugoslovanskega programa za tuje po-

slušalce. Tako so bila pretekla tri in pol desetletja neprekinjenega oddajanja v devetih tujih jezikih na kratkovalovnem območju izpolnjena z nenehnim bojem in težnjami, da bi resnica o socialistični Jugoslaviji in njenem samostojnem razvoju prihajale v svet.

V letošnjem letu Radio Jugoslavija uvaja posebne programske pasove tudi za izseljence. Tako so bile uvedene v stalne programe Radia Jugoslavija oddaje v jezikih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Poglejmo, katere so te novosti:

— vsak večer ob 22. uri Radio Jugoslavija prek svojih kratkovalovnih oddajnikov prenaša pregled novic dneva in sicer vsak dan v tednu iz ene republiške radijske postaje, ob četrtekih pa si termin po 15 minut delita radijski postaji Priština in Novi Sad. Prav gotovo bo ta novost pripomogla k še večji obveščenosti poslušalcev jugoslovanskih narodov in narodnosti, ki živijo v tujini, o dogodkih doma.

— druga programska novost pa je vsebinsko še bogatejša, saj sta vsaka sobota oziroma nedelja v mesecu in to od 8. ure zjutraj do 12. opoldan rezervirani za daljše govorno-glasbene oddaje, namenjene našim izseljencem in zdomcem po svetu in to v jezikih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Tudi te daljše oddaje, ki trajajo 55 minut, pripravljajo posamezne republiške in pokrajinske radijske hiše.

Za slovenske izseljence in seveda tudi za rojake, ki v tujini bivajo in delajo začasno, so vse naštetje oddaje na sporedu v naslednjih dneh:

— poročila v slovenskem jeziku vključno z redno večerno rubriko Našim rojakom po svetu so na sporedu vsak ponedeljek od 22 do 22,15 po našem času. Prvič so lahko ta poročila slišali poslušalci na tujem 18. februarja;

— daljša, govorno-glasbena oddaja v slovenskem jeziku na kratkih valovih Radia Jugoslavija pa je na sporedu vsako soboto od 10. do 11. ure dopoldne po našem času. Prva oddaja je bila na sporedu 1. marca.

Naj dodamo, da obe oddaji urejujejo in pripravljajo v Radiu Ljubljana in da predvsem za daljšo, sobotno oddajo velja, da je namenjena izseljencem v prekomorskih državah. Oddajniki Radia Jugoslavije so usmerjeni ob dnevih, ko je na sporedu slovenski program, tako da jih najbolje slišijo v Severni in Južni Ameriki, Avstraliji in delno tudi v Zahodni Evropi. Naj na koncu opozorimo še na kratkovalovne dolžine! Oddaje pošiljajo v svet na treh kratkovalovnih dolžinah in sicer 11735, 9620 in 7240 kilohertzov.

Marko Kern

INTERVENCIJA V AFGANISTANU

Oborožene intervencije Sovjetske zveze v Afganistanu, ki je vtisnila tako zaskrbljujoč in neprijeten pečat začetku letošnjega leta, je globoko vplivala na celoten splet mednarodnih odnosov. Politika popuščanja napetosti je doživela udarec, ki je lahko usoden. Res je sicer, da je že dolgo časa hiral, pravzaprav vsa leta, odkar je v ZDA na oblasti Carterjeva administracija, res je tudi, da je sovjetska intervencija že bolj posledica krize popuščanja, ne pa pravi vzrok zanjo — toda kljub tem resnicam je bila vendarle tista kaplja v prepolno čašo, ki je presegla mero: namesto popuščanja se začelja ostro in tudi grobo nasprotovanje.

ZDA in nekatere druge države so uvedle vrsto gospodarskih in političnih ukrepov proti Sovjetski zvezi, da bi jo »kaznoval« zaradi intervencije v Afganistanu. Takšna politika se zdi hudo dvomljiva. Predvsem bo neučinkovita. Ustavitev dobav žita, prepoved prodaje moderne tehnologije in opreme in podobni ukrepi sicer lahko povzročijo veliko težav, toda Sovjetska zveza je vendarle prevelika in premočna, da bi jo na tak način lahko kdorkoli spravil na kolena. Težave, ki jih bo zaradi takih ukrepov imela, bodo prejkone samo okrepila tiste sile v ZSSR, ki so trde, nepopustljive, ki se zavzemajo za politiko »trde roke« navznoter in navzven.

Po hudo neprijetni, a žal neizogibni blokovski logiki pritiski vselej izzevo samo še nasprotne pritiske in rezultat je lahko samo slabšanje mednarodnega položaja in večanje nevarnosti za mir in varnost. Pri tem je hudo zaskrbljujoče še nekaj: največji velesili sta sposobni druga drugo kar nekajkrat povsem uničiti, kar pomeni, da se morata izogibati medsebojnemu spopadu. Svoja nasprotovanja in sovražnost morata izživljati predvsem v odnosih proti tretjim, v tekmovanju za povečanje svojega vpliva, za razširi-

tev svoje vojaške in politične prisotnosti v drugih državah, v spopadanju za vplivna področja.

To prinaša hude nevarnosti in preizkušnje manjšim državam, zlasti neuvrščnim. To je tudi glavni vzrok, zakaj je velika večina neuvrščnih držav že januarja v generalni skupščini OZN tako odločno obsodila sovjetsko intervencijo v Afganistanu.

Med državami, ki so intervencijo najodločneje obsodile, je bila seveda tudi Jugoslavija. Naša država že dolgo časa glasno opozarja, da se mednarodne razmere stalno slabšajo in da politika pritiskov, intervencij, vmešavanja v notranje zadeve drugih in uporaba sile pri reševanju sporov dobiva vse večji razmah. Pri tem seveda ne gre zgolj za pozivanje in tarnanje; Jugoslavija je zelo aktivna, predvsem

GOSPODARSKI DOSEŽKI

NAŠI GRADBENIKI NA TUJEM

Jugoslovanski gradbeniki ustvarijo vsako leto z opravljanjem gradbenih del v tujini skoraj toliko dohodka, kot nam ga prinaša turizem. Tako je lani na tujem delalo v 37 državah že 283 naših gradbenih organizacij. Če upoštevamo pogoje, ki vladajo na svetovnem trgu in izredno hudo konkurenco, so dosežki, ki presegajo tiste iz leta 1978, dokaj spodbudni.

V zadnjem času se je razvilo močno sodelovanje na tem področju zlasti z arabskimi državami, kjer naše delovne organizacije gradijo več pomembnih objektov. Tako v Iraku velik agro industrijski kompleks in avtocesto, v Libiji pristanišče Bengazi in radijsko postajo, v Kuvajtu pa ministrska poslopja in vse spremljajoče objekte.

Poleg dežel v razvoju pa je jugoslovansko gradbeništvo že dlje časa prisotno tudi v vzhodno-evropskih deže-

med neuvrščnimi, da bi organizirala široko mednarodno fronto vseh sil, ki so pripravljene in sposobne v tem kritičnem položaju delovati v obrambo tistih vrednot celotne mednarodne skupnosti, ki edine jamčijo mirno in varno življenje vsem — neodvisnosti, samostojnosti, pravice do lastne izbire poti notranjega razvoja, mirnega reševanja sporov in neuporabe sile.

Žal je položaj tak, da sta mir in varnost posameznih držav in narodov v veliki meri odvisna tudi od njihove sposobnosti upreti se morebitni sili in od pripravljenosti na brezkompromisno obrambo z lastnimi močmi. Prav zaradi tega Jugoslavija na poslabšanje mednarodnega položaja odgovarja tudi z velikimi napori za krepitev notranje moči in enotnosti; med take ukrepe sodijo povečana prizadevanja za stabilizacijo gospodarskih tokov, za večjo učinkovitost na vseh področjih, razvijanje sistema splošnega ljudskega odpora in podobno. To ni posledica strahu ali prevelike črnogledosti, ampak treznega spoznanja, da se svet pač obrača tako, da je treba biti pripravljen na vse.

No, upajmo, da se bo vsaj del skrbi pokazal kot odvečen. Končno ni v mednarodnih odnosih nič novega, da se razmere spreminjajo, da mir in varnost doživljata plime in oseke. Trenutno je oseka resda zelo močna, toda na barki, ki se ji pravi mednarodna skupnost, smo nazadnje le vsi in če se potopi . . .

Ta resnica bi morala zadostovati za zmago zavesti o skupni odgovornosti za skupno usodo.

Janez Stanič

lah, pomembno pa se je uveljavilo tudi v zahodni Evropi.

Tudi življenski in delovni pogoji več kot 20.000 delavcev, ki so raztreseni po svetu, se iz dneva v dan izboljšujejo.

VSE VEČ ČEVLJEV V IZVOZ

Povpraševanje po jugoslovanskih čevljih je tudi v tujini vse večje. Naši izdelovalci čevljev so lani od 55 milijonov parov obutve približno 20 milijonov prodali na tuje. Največ jugoslovanskih čevljev kupijo Sovjetska zveza, Zvezna republika Nemčija in Združene države Amerike. Proizvajalci pa načrtujejo, da bodo z novimi modeli in širšo ponudbo, zlasti športne obutve, izvoz letos še povečali.

UVELJAVITEV NAŠEGA KMETIJSTVA

Zaradi visoke rodnosti in dobre kakovosti moke in kruha so lani z našimi vrstami pšenice zasejali 500.000 hek-

tarov na Madžarskem, nekoliko manj pa v Romuniji in na Češkoslovaškem. Uveljavila pa se je tudi hibridna korusa, ki jo gojijo na Madžarskem, v Italiji in Sovjetski zvezi, velike hektarske donose pa so s temi vrstami dosegli v Romuniji in Bolgariji. Madžari so se odločili tudi za setev naših sončnic, poskusno pa so jih posejali tudi v Sovjetski zvezi, Franciji, Italiji, na Kitajskem, v Albaniji, Argentini, Alžiru, Tanzaniji in Egiptu. To priča o svojevrstnem izvozu našega znanja in uveljavljanju našega kmetijstva in naših agronomov.

kov iz tega. Lani pa smo izvozili tudi precej sladkorja in jedilnega olja, povečal pa se je tudi izvoz hmelja.

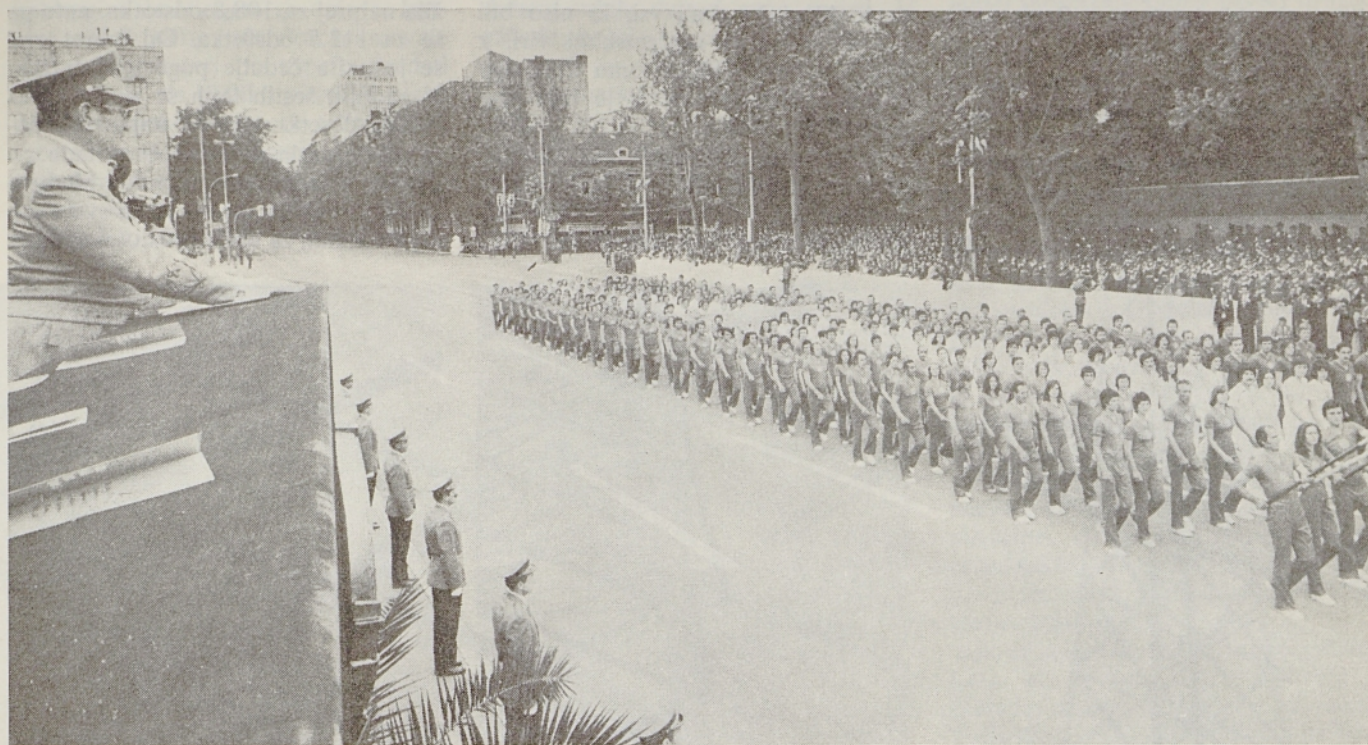
SLIVE IN SLIVOVKA

Jugoslovanska zunanjetrgovinska menjava je zlasti živahna z Zvezno republiko Nemčijo. Iz Nemčije sicer predvsem uvažamo, manj uspešen pa je izvoz v to deželo. Med podjetji, ki se lahko pohvalijo z večjim izvozom, je tudi zunanjetrgovinsko podjetje ljubljanske Emone Globtrade, ki ima sedež v Münchnu. Lani so izvozili v ZR Nemčijo 1500 vagonov kmetijskih pri-

raje pijejo v ZR Nemčiji, saj so je tu odkupili kar 665.000 litrov. Žal pa na tujih trgih prodajajo tudi žganje, ki ne zasluži imena slivovka.

DVE NOVI PREDSTAVNIŠTVI

Turistična zveza Jugoslavije ima v tujini v enajstih evropskih deželah in ZDA 16 predstavništev in informacijskih centrov. Letno dobi tako obvestila o možnosti letovanja v naši državi več kot pol milijona ljudi. Letos pa bo TZJ odprla še dve predstavništvu in sicer v Moskvi in Madridu.

Moč Jugoslavije je v enotnosti vseh narodov in narodnosti. Na sliki: prvomajska parada v Beogradu pred predsednikom Titom (posnetek je izpred nekaj let)

Semena visokorodnih vrst pšenice, hibridne korusa in sončnic pa se ne uveljavljajo le na poljih širom po svetu, temveč v veliki meri pripomorejo k uspešnim letinam tudi doma. Zlasti lansko leto je bilo uspešno, čeprav kmetijstvo ni deležno takšne pozornosti, kot bi jo nemara zaslužilo.

Tako predvidevajo, da bomo letos dosegli največji izvoz žit, vrednost naj bi znašala približno 110 milijonov dolarjev. Na prvem mestu je korusa, ki naj bi je izvozili okrog 500 tisoč ton. Zanj se najbolj zanimajo v Avstriji pa tudi v ZR Nemčiji in Italiji ter v vzhodnoevropskih deželah. Izvozili pa naj bi tudi občutno več semenske hibridne korusa.

Izvoz žita pa ni edino, s čimer se jugoslovansko kmetijstvo pojavlja na tujem trgu. Poleg živine in mesnih izdelkov je marsikje v svetu znano tudi naše vino, iz leta v leto pa je večji tudi izvoz zelenjave in sadja ter izdel-

delkov v vrednosti 21 milijonov nemških mark. Globtrade je v Nemčiji prodal lani več kot 60 odstotkov vseh kmetijskih pridelkov, ki smo jih izvozili Jugoslovani na ta trg. Večji del izvoza predstavljata sadje in zelenjava, vse več pa je tudi zdravilnih zelišč, divjačina in mineralne vode. Prav pri prodaji mineralnih vod načrtujejo letos občutno večjo prodajo, zato bodo v Hamburgu odprli svojo podružnico. Radenska in Rogaška pa sta se dogovorili, da bosta preko Globtrada letos skupaj prodajali mineralno vodo. Prvi namizno in drugi zdravilno.

Največji posel pa so lani sklenili v Globtradu, ko so v ZR Nemčijo izvozili kar 410 vagonov sliv in zanje iztržili 3,5 milijona zahodnonemških mark.

In ker smo že pri slivah. Lani so naši proizvajalci slivovke izvozili v približno 20 držav okrog milijon in 500 tisoč litrov slivovke. To znano in priljubljeno jugoslovansko pijačo naj-

PO ZNANJE NA TUJE UNIVERZE

Od nekdaj so naši ljudje hodili nabirat znanje v tuje dežele. Tradicija francoskih, dunajskih in budimpeštanskih študentov pa se nadaljuje tudi sedaj, čeprav imamo v Jugoslaviji dvesto fakultet v vseh večjih republiških središčih. Kdo, kaj in zakaj in v kakšnih razmerah študira v tujini ni lahko ugotoviti. Po podatkih, ki so na voljo, pa naj bi v tujini študiralo približno štiristo mladih Jugoslovanov, neuradno pa seveda še veliko več. Ti zadnji zasebno, na lastne stroške.

V tem šolskem letu se je po znanje v tujino odpravilo približno sto fantov in deklet, največ takih z umetniškimi nagnenji. Posebej je v zadnjem času priljubljen študij na Češkoslovaškem, saj se je na študij v to deželo lani odpravilo kar 36 mladih Jugoslovanov.

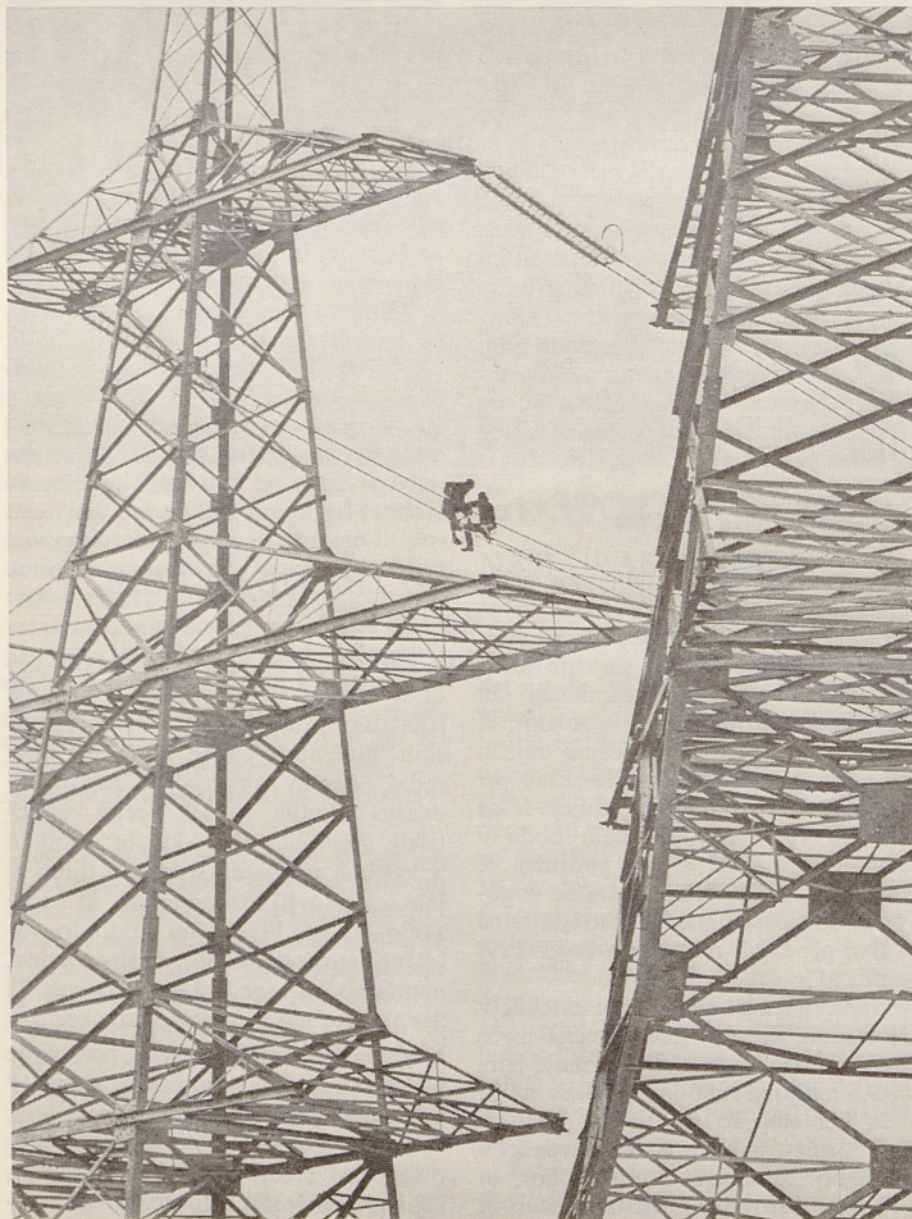
NAČRTI O ENERGET

V zadnjih desetletjih je postala energija motor, ki obrača svet. Samo nafta je lani prispevala polovico pogonske moči. Življenja brez energije si kratko malo ne moremo več zamisliti, saj bi se brez nje svet zavrtel za nekaj stoletij nazaj. Prav zato je že sama misel na to, da nafte ne bi bilo več dovolj, v svetu povzročila pravicato paniko in strah pred propadom civilizacije. Brž

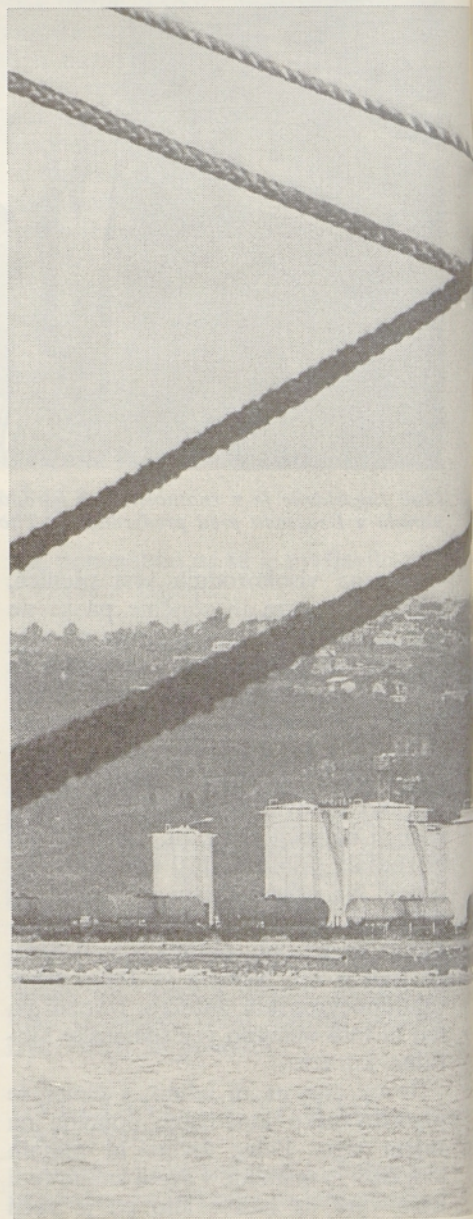
ko je nafti začela rasti cena, so se za svojo blaginjo zbal vsi, ki niso bili preveč bogati z energetskega vira, z energijo pa so kljub temu že dolgo ravnali tako, kot da bi je bilo vse naokoli na pretek.

V tem desetletju smo tudi Slovenci dvakrat krepko občutili, kaj pomeni uvažati večino potrebne nafte. Najmočnejši sunek smo dobili leta 1973

in 1974, ko se je surova nafta podražila najprej za 108,8 odstotka, nato pa še za 112,5 odstotka. Od takrat sem se je nafta čedalje pogosteje dražila. V zadnjih šestih letih se je podražila kar za desetkrat in po najnovjši podražitvi lanskega decembra stane po 24 do 28 dolarjev za sod. Medtem ko se je dražila, pa so je na svetu nadržali komaj za dober odstotek več.

Električni daljnovod (foto: Janez Zrnec)

PREMIŠLJENI SKI POLITIKI

Vzrok za to je kot na dlani. Še pred poldrugim desetletjem so države, lastnice velikih zalog nafte, kar tekmovali med seboj, kateri bo uspelo prodati več energije, da bi tako povečale nizke družbene dohodke in se odlepili od zaostalosti in nerazvitosti. Zaradi velike ponudbe je bilo gorivo seveda poceni. Ko pa so se začele te zaloge nekoliko zmanjševati in ko je hkrati

močno poskočilo povpraševanje, so te države začele dvigati ceno gorivu. V začetku boječe in počasi, nato pa vse pogosteje in večkrat tudi tako, da so s privijanjem pipic povzročile pomanjkanje. Naftne torej, kot smo videli, niso načrpali manj zato, ker bi spoznali, da se naftne zaloge manjšajo, temveč iz čisto gospodarskih razlogov.

Poučeni vedo povedati, da se bo

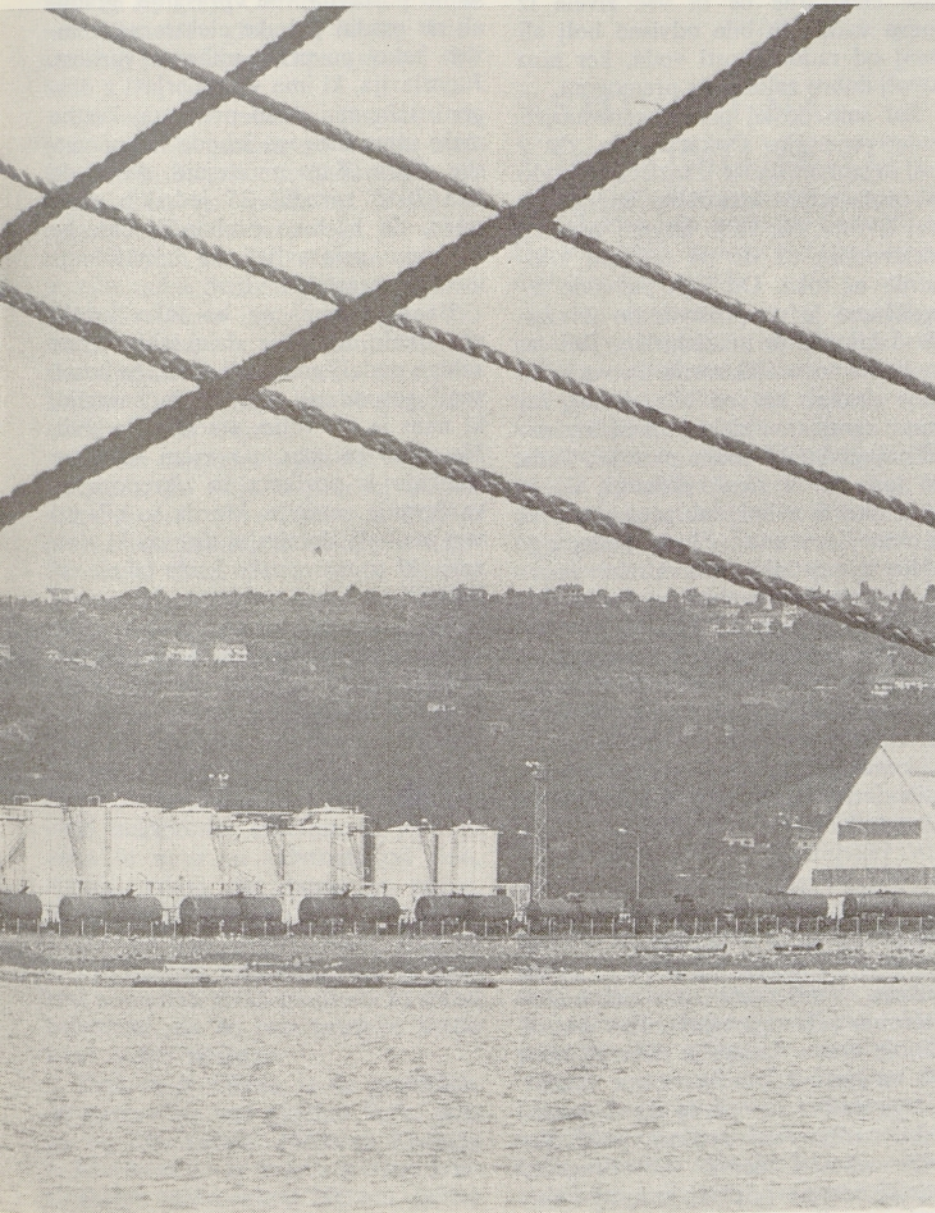
nafta še naprej dražila, ker je v primerjavi z drugimi gorivi še vedno poceni. Doklej? Pravijo, da toliko časa, dokler ne bomo odkrili novega energetskega vira, ki bo cenejši od nafte. To pa se najbrž ne bo zgodilo prej kot v naslednjem stoletju.

Najbolj pesimistični poznavalci trdijo, da bodo ob zdajšnji porabi nafte njene zaloge zadoščale za 37 let, največji optimisti pa so naftne zaloge podaljšali do 80 let. Zaloge zemeljskega plina naj bi porabili v 123 letih, premoga pa je še toliko, da bo zadoščal vsaj še za 200 let. Te ocene so zgolj približne, saj drugi strokovnjaki lahko postržejo tudi s precej drugačnimi podatki. Potemtakem ni mogoče reči, da je pomanjkanje energije že pred vrati, prav tako, kot ni mogoče reči, da bo čez noč doživela svoj zlom tudi civilizacija. V nedrih zemlje je še veliko nafte, toda povsod jo bodo črpali in uporabljali bolj smotno.

Tudi v naši državi imamo še veliko nafte v skrivalcih in peskih, dovolj pa je je tudi pod morjem, vendar je takšno pridobivanje precej drago. Zato poučeni ne govorijo zaman, da bo nafta v bodoče dovolj le za tiste, ki jo bodo mogli plačati. Mi, ki vsako leto s težavo zberemo devize za uvoz nafte, nimamo druge izbire, kot da zmanjšamo ali vsaj zaustavimo njeno porabo. Končno se nam je tudi doma posvetilo, da je nafta preveč dragocena, da bi jo kurili, kajti uvažati se jo splača le, če jo izkoristimo kot surovino v industriji.

Nam je seveda nafta nujno potrebna in ker je sami nimamo dovolj, jo moramo uvažati ne glede na ceno. Toda zaradi tega, ker se doma ne znamo pravočasno dogovoriti, koliko nafte bomo vsako leto porabili, jo kupujemo tam, kjer je najdražja, namesto da bi si jo pocenili z dolgoročnimi pogodbami, ki bi jih morali skleniti z dobavitelji nafte. Na svetovnem trgu moramo namreč zanjo odšteti kar 42 do 48 dolarjev za sod (159 litrov).

S surovo nafto niti nismo tako na kratko. Zatrdno vemo, da imamo v državi 66 milijonov ton nafte, trdijo pa, da je nafta pod zemljo še 206 milijonov ton in če je bomo še naprej vsako leto porabili po pet milijonov ton, bodo zaloge trajale 13 let. V Sloveniji so nahajališča nafte skorajda izčrpana, saj vsako leto načrpamo le še po tri tisoč ton nafte in zraven še 6 milijonov kubičnih metrov plina. Geološka sestava tal v Sloveniji pa obeta nova nahajališča surove nafte in zemeljskega plina, do katerih se bo mogoče dokopati le z dobro organiziranimi in denarno podprtimi raziskavami, saj bo treba vrtati mnogo globlje kot doslej, tudi do pet tisoč metrov,

Del uvožene nafte pride k nam tudi preko koprskega pristanišča

kar pa vse skupaj ne bo dovolj, da bi v celoti pokrili potrebe po tej energiji v naši republiki.

V svetu so že zdavnaj spoznali, kako dragocen zna biti tudi spremljevalec nafte — zemeljski plin. Dandanes ga v svetu porabijo dvakrat več kot vodne in jedrske energije skupaj in z njim že marsikje s pridom nadomeščajo nafto. Sicer pa so izračunali, da bi s 70 tisoč milijardami kubičnih metrov odkritih zalog plina in 127 tisoč milijardami kubičnih metrov plina, ki ga utegnemo še imeti na zalogi, lahko nadomestili 136 milijard ton nafte. Pri sedanji porabi plina 1600 milijard kubičnih metrov na leto, bi potemtakem razpoložljive zaloge zadoščale za 123 let.

Doma smo izkoriščanje plina precej zanemarili. Šele zdaj spoznavamo, da če bi pravočasno vlagali v raziskave novih zalog plina, nam danes plina ne bi bilo treba uvažati, temveč bi z njim celo nadomeščali daleč dražjo nafto. Do pred kratkim smo v naši državi računali s 117 milijardami kubičnih metrov plina, najnovejša poročila pa pravijo, da smo odkrili v severnem Jadranu nove zaloge tega goriva, ki so baje tolikšne, da bi z njimi čez pet let lahko podvojili sedanjo proizvodnjo. Kot je znano, sta INA in Naftagas lani načrpala skupaj 2,4 milijarde kubičnih metrov, iz SZ pa smo uvozili še 600 milijonov kubičnih metrov plina.

Najbolj pa smo bogati s premogom, v zadnjem času spet tako cenjenim gorivom. Zaloge premoga pomenijo namreč tri četrtine vseh energetskih zalog v državi. Vemo, kje in koliko ga imamo, vendar pa ne moremo kar čez noč potešiti silovite žeje po premogu, saj smo vsa leta, ko smo bili obsedeni z iluzijo o poceni nafti, zapostavljali izkop premoga in odlašali z vlaganji v premogovnike.

Zato lani kljub najboljši volji in kljub dodatnemu delu rudarjev porabniki niso dobili potrebnih količin premoga. Letos bomo, kot kaže, doma porabili 76 milijonov ton premoga. Tudi tisti maloštevilni jugoslovanski energetiki, ki so prej tu pa tam opozarjali na mačehovski odnos do naših premogovnikov, so zaprepaščeni ob takšnem naglem vračanju k premogu.

Sicer pa je dokazano, da premoremo v državi 21 milijard ton raznih vrst premoga, povečini lignita, kar naj bi bilo dovolj za 50 let. Od tega imamo 63 milijonov ton črnega premoga, napovedujejo pa, da bi z nadaljnjimi raziskavami odkrili še 80 milijonov ton. Bolje smo založeni z rjavim premogom, tega je 1,7 milijarde ton, morebiti pa tudi dve milijardi, najbogatejši pa smo z lignitom, ki ga po vsej verjetnosti imamo kakih 18

milijard ton in je po podražitvi mazuta postal najbolj iskani vir energije pri proizvodnji električne energije.

Slovenija razpolaga z okoli 300 milijoni ton raziskanih zalog premoga, ki omogočajo izkop sedem milijonov ton na leto za največ 40 let. Ta količina zadošča za nemoteno oskrbo vseh doslej zgrajenih elektrarn, ne zadošča pa za pokrivanje vseh potreb po električni energiji. Zato bomo čedalje bolj prisiljeni kupovati premog zunaj Slovenije, zlasti v Bosni in Hercegovini, Srbiji ter na Kosovu.

Doslej je domača proizvodnja premoga zadovoljevala potrebe po tem gorivu. Toda z lansko podražitvijo mazuta se je poraba premoga iznenada razcvetela. Premog je ponovno postal »hit« sezona, a poučeni pravijo, da bo ostal tudi »evergreen«, saj se bo njegova poraba še povečevala tja do konca stoletja. Čez pet let pričakujejo, da si bodo premogovniki spet opomogli, če bomo že letos začeli z izdatnejšimi vlaganji v jame. Tako tudi naše elektrarne ne bi več živele iz dneva v dan in bile odvisne bolj ali manj od radodarnosti vodá, ker niso dovolj dobro založene s premogom.

Žal smo doslej preveč zanemarjali vodno energijo. Dokazano je, da v naši državi najslabše izkoriščamo vodo za proizvodnjo električne energije v vsej Evropi. Na voljo imamo vodá za proizvodnjo 62 do 64 milijard kilovatnih ur toka. Od tega pa vodo izkoriščamo le za proizvodnjo 25 milijard kilovatnih ur elektrike. Res je, da bodo nove elektrarne na vodi čedalje dražje, kot so bile doslej, saj smo z zgrajenimi elektrarnami izkoristili najugodnejše vodne pretoke. Toda pri tem ne bi smeli pozabiti, da je voda skoraj edini energetski vir, ki se obnavlja zastonj in ki ga poleg tega lahko izkoristimo za električno energijo takrat, ko porabnik elektriko potrebuje. Potrjeno je, da lahko v Sloveniji naredimo največ 28 milijard kilovatnih ur elektrike, toda do zdaj smo izkoristili le za tri milijarde kilovatnih ur razpoložljive vodne energije, do konca stoletja pa bi morali po načrtih izrabiti še vsaj 3,5 milijarde kilovatnih ur vodne energije.

V razvitih državah pravijo, da je razvoj jedrske energije edina razumna pot, po kateri se je mogoče ogniti energetski krizi v svetu, kjer stari energetski viri kopnijo, novih pa še ni na obzoru. Tudi sami smo pri nadomeščanju premoga tehnološko dorasli edinole uranu. Urana je sicer po ocenah na svetu 1,2 milijona ton, vendar je tega najbrž še več, le da so proizvodni stroški zanj izredno visoki. Seveda nekateri menijo tudi drugače. Jedrski energiji pripisujejo kratko življenje zaradi omejenih zalog urana in

zaradi nevarnosti, ki grozi človeku in okolici ob izkoriščanju urana. Zaloge urana so resda omejene in bi samo znane zaloge ob sedanjem tempu graditve jedrskih elektrarn izčrpali v 50 letih. Seveda pa bi trajale mnogo več, če bi v najkrajšem času prešli na oplodne reaktorje, ki lahko iz urana iztisnejo za 50 do 60 krat več energije kot klasični reaktorji. Po drugi strani pa se ob tem porajajo tudi pomisleki, kajti takšna proizvodnja ni brez nevarnosti, saj se iz oplodnih reaktorjev sprošča veliko strupenih plinov.

Ocenjujejo, da ima Slovenija več zalog urana kot vsa država skupaj in bi lahko iz teh zalog oskrbeli dve jedrski elektrarni. V državi utegnemo imeti okoli 36 tisoč ton urana, vendar smo doslej raziskali le majhen del teh nahajališč.

Pridobivanje energije iz urana je, to smo spoznali tudi pri nas, neogibno prehodno obdobje, dokler svet ne najde boljše zamenjave, morda v sončni, vetrovi ali zemeljski energiji. Zato se ne postavlja več vprašanje, graditi ali ne graditi jedrske elektrarne, temveč kako povečati njihovo varnost. Jugoslavija, ki ima v primerjavi z drugimi državami malo premoga, kratko malo nima drugega izhoda iz energetske stiske. Zato načrtujejo, da bi do leta 2010 zgradili 25 jedrskih elektrarn, da bi tako prebrodili čas, ko se bomo pripravljali na izkoriščanje novih energetskih virov.

Energije torej ne bo tako kmalu zmanjkalo, res pa je, da si lahko njene zaloge podaljšamo tudi sami, če bomo znali gospodariti z njimi in energijo, ki nam je na voljo, smotno izrabili. Ne samo pri nas, po vsem svetu se zatekajo k pozivom in ukrepom za varčevanje energije. Morda so bili pri tem najbolj domiselni francoski volnarji, ki so energetsko krizo takole izkoristili za svojo reklamo: Ne imejte križem rok, če vas bo letošnjo zimo v vaših stanovanjih zabele ob 18 stopinjah. Volne imamo dovolj. Zato napletite razliko!

GRADNJA NOVE BOHINJSKE CESTE

MOSTOVA PREMAGALA SAVO

Gradnja nove ceste med Bledom in Sotesko je izredno zahtevna, največ naporov in znanja pa terjata mostova prek Save Bohinjke pod Bohinjsko Belo in na kraju Obrne. Piloti so tudi nad 40 metrov globoko, železni konstrukciji pa tehtata skupno skoraj 400 ton.

Ko se je republiška skupnost za ceste lotevala gradnje nove ceste med Bledom in Sotesko, se je zavedala, da gradnja ne bo enostavna. Trasa je popolnoma nova in poteka po gradbeno težkem zemljišču, razen tega pa je bilo treba dvakrat premagati Savo Bohinjko. Nova cesta bo dolga 4440 metrov; odcepi se od sedanje bohinjske vijugaste in ozke ceste pred Bohinjsko Belo, z njo pa se ponovno sreča v kraju Obrne.

Večina najzahtevnejših del je že opravljenih. To velja še posebej za dva mostova prek Save Bohinjke. Prvi jo prečka pod Bohinjsko Belo, pod Kupljenikom, drugi pa v kraju Obrne. Vsak od mostov bo veljal skoraj 24 milijonov dinarjev. Mostovna konstrukcija pod Bohinjsko Belo je že nad betonskimi piloti. Gradbincev z Javornika ter Geološki zavod iz Ljubljane sta opravila gradbena dela. Na železni oziroma jekleni konstrukciji je že betonska plošča in kmalu bodo delavci mariborske Metalne, ki jih tudi zima in mráz ne odvrmeta od dela, spustili vrhnji del mostu na pilote. Most pod Bohinjsko Belo bo okrog 15 metrov nad gladino Save, dolg pa je 130 metrov. Globoko, tudi 40 metrov, so morali vrtati graditelji in sproti betonirati, da so pod jezersko kreda našli trdno podlago.

Tudi most Obrne je še gradbišče. 30 metrov bo nad gladino Save, dolg pa bo 116 metrov. Monterji Metalne iz Maribora so že zvarili jekleno konstrukcijo, težko skoraj 200 ton, potem pa so jo centimeter za centimetrom

spuščali na betonske pilote. Gradbincev iz Kranja je potem zabetoniral mostno ploščo. Delo ni enostavno, saj je gradbišče na precejšnji višini in je vsak spodrselj lahko kljub varnostnim ukrepom usoden. Vendar graditelji upajo, da bo šlo vse po planu in da bo gradnja mostov kmalu končana. Lahko pa že trdimo, da bo po dograditvi nove ceste vožnja proti Bohinju veliko krajša in varnejša.

(Gorenjski glas)

S SMUČMI NA VSE KONTINENTE

Begunjski Elan predvideva precejšnjo proizvodnjo vseh vrst smučí — Do leta 1985 že prvo jadralno letalo domače proizvodnje

Letno v Elanu, tovarni športnega orodja v Begunjah na Gorenjskem, izdelajo največ smučí in jih tudi največ prodajo, deloma na domače tržišče, precej pa na tuje. Njihova nova proizvodna dvorana, ki so jo v Begunjah zgradili v rekordnem času, je pomembna pridobitev, nič manj pa ni pomembna Elanova usmeritev in odločitev, da uveljavlja proizvodnjo tudi v drugih krajih Slovenije ter na tujem. Elan ima danes obrate že tudi na Švedskem v Haparandi, v koroški Brnci, v Sloveniji pa še v Kočevju. Vse vrste smučí so izrednih kvalitét, zato so iskane in tudi najboljši svetovni smučarji dosegajo z njimi največje mednarodne uspehe. Najpomembnejše uspehe so vrhunski smučarji dosegli z Elanovimi smučími v letih 1975 do 1978, zato ni čudno, da po njih posegajo na vseh kontinentih in državah, kjer se ukvarjajo s smučanjem. Pri izvozu je prva Evropa s 60 odstotki, sledi Amerika s 30 odstotki in ostali z 10 odstotki; begunjski Elan izvažá približno 80 odstotkov vseh smučí.

Tudi v naslednjem obdobju se bo Elan usmerjal predvsem v proizvodnjo smučí za alpsko smučanje, tekaški šport in skoke, za najmlajše, za rekreacijsko smučanje in za zahtevnejše smučarje in tekmovalce.

Zaradi precejšnjega pomanjkanja čolnov za rekreacijo je Elan že leta 1950 s presledki vključeval v svoj proizvodni program tudi izdelavo čolnov, od lesenih kajakov, dvojcev in četvercev; že nekaj let delajo tudi čolne iz ojačanega poliestra. Prodaja čolne za rekreacijo raznih vrst in tudi večje jadrnice, novost, ki jo uvajajo v tovarni, pa so sodobna visokosposobna jadralna letala iz epoksi materialov. V proizvodnjo bodo v Elanu pričeli vključevati vedno več znanosti in najnovejših tehničnih dosežkov.

V Elanu precej pričakujejo od proizvodnje jadralnih letal, ki so jih začeli izdelovati v sodelovanju z nemškimi partnerji. Poskrbeli so za strokovnjake in kvaliteten kader, ki je zaposlen pri proizvodnji zahtevnih letal.

Drugo vrsto jadralnega letala nameravajo izdelati do leta 1982, pričakujejo pa, da bo na tržišču leta 1985 že prvo slovensko in obenem prvo jugoslovansko letalo.

(Gorenjski glas)

AMBICIOZNI NAČRTI ROVINJSKE MIRNE

„UMETNE“ RIBE NA NAŠIH MIZAH

Znano je, da Jugoslovani pojemo malo rib, tudi če se primerjamo s čisto »kontinentalnimi« državami. Eden od razlogov za to je vsekakor tudi precej slaba izbira v naših ribarnicah, kjer ponavadi ponujajo predvsem zmrznjene ribe. V laboratorijih inštituta »Rudjer Bošković« v Rovinju pa so pred dnevi priredili degustacijo visokokvalitetne ribe brancin, ki je nastala umetno, prvi primerki, ki so zrastle v Limskem kanalu, pa so bili težki po 30 dekagramov.

Seveda pa pot do vzgoje prvih primerkov teh rib ni bila lahka. Vse se je pravzaprav začelo v začetku 1978. leta, ko je rovinjska tovarna »Mirna« angažirala strokovnjake inštituta, ki so začeli z umetno vzgojo brancinov, ki so še kako cenjeni na mizah ljubiteljev rib. »Oče« tega pionirskega podviga je bil mg. Želimir Filić s sodelavci, ta uspeh pa je dosežen brez kakršnihkoli prejšnjih izkušenj.

KMALU FARMA RIB

Jugoslavija vsako leto kupi v tujini nekaj več kot 20.000 ton kakovostnih rib in za to seveda porabi tudi precej deviznih sredstev. Rovinjska »Mirna« ima ambiciozne načrte na področju umetne vzgoje rib, samo omenjenih brancinov pa bodo ponudili tržišču najmanj 300 ton na leto. V prvi fazi

bodo zgodili »tovarno« iker z letno zmogljivostjo milijon kosov, to številko pa naj bi kasneje povečali na pet milijonov. Vse to bo omogočilo, da bomo v naslednjih letih lahko kupili tudi cenejšo kvalitetno ribo (tako vsaj obljublajo v tovarni) in to ne samo brancine. Na vrsti so že poizkusi z drugimi ribami, iz morja pa bo prišla celo — postrv!

Kot dodatek pa nameravajo v Limskem kanalu tudi razširiti proizvodnjo zelo iskanih školjk-kamenic in to v takšnem obsegu, da bi lahko zadostili vsem jugoslovanskim potrebam, del pa bi ostal tudi za izvoz. Tisti, ki so poizkusili »umetne« brancine, pravijo, da se po okusu sploh ne razlikujejo od rib, ki so rasle v morju; to pa obenem pomeni, da bomo lahko jedli vsaj kvalitetne ribe iz »epruvete«, če že ne tistih iz mrež...

(Dnevnik)

NA CANKARJEVEM DOMU DELA NAGLO POTEKAJO

Več kot 600 delavcev opravlja na stotine zahtevnih del — Trije Britanci pri montiranju vrtljivega odra — Srednja dvorana pri koncu

Pogled na betonske stene, ki se dvigajo v ozki prostor med stolpnico Iskre-Commerce in Erjavčevo ulico v Ljubljani, niti približno ne more razkriti vsega, kar se tačas dogaja znotraj teh sten bodočega kulturnega doma Ivan Cankar v Ljubljani. Nasprotno, betonska fasada skriva pretežni del vsega tistega hitenja in gneče nad 600 delavcev, ki te dni znotraj te navidez ne velike zgradbe opravljajo stotine zahtevnih, v marsičem že sklepnih del kulturne palače, reprezentančne hiše kulture, ki naj bi pomenila prelomnico v kulturnem življenju Slovenije, saj bo odprla tako rekoč povsem nove možnosti za izvajanje in spremljanje raznovrstnih umetniških predstav.

Pravzaprav je ta hip celotno delo zidave tega doma osredotočeno na hodnike in prostore, ki so v glavnem v zvezi s srednjo dvorano s 650 sedeži, njenim vrtljivim odrom in rdečimi sedeži. Dela v njej se nekako bližajo koncu, v tem smislu pač, da je njen strop skorajda že izdelan, na odru pa teče montaža vrtljivega odra, pri čemer sodelujejo tudi trije delavci iz Vel. Britanije, od koder je prišel del opreme — v kratkem pa bodo začeli tudi z montažo stolov, ki jih pripravlja Meblo iz Nove Gorice. Kajpak, končano je tudi nameščanje raznih inštalacijskih naprav, niso pa še vstavljeni fluorescenčne žarnice... in ne opravljeno še kaj.

V neposredni bližini oblagajo stene sanitarij, hodnikov, pripravljajo nosilce za viseči strop, montirajo številne cevi in kable ter motorje za ventilacijo ter vodovod in ogrevanje. Tudi zunanji vhod je dobil železne okvire, v katere bodo nato postavili velike steklene šipe. Skratka: iz neznanskega mravljišča ljudi in hrupa varilnih aparatov, svedrov, kladiv, korakov itd. se na stenah in v prostor odseda podoba z marmorjem obloženih hodnikov, stopnišč, obdelanih stropov, nastaja nenavaden, nekako že kultiviran, betonsko-marmorni organizem, katerega ožilja in drobovje, njegovo »infrastrukturo« pospešeno sestavljajo in zakrivajo s specifičnimi materiali.

Kljub tej osredotočenosti na en del velikanske zgradbe — ta razsežnost je opazna šele, kadar je obiskovalec v njej — pa delavci tudi na drugih koncih opravljajo vse polno svojih opravkov, pri čemer je vsaj reči, da so razopazili večino prostorov, deloma tudi v veliki dvorani, čeprav ravno v njej še stoji del zapletene in orjaške železne konstrukcije. Gradnja je potemtakem tudi tod »prisiljena«, obrniti se k drobnejšim, a verjetno nič manj zahtevnim delom v zvezi z opremo.

(Delo)

UMETNINA LETA

Na veliki dražbi v Münchnu so pred kratkim prodajali zadnjih 67 del iz slovitih zasebne zbirke gotske plastike odvetnika in umetnostnega zgodovinarja dr. Richarda Oertla. Med 99 interese, ki so v dobri uri pokupili vse ponujene umetnine, je bila tokrat tudi Narodna galerija iz Ljubljane, zanimanje njene zastopnice in ravnateljice dr. Anice Cevčeve pa je veljalo enemu, za našo umetnostno zgodovino izredno dragocenemu 161 cm visokemu kipu Marije z Jezusom, ki ga je nekje v Ptujju ali njegovi bližini izdelala iz lipovega lesa roka neznanega umetnika in ga okrasila s še sedaj toplo sijočimi barvami.

Za kip so se zanimali tudi mnogi drugi avkcionarji in šele deseta ponudba — naša — je obveljala ter nam tako zagotovila vrnitev pomembne umetnine v domačo deželo.

Da smo lahko sodelovali na dražbi ter imeli za odkup potreben denar, je zasluga naših političnih, gospodarskih in kulturnih dejavnikov, ki so v hitri akciji z zavestjo, da gre za varovanje in ohranitev pomembnega dela naše kulturne preteklosti, zagotovili denar za odkup.

Plastika je zdaj last Narodne galerije in je uvrščena na pomembno mesto v stalni zbirki gotske plastike.

Zgodba o odkupu na dražbi je za naše razmere nekaj nenavadnega, pred-

Umetnina leta — Marija z Jezusom iz 16. stoletja (foto: Janez Pukšič)

vsem pa se je vse odvijalo izredno hitro. Le slab mesec pred dražbo je deželni konservator in strokovnjak za srednjeveško umetnost Bavarskega narodnega muzeja dr. Alfred Schödler poslal našemu strokovnjaku za gotsko plastiko dr. Emilijanu Cevcu katalog dražbe z opozorilom na plastiko Marije z Jezusom. Tu se je izkazalo, kako pomembni so lahko mednarodni stiki, saj se je dr. Schödler seznanil z našo gotiko na simpoziju, ki je bil prirejen ob veliki razstavi slovenske gotske plastike. Izredno kolegialno in razumevajoče je bilo obnašanje Bavarskega nacionalnega muzeja na dražbi, saj nam je dal vedeti, da naše zadnje ponudbe ne bo višal, čeprav je bil za plastiko tudi sam zelo zainteresiran. Naš nakup je bil zabeležen tudi v nemškem tisku in je pred svetom prav gotovo potrdilo naše visoke kulturne zavesti.

Pa da ne bi govorili samo o dražbi: dr. Emilijan Cevc je na tiskovni konferenci opozoril navzoče na številne umetniške značilnosti odkupljenega gotskega kipa, na njegovo veliko sorodnost z Marijinim kipom iz Dornave, ki ga hrani Ptujski muzej, na njegovo izredno dobro ohranjenost, ki je omogočila tudi natančno datiranje v leto 1520 ali 1521 in na znanstvenoraziskovalne naloge, ki se ob tej gotski plastiki — enem najznačilnejših spomenikov s stikališča vzhodnih Alp s panonskim svetom — še odpirajo.

Dnevnik

In še nekaj besed o Narodni galeriji v Ljubljani

Ustanovljena je bila leta 1918. Stalne zbirke so postavljene v neorene-

sančni stavbi, zgrajeni leta 1896 in zajemajo pregled umetnosti na Slovenskem od srednjega veka do začetka impresionizma oziroma do konca T. svetovne vojne.

V dveh kabinetih je razstavljena srednjeveška kamnita in lesena plastika z najstarejšim primerkom iz začetka 13. stoletja. Razstavljeni so tudi fragmenti srednjeveških fresk; na hodniku nad stopniščem visijo kopije srednjeveških in renesančnih fresk iz 15. in 16. stoletja, posnetih po originalih iz raznih cerkva na Slovenskem. Zvrstijo se kipi, tabelne in oljne slike od 16. stoletja naprej. Med baročnimi slikami so pomembna dela slikarjev Fortunata Berganta, Valentina Metzingerja in Frančiška Karla Remba. V osmih sobah se zvrste dela slovenskih slikarjev 19. stoletja: klasicistov Franca Kavčiča na primer, krajinarjev (Antona Karingerja) ter realistov Janeza in Jurija Šubica, Antona Ažbeta in impresionistov Ivana Groharja, Riharda Jakopiča, Matije Jame in Matija Sternena. Zbirke končujejo primerki bronaste in kamnite plastike iz konca 19. in začetka 20. stoletja.

Narodna galerija ima tudi bogato, a nerazstavljeno zbirko grafičnih listov in risb slovenskih in tujih slikarjev od 17. stoletja naprej, zbirko del tujih mojstrov od srednjega veka do začetka 20. stoletja, zbirko odličkov srednjeveške in renesančne plastike, zbirko kopij srednjeveških fresk, fototeko in knjižnico.

KOŠČKI POGAČE

Otroci, ki žive s svojimi starši, našimi na Švedskem začasno zaposlenimi delavci, lahko na švedskem radiu ob petkih prislubneje petminutni oddaji v slovenščini. Ni veliko, nekaj je pa le in vsak petek je to ob točno določenem času. V prihodnje, ko naj bi čas za oddaje jugoslovanskim otrokom narasel na pol ure, bi to pomenilo slovensko govorečim otrokom že deset minut zagotovljenega programa v materinem jeziku. Ostali del naj bi si razdelili srbohrvaška in makedonska jezikovna skupina. Na tri enakovredne dele so si razdelili čas, ki je na voljo jugoslovanskim otrokom na tem območju.

Tako za otroke. Za odrasle je drugače. Na drugem programu švedskega radia je vsak dan namenjenih po dvajset minut za Jugoslovane. Le naključno je kdaj pa kdaj slišati tudi slovensko besedilo. Slovenski delavci na Švedskem taki praksi oporekajo in se želijo enakovredno vključiti v jugoslovanske radijske oddaje na švedskem radiu, da bi bili tudi sami na ta način

deležni nekaj koščkov iz domačega jezikovnega kolača.

Doslej s svojimi prošnjami v zvezi s tem v tujini še niso uspeli. Pa so poskusili v domovini? Švedi nas imajo namreč kar za Jugoslovane nasploh in bogvedi, če vedo, zakaj so se v oddajah za jugoslovanske otroke odgovorni zedinili za prakso enakovrednih minut! Zato pa tembolj doma vemo odgovor na ta zakaj.

(Dnevnik)

SLOVENSKI FOTOGRAFI V JUGOSLOVANSKEM VRHU

Slovenski fotografski mojstri že pet let zapored osvajajo prva mesta v državi. Jugoslovanska fotografska zveza namreč podeljuje vsako leto posebne nagrade najboljši organizaciji in najboljšemu razstavljalcu — posamezniku.

Za lansko leto so se takole zvrstili slovenski klubi: fotoklub Maribor, fotogrupa Šolt Ljubljana, foto-kino klub Nova Gorica, foto-kino klub Kranj pa foto-kino klub Jesenice. Deset najaktivnejših članov slovenske foto-kino zveze pa se takole vrsti: Stojan Kerbler, Rafael Podobnik, Bogo Čerin, Milenko Pegan, Tone Marčan, Marko Aljančič, Tihomir Pinter, Dušan Fišer, Franc Kolman in Zoran Vogrinčič.

Stanju slovenske fotografije ustrežno je ta zastopana tudi v jugoslovanski fotografski zbirki za Indijo in Zambijo. V prvi je med 55 avtorji 13 Slovencev, v drugi pa med prav toliko avtorji 17 Slovencev.

Ob udeležbi mojstrov slovenske fotografije v inozemstvu pa ne počiva domača razstavna dejavnost. Slednje velja tudi za področje amaterskega filma. Republiški amaterski festival slovenskih filmarjev je bil v Radomljah, v kategoriji filmov pionirjev od 15. leta starosti pa je žirija prisodila zlato plaketo foto-kino klubu osnovne šole v Kočevju.

Novembra je bila na Vrhnikih tematska fotografska razstava z naslovom Otroci, ki jo je v počastitev mednarodnega leta otroka pripravila Foto-kino zveza Slovenije. Na to razstavo so uvrstili 25 slik 29 avtorjev, tri enakovredne nagrade pa so podelili Stojanu Kerblerju, Pavlu Nagodetu in Vitoimirju Pretnarju za kolekcije, štiri enakovredne za posamezne fotografije pa Tonetu Marčanu, Lei Oset, Milenku Peganu in Franu Vršniku.

V začetku minulega decembra je bila v Posavskem muzeju v Brežicah

14. republiška razstava mladinske fotografije. Na razpis je prišlo 249 fotografij 51 avtorjev. Zlato plaketo je žirija podelila Marijanu Penca iz Papiernice v Vevčah, Božidarju Šinkovcu iz Trziča, za kolekcijo pa Saši Rainer iz Brežic.

(Dnevnik)

SPOMENIK SLOVENSKEMU MATEMATIKU

JURIJ VEGA (1754—1802) je ne le največji slovenski matematik, marveč tudi pomembno ime v zgodovini svetovne matematike; s svojimi logaritmi je oskrbel šolarje, učitelje, tehnike in znanstvenike z najbolj potrebnimi računskimi pomagali skozi dvestoletno obdobje, vse do najnovejšega obdobja elektronskih računalnikov.

Vegovemu spominu se je slovenski narod doslej oddolžil s tremi spomeniki: v Ljubljani, Idriji in Moravčah.

Sedaj pa obstajajo načrti, da bi mu postavili takšen spomenik še pred rojstno hišo v Zagorici nad Dolskem, v občini Ljubljana—Moste—Polje. Sedanji trije spomeniki niso najbolj posrečena likovna dela, zato bi bilo treba to popraviti s četrtem.

(Dnevnik)

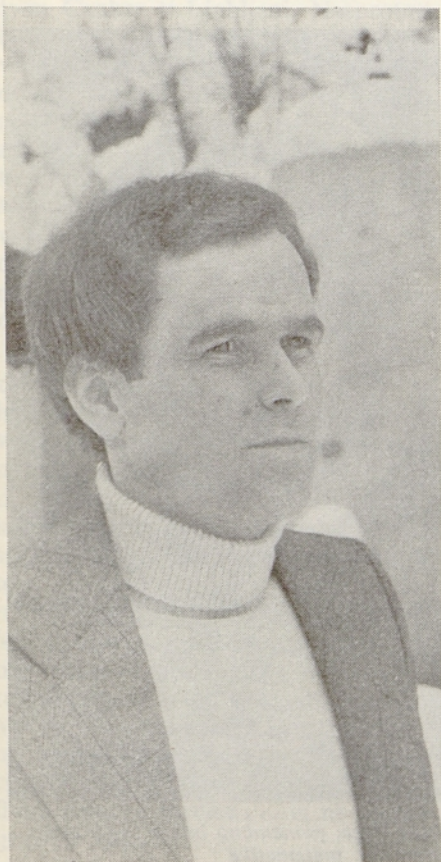
Jurij Vega, pomembno ime v zgodovini svetovne matematike

SLOVENSKI ATOMI Z ELEKTRARNO

Mnogi naši rojaki z vseh koncev sveta imajo v prijetnem spominu vsakoletni piknik v Škofji Loki. Marsikateri izseljenec pozna slikovito Poljansko dolino, tamkajšnji kmečki turizem, prijazne ljudi in dobre domače gostilne. Le malokdo od njih pa ve, da se dobrih šestnajst kilometrov nad Škofjo Loko, v središču Poljanske doline, natančneje v Gorenji vasi, odcepi cesta proti Žirovskemu vrhu. V tihi dolinici so tu že pred petnajstimi leti zaropotali stroji, prišli so strokovnjaki, ki se spoznajo na uranovo rudo in globoko v zemljo zavrtali luknje. Iz zemeljskih globin so izvlekli rudo in jo v miniaturi »separaciji« predelali v uranov prah, v tako imenovano »rumeno pogačo«. Večletne raziskave so pokazale, da so v nedrju Žirovskega vrha dokajšnje zaloge uranove rude, ki po kakovosti ne zaostaja za podobno širom po svetu.

Da bi kaj več zvedeli o tem edinem rudniku urana v Jugoslaviji, smo se odpravili v Poljansko dolino, na sam

*Dušan Pensa, dipl. inž. metalurgije:
»V rudniku urana bodo zaposleni v
glavnem domačini iz Poljanske doline.«*

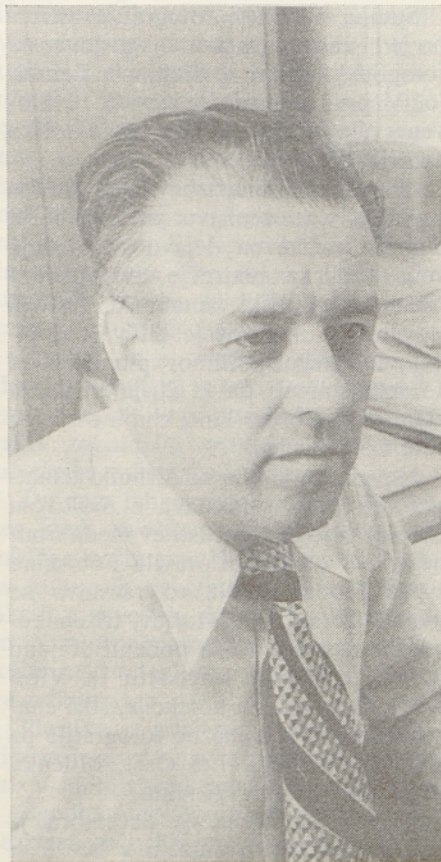

Žirovski vrh, da se na lastne oči prepričamo, kako dela pravzaprav napredujejo. Poldrug kilometer od Gorenje vasi smo že srečevali pri najrazličnejšem delu mlade zagnane ljudi. »Tu nas je zdaj zaposlenih 90 delavcev, poprečna starost je 30 let,« se je v pogovoru nasmehnil diplomirani inženir metalurgije Dušan Pensa, vodja oddelka za organizacijo izgradnje rudnika urana Žirovski vrh. Rade volje nam je pokazal rudniške objekte v izgradnji in tudi razložil pomembnost in namembnost rudnika urana.

»Sedaj pospešeno gradimo objekte, ki so potrebni za predelavo uranove rude; odpiramo jaške in opravljamo druga pripravljala dela. Z izkopom rude bomo pričeli prihodnje leto,« pravi ing. Pensa. Po njegovih besedah so zaloge uranove rude že raziskane za prihodnjih petnajst let.

Ko bo rudnik urana Žirovski vrh začel kopati rudo s polno zmogljivostjo, bo zaposloval okoli 350 delavcev; v glavnem bodo to domačini iz Poljan-

Marjan Kosmač, predsednik krajevne skupnosti Gorenja vas: »Rudnik ne bo okrnil pokrajine.«

ske doline, ki se morajo sedaj voziti na delo v Škofjo Loko, Žiri, Kranj ali celo v Ljubljano.

— Kako bo z zaščito okolja, ne bo rudnik urana onesnaževal slikovite Poljanske doline? smo radovedno spraševali.

BREZ STRAHU PRED ONESNAŽENJEM

»Vedel sem, da boste prišli na dan s temi vprašanji,« je odgovoril ing. Pensa. »Vendar ni bojazni, da bi rudnik onesnaževal okolje ali da bi celo zavrl nadaljnji razvoj turizma v tem delu Slovenije. Pri raziskavah in na vsem projektu sodelujejo naši najboljši strokovnjaki iz Geološkega zavoda in inštituta Jožefa Stefana iz Ljubljane. Sodelujemo pa tudi z ameriško firmo Fluor Utah. Pri odpiranju rudnika upoštevamo vse vidike varstva okolja. Izpiranje in predelava uranove rude se bo opravljala v zaprtem vodokrogu, tako ne bo izpusta tehnološke vode. Jalovina, ki bo nastajala pri

*Prvi izdelki uranove »rumene pogače«
iz rudnika Žirovski vrh*

A SLOVENSKO

PRIHODNJE LETO BODO NA ŽIROVSKEM VRHU NA GORENJSKEM ODPRLI PRVI RUDNIK URANA V JUGOSLAVIJI

predelavi uranove rude v rumeno pogačo, bo suha in to predvsem po zaslugi strokovnjakov iz inštituta Jožefa Štefana iz Ljubljane, še posebej profesorja Jožeta Slivnika. Odpadni material se bo nalagal na posebno mesto, sproti se bo pokrival s plastmi zemlje, katero bomo zasadili z gozdnim drevjem. Posebni zbiralniki bodo zgrajeni tudi za meteorne vode. Tako v ničemer ne bo prizadeto okolje.«

— Kako pa je z radioaktivnim žarčenjem?

»Nepoučeni v Poljanski dolini in tudi v širšem slovenskem prostoru so v začetku opozarjali na to nevarnost. Vendar je uranova ruda v bistvu glede sevanja prav taka, kot so vse druge rude. Rudarji jo bodo kopali (prav tako kot drugo rudo) brez posebnih zaščitnih oblek. Zaradi plina radona bo v jaških treba skrbeti le za dobro prezračevanje. Za vsak primer bo imel vsak zaposlen v rudniku na prsih pritrjen tudi dozimeter, ki bo opozarjal že na najmanjše morebitno sevanje. Tudi rumena pogača, se pravi uranov prah, ki bo dejansko naš končni izde-

lek, ni nevaren za okolje zaradi žarčenja, saj ga lahko natrosiš celo na roko brez posebne zaščite. Bojazen zaradi sevanja je torej odveč,« je bil Pensa prepričljiv.

V posebnem obratu bodo na Žirovskem vrhu uranovo rudo predelovali v uranov prah (rumena pogača). Ker pa je njegova nadaljnja obogatitev zelo draga, še posebej, če ga je bolj malo, ga bodo izvažali, v zameno pa bo rudnik dobil obogaten uran, ki bo služil kot pogonsko gorivo v jedrski elektrarni v Krškem.

Ing. Dušan Pensa pravi takole: »Predvidoma bomo na leto izkopali toliko uranove rude, da bomo iz nje predelali 120 ton rumene pogače. Torej ravno toliko, kot bo atomska elektrarna v Krškem potrebovala obogatene urana.«

Torej bodo atomsko elektrarno v Krškem, ki bo predvidoma začela obratovati v istem času, poganjali atomi iz domačega rudnika. To pa je z gospodarskega vidika zelo pomembno.

Gorenja vas v Poljanski dolini

Kot pravi Pensa, so predhodne tehnološke raziskave na Žirovskem vrhu bile tudi velikega pomena pri izobraževanju slovenskih strokovnih kadrov, saj je pri njih sodelovalo kar 80 študentov ljubljanske univerze, iz tehnološkega procesa predelave uranove rude do uranovega koncentrata (rumene pogače) pa je bilo opravljenih 32 diplomskih nalog. Stroške raziskav in izgradnje rudnika urana krije Slovenija iz svojih energetskih virov.

PRIDOBITEV ZA POLJANSKO DOLINO

Kaj menijo o rudniku urana na Žirovskem vrhu, smo seveda vprašali tudi domačine iz Poljanske doline, še posebej tiste iz Gorenje vasi, ki so mu najbližji. Marjan Kosmač, predsednik krajevne skupnosti v tem kraju, drugače pa računovodja v bližnjem podjetju, kjer v kamnolomu režejo in obdelujejo zelo kvaliteten marmor, pravi: »Novico o odprtju rudnika urana na Žirovskem vrhu smo v začetku res sprejeli z dokajšnjim nezaupanjem. Bali smo se pač nevarnosti radioaktivnega žarčenja, v skrbeh smo bili za našo še neokrnjeno naravo. Ker pa je pri raziskavah terena sodelovalo že od začetka precej delavcev iz naše doline, je bojazen splahnela. Ljudje v Poljanski dolini sedaj vidijo, da se praktično nimajo česa bati in da je primerno poskrbljeno tudi za varstvo okolja.

Rudnik ne bo v ničemer okrnil naše krajine. Kmetom ni bilo vzeto veliko zemlje, saj je rudnik le dvema, nekaj sto metrov nižje, postavil novi domačiji. Rudnik bo na prostoru, ki ni zanimiv za kmetijstvo. Rudo bodo kopali pod zemljo, zato ne bo večjih posekov gozdov.

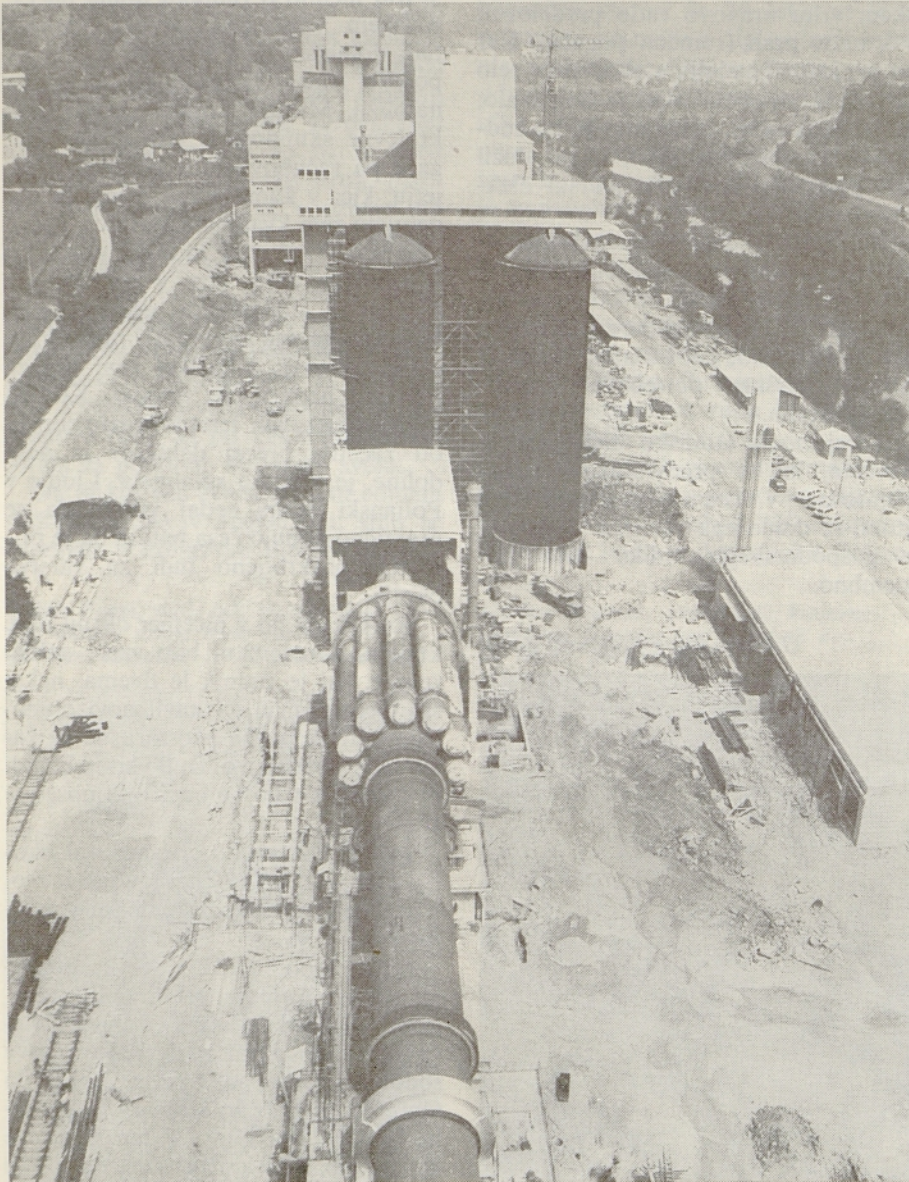
Ker rudnik ne bo onesnaževal okolja, tudi ne bo okrnjen nadaljnji razvoj kmečkega turizma v naši dolini,« pravi Kosmač.

Ob tem bo rudnik s svojim denarjem veliko pripomogel k razvoju celotne Poljanske doline. Polovico denarja bo prispeval za izgradnjo nove sodobne ceste od Škofje Loke do Gorenje vasi, ki že sedaj šteje z okolico vred 2300 ljudi. V tem kraju je zaposlenih 1050 domačinov, od teh se jih 550 vozi dnevno s petnajstimi avtobusi na delo v Škofjo Loko in tudi drugam.

»Ko bodo prihodnje leto odprli bližnji rudnik urana, se bo velika večina te delovne sile zaposlila doma. Ob tem načrtujejo v Gorenji vasi izgradnjo vrtcev, trgovin in športnih in drugih objektov. To pa bo nedvomno pospešilo celoten razvoj Poljanske doline,« meni optimistično Marjan Kosmač.

Ivo Ivačič

Cementarna v Anhovem (foto: Janez Zrnc)

V AJDOVŠČINI bo v začetku maja že drugo kulturno srečanje gradbenih delavcev naše republike, pridružili pa se jim bodo tokrat delavci industrije gradbenega materiala, projektivnih organizacij, učenci in študentje v gradbeništvu in delavci gradbenih šolskih centrov. Kulturno srečanje so organizatorji razdelili na tri področja: likovno in fotografsko, literarno in glasbeno s folklornim.

Kranjska sirarna gradi v ČIRČAH ob stari mlekarni novo sirarno. Z njo bodo podvojili sedanjo proizvodnjo, razen tega pa bodo pričeli izdelovati nova sirarna pomembna tudi zato, ker v leto namolzejo več mleka, zato bo nova sirarna pomembna tudi zato, ker bodo v njej lahko predelali precej več mleka kot ga sedaj. Kranjska mlekarna je znana predvsem po siru gauda, ki ga na leto izdelajo okoli 1000 ton.

Z otvoritvijo novega kamnoloma GRIZA pri Kubedu si bodo pri koprskem Stavbeniku zagotovili dovolj pomembnega gradbenega materiala. Naložba, vredna 25 milijonov dinarjev, bo dajala letno 300 tisoč kubičnih metrov gramoza in peska. Računajo na dovolj velike zaloge.

V teh dneh so mladinci v IDRIJI zelo zaposleni s preurejanjem prostorov za svoje delo v organizaciji zveze mladine na Slovenskem. S pregraditvijo kluba mladih so pridobili dva prostora, ki bosta služila predvsem za seje in sestanke.

Skupni promet skozi luko v KOPRU je v preteklem letu znašal 2,387.000 ton, kar je za 19 odstotkov več kot leta 1978. Letos načrtujejo, da bodo prvič presegli dva milijona ton generalnega blaga.

Delavci luške operative v KOPRU so se okrog 70-odstotno odločili za pristop k energetske-industrijski coni Koper.

Elektro Koper v KOPRU bo letos namenil investiranju 104 milijone dinarjev. Od tega bo 40 milijonov dinarjev namenjenih izboljševanju napetostnih razmer na podeželju. V kratkem se bodo predstavniki posameznih krajev koprške občine dogovorili z Elektro Koper o ureditvi javne razsvetljave po vaseh. Že v prvem tromesečju bo rešeno vprašanje električne napetosti v Čežarjih.

Na območju starih solin bo v LUCIJI pri Portorožu kmalu zgrajen nov zdravstveni dom. V ta namen so zgradili tudi novo asfaltno cesto, ki pelje od glavne ceste, seka soline, vodi k zdravstvenemu domu in naprej v športno пристanišče in k novemu parkirišču za avtomobile. V Luciji načrtujejo tudi nova športna igrišča in avtobusno postajo.

Tudi januarja letos je bil v NOVI GORICI festival, znan pod imenom Goriško srečanje malih odrov. V enem tednu so si ljubitelji gledališke umetnosti ogledali 25 predstav gledaliških hiš iz Slovenije, Jugoslavije in tudi tujine. Letošnja novost Goriškega srečanja je bila podelitev priznanj — bronaste vrtnice, simbola Nove Gorice — najboljšim.

Prebivalci manj razvitega območja Brkinov si žele organizirano varstvo za predšolske otroke. To so potrdili pred dnevi, ko so bile v OBROVU prve vesele urice za tamkajšnje malčke. Prijeten program so pripravile vzgojiteljice hrpeljskega vrtca. Po zimskih počitnicah so pričele s podobnimi programi razveseljevati tudi predšolske otroke v Slivju, Materiji in Kozini.

Novogoriška Komunala letos ponovno poskuša oživeti nekdanje kamnolome znanega kraškega kamna. Če

bodo lahko kupili primerno opremo, bodo presežke tudi izvažali, saj je zanimanje za kraški kamen iz OPAT-JEGA SELA veliko pa tudi cena je zelo ugodna.

Jugoslovanska in italijanska delegacija sta se sestali v PORTOROŽU in razpravljali o problemih kulturne in umetniške dediščine, arhivov, katastrskih in zemljiških knjig. V osimskem sporazumu je namreč predvideno, da bodo reševali tudi ta vprašanja. Prihodnje srečanje obeh delegacij bo v kratkem v Rimu, kjer se bodo dogovorili za konkretno delo.

V občini POSTOJNA je na sto prebivalcev le 10,44 telefonov. Številka je majhna, zato bodo letos razširili telefonsko centralo. Tako bo na voljo okoli 1800 novih priključkov, dela pa bodo veljala 20 milijonov dinarjev.

Letošnji jubilejni Vorančevi dnevi na RAVNAH na Koroškem so se pričeli 10. februarja, trajali pa bodo do konca aprila. V tem času se bo v številnih krajih Mežiške doline zvrstilo okoli 200 večjih in manjših kulturnih prireditev. Pričelo se je — kot je že tradicija — z nastopom pihalnega orkestra ravenskih železarjev, ki si je pridobil ugled s kakovostnim izvajanjem. Do 30. aprila se bodo zvrstili v raznih krajih na Koroškem nastopi različnih glasbenih, folklornih in gledaliških ansamblov, prav tako pa tudi amaterskih skupin. V Mežiški dolini bodo gostovala tudi slovenska poklicna gledališča, gostoval pa bo tudi Jazavac, znano satirično šaljivo gledališče iz Zagreba.

Osrednji dogodek Vorančevih dni, posvečenih spominu velikega pisatelja Lovra Kuharja — Prežihovega Voranca, so bili nastopi številnih slovenskih pevskih zborov, združenih na pevskem srečanju z imenom Od Pliberka do Traberka.

Na TOLMINSKEM bo dobivalo letos denarno pomoč kot edini vir preživljanja 127 ljudi, kot dopolnilno pomoč pa 217 ljudi. 210 ljudi bo živelo v socialnih zavodih v Tolminu, Podbrdu in na Petrovem brdu, 22 v posebnih socialnih zavodih, 75 otrok in mladoletnikov se bo posebej usposabljal, v rejniških družinah pa bo 13 otrok.

Medobčinsko društvo varnostnih inženirjev in tehnikov se je sestalo v VOLČJI DRAGI, kjer so se pogovorili predvsem o prihodnjih nalogah. Te pa so: zagotovitev varnega dela in s tem manj bolezenskih dopustov in več produktivnosti.

V ZALOŠČAH v Vipavski dolini so pričeli z regulacijo reke Vipave, ki spomladi pogosto prestopi bregove. Zaščitni zid, ki ga gradijo, bo kmalu ukrotil reko, da ne bo več poplavljal njiv in vrtov teh krajev.

osebnosti

Konec januarja je minilo 70 let od rojstva revolucionarja, državnika in misleca EDVARDA KARDELJA. V naši republiki so v počastitev njegovega spomina pripravili vrsto prireditev, ki so pokazale njegovo snovanje kot trajen temelj za izgradnjo našega političnega sistema.

Menda ni človeka, ki je bil kdaj v Kardeljevi bližini, da ga ne bi navdali

z občudovanjem odkritost in pristopnost našega velikega revolucionarja. Dr. Anton Vratuša, dolgoletni šef Kardeljevega kabineta, se ga takole spominja:

»Srce je nosil na dlani, kot pravi naš pregovor. Posebej bi rad omenil njegov odnos do 'navadnega' človeka, ki se je obračal nanj. Takšen je bil Kardelj vse življenje pa tudi zadnje čase, ko je na primer dobil mnogo pisem za novo leto ali čestitk za

69. rojstni dan. Bil je že hudo bolan, vendar je hotel osebno odgovoriti na vsako pismo.«

FRANC KIMOVEC-ŽIGA — humanist, politik in revolucionar — je proslavil 70-letnico svojega bogatega življenja. Vse mogoče naloge je opravljal v svojem življenju, bil na številnih funkcijah in je še, skupaj s Kardeljem sedel v šolskih klopeh, vase je srkal in občutil krivičnost starega reda. Je nosilec Partizanske spomenice 1941 in številnih drugih visokih priznanj in odlikovanj. Pred časom je dejal:

»Če se poglobite v usode ljudi, se vam razkrije dejstvo, da smo ljudje predvsem lačni ljubezni, a ne predvsem tiste fizične, ki se danes tako razglaša, ampak tiste, ko ljudje čutijo, da se veselijo njihovih uspehov trdega dela... Bolj kot učiti je treba znati ljudi poslušati in se od njih učiti...«

»Čim kulturnejši je delovni človek, čim bolj torej pozna najzlahnejše stvaritve človekove roke in njegovega razuma, tem učinkovitejši je na svojem delovnem mestu,« je ob petintrideseti obletnici pevskega zbora Srečko Kosovel v Ajdovščini dejal JANEZ VIPOTNIK. In tudi to je dejal, da je poslanstvo kulture »uveljavljati pravico vsakogar, da mu je dostopno bogastvo kulture...«

IGOR TORKAR, dramatik in pesnik, je pripravil za tisk zbirko satiričnih pesmi in epigramov za vsakdanjo rabo, ki bo izšla pri Mladinski knjigi v Ljubljani. Zbirka je vsebinsko komponirana kakor starinske pratike. Pred kratkim je izšla njegova knjiga z naslovom Deseti bratje (Cankarjeva založba), v kateri opisuje kulturno razpoloženje v Ljubljani v desetletju pred vojno, v Mestnem gledališču ljubljanskem pa igrajo njegovo dramo Njen greh.

šport

JUGOSLOVANSKI NOGOMET NAJBOLJŠI

Ugledna francoska športna revija France Football, ki je specializirana za nogomet, objavlja vsako leto svoje zaporedje najboljših evropskih reprezentanc leta.

Za leto 1979 je na čelu lestvice Jugoslavija, ki ji sledita ZR Nemčija in Avstrija.

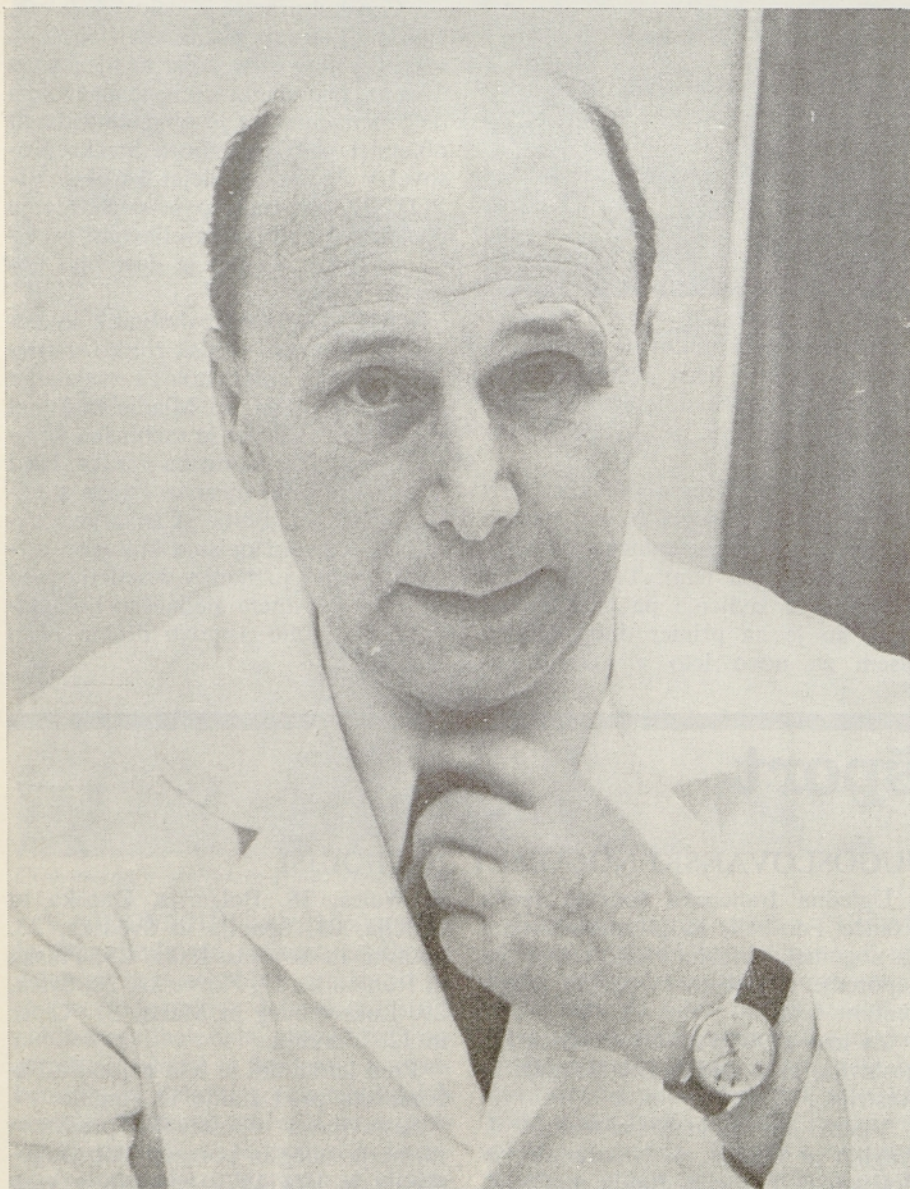
Vrstni red je nato naslednji: 4. Anglija in Belgija, 6. Nizozemska in Poljska, 8. Francija, Italija in ČSSR, 11. SZ, 12. Madžarska, Portugalska

in Wales, 18. Bolgarija, Danska in Turčija, 21. Španija in Švedska, 23. Škotska in Severna Irska, 25. Finska in Romunija, 27. Norveška, 28. Švica, 29. Luksemburg in Malta, 31. Ciper in 32. Islandija.

Pred letom dni je bila najboljša Nizozemska pred Italijo in Anglijo.

Sestavljavci upoštevajo predvsem razmerje zmag in porazov ekip. Jugoslavija je leta 1979 zmagala v vseh šestih nastopih.

DR. MIRKO DERGAN MED VODILNIMI STROKOVNJAKI NA S

Dr. Mirko Derganc: »Najhujših opeklin še ne znamo pozdraviti...«

»Opekline, v katero se lahko spremeni vse človeško telo, je največja rana, in trpljenje, ki ga povzroča, je nezmerljivo,« je nekoč v nekem pogovoru omenil prof. dr. Mirko Derganc, eden od vodilnih strokovnjakov na svetu za zdravljenje opeklin in za plastično kirurgijo, sicer pa redni profesor na ljubljanski medicinski fakulteti in svetnik v Kliničnem centru v Ljubljani.

Po njegovi izjavi bi človek sodil, da je profesor Mirko Derganc že v mladih letih zavestno usmeril vso svojo energijo v zdravljenje opeklin. Vendar ne. Čeprav je zrasel v zdravniški družini — oče je bil znan slovenski kirurg, mati je bila upravnica sanatorija Emona v Ljubljani in tudi dva brata sta oblekla zdravniške halje — v dijaških letih nikakor ni mislil postati zdravnik.

»Hotel sem študirati slikarstvo. Dve leti sem se celo učil slikanja pri znanem slovenskem slikarju Antonu Gojmiru Kosu,« pripoveduje dr. Mirko Derganc. Risarsko znanje, ki si ga je v tistih letih pridobil, mu še danes koristi. Vsako operacijo najprej »spravi na papir« — natančno skicira del telesa, ki ga mora operirati.

S študijem slikarstva pa takrat ni bilo nič. Oče je menil, da mu samo slikarstvo ne bo dajalo kruha in da mora študirati zraven vsaj še arhitekturo. Mladi Kazimir-Mirko pa se je končno, še sam ni vedel kdaj, kot bruce znašel na medicinski fakulteti, prepričan, da »ta študij ne bo zame, ker sem premehak«.

Toda že takorekoč prvi dan na medicinski fakulteti je spoznal, da je medicina zanj tisto »ta pravo« in od

C — VETU

takrat ji je ostal zvest do danes, to je krepko nad 40 let. Študij je namreč končal leta 1938 v Zagrebu — takrat v Ljubljani še ni bilo popolne medicinske fakultete.

Tudi za področje zdravljenja opeklin in plastične kirurgije, kjer je za svoje delo prejel številna priznanja in nagrade in lani za življenjsko delo tudi Kidričevo nagrado — največjo nagrado, ki jo lahko v Sloveniji za svoje delo prejme znanstvenik, se ni odločil zavestno in vnaprej.

»Profesor Božidar Lavrič, oče moderne slovenske kirurgije, me je pregovoril.«

Pri njem je delal že leta 1939, ko je bil dr. Lavrič primarij v sanatoriju Emona v Ljubljani, med vojno pa, ko sta bila skupaj šest mesecev zaprta (v sanatoriju Emona so do leta 1942, ko so bili izdani, skrivaj zdravili številne ranjene partizane), sta postala iskrena prijatelja.

»Ko se je dr. Lavrič po osvoboditvi vrnil v Ljubljano in začel organizirati slovensko zdravstvo, mi je svetoval, naj se posvetim plastični kirurgiji.«

Leta 1951, ko se je vrnil s študijskega izpopolnjevanja v Angliji, je tako mladi Derganc prevzel vodstvo novo ustanovljene klinike za plastično kirurgijo v Ljubljani in jo več kot uspešno vodil vse do leta 1977, ko jo je predal prof. Zdraviču, sam pa je ostal svetnik v Kliničnem centru. V teh letih se je v svetu uveljavil kot eden vodilnih strokovnjakov za zdravljenje opeklin in tudi kot eden od svetovnih pobudnikov nove mednarodne klasifikacije opeklin na anatomski pod-

lagi. Njegova klasifikacija opeklin druge stopnje, ki je pomembna zlasti za zdravljenje in prognozo opeklin, si je utrla pot tudi na velika mednarodna zborovanja. Po mednarodnem kongresu leta 1978 v Stockholmu velja že za splošno sprejeto.

Predvsem doma pa se je dr. Derganc uveljavil tudi na področju prve pomoči. Že leta 1947 je objavil 310 strani obsegajočo knjigo »Prvo pomoč«, ki je po mnenju strokovnjakov tako po zasnovi kot po izvorni izvedbi pomenila prelomnico v slovenskih in jugoslovanskih razmerah. Do sedaj so jo že desetkrat ponatisnili, od tega petkrat v srbohrvaškem jeziku.

Ko se je pred dvema letoma s predajo oddelka rešil administrativnih opravkov, se je še bolj posvetil znanstvenemu in publicističnemu delu. Prav zdaj pri znani založbi Oxford University Press pripravljajo izdajo knjige *The Clinical Pathophysiology and Treatment of Burns*, ki jo je napisal skupaj s švedskim strokovnjakom profesorjem Artursonom. Toda oddelek za zdravljenje opeklin in plastično kirurgijo na ljubljanskem Kliničnem centru ima še vedno »za svojega« in o njem ponosno pripoveduje vsakemu obiskovalcu. Njegov ponos je upravičen, kajti omenjeni oddelek je prav po zaslugi dr. Derganca eden najbolj opremljenih oddelkov za zdravljenje opeklin v Evropi in tudi v svetu jih je le malo, ki bi se lahko kosali z njim.

»Mislim, da je ta oddelek velika zmaga socializma, je najboljša propaganda za socialistični družbeni red,« pravi dr. Derganc, ki pa nobenemu od obiskovalcev ne pozabi pokazati tudi majhne plošče, vzdane v drugem nadstropju, s katero se Klinični center zahvaljuje britanski vladi za izdatno denarno pomoč pri opremljanju oddelka za opekline. Ko se je namreč pred leti na Brniku tragično zrušilo britansko letalo in so profesor Derganc in njegovi sodelavci na ljubljanski kliniki z veliko požrtvovalnostjo in znanjem rešili življenje 19 hudo opečenih preživelih ponesrečencev, so jim z britanskega otoka poleg mednarodnega priznanja v zahvalo namenili precejšnjo vsoto denarja. Dr. Derganc jo je delno vložil v opremo oddelka za opekline, delno pa namenil za vsakoletno strokovno izpopolnjevanje ljubljanskih opeklinskih kirurgov v Angliji.

Toda še bolj kot slovenski zdravniki hodijo po znanje in izkušnje v tujino, prihajajo zdaj v ljubljanski klinični center tuji zdravniki. Okrog operacijskih miz in postelj so se zvrstili Francozi, Švedsi, Madžari, Avstrijci in drugi, celo Američani in tudi Kitajci so prišli, da bi videli jugoslovanske kolege pri delu.

Številni strokovnjaki torej prihajajo v Ljubljano, da bi se pomenili in si izmenjali izkušnje z dr. Dergancem, še številnejši ga vabijo na svoje klinike.

»Ne morem niti na desetino mest, kamor sem povabljen, ker preprosto fizično ne zmorem. Lani smo bili v Franciji, kjer so priznali, da so se od nas naučili zdravljenja opeklin. Na Dunaju so dejali, da smo mi na tem področju 100 let pred njimi. Pri njih namreč opekline še vedno zdravijo dermatologi, ne pa plastični kirurgi,« pripoveduje dr. Mirko Derganc in še doda, da je predaval tudi v Düsseldorfu (»o zdaj zelo aktualni taninski metodi, s katero sem že pred mnogimi leti uspešno pozdravil močno opečeno žensko«), čeprav se je med vojno zaklel, da ne bo obiskal Nemčije. Toda, povabili so ga kot najstarejšega evropskega strokovnjaka za opekline in takšnemu vabilu se pač ni mogel izogniti, pa tudi sam interes za razvoj zdravljenja opeklin je premagal zgodovinski odpor do Nemcev. Letos dr. Derganc namerava potovati v Atene, Varšavo, Prago in verjetno še kam.

Kam ga najbolj vleče? Odgovori brez razmišljanja:

»V Lepeno.«

V tej prelepi dolini na Soškem sredi Julijcev si je preuredil kmečko hišo in kadar le more, pride »tja gor, v moj tuskulum.«

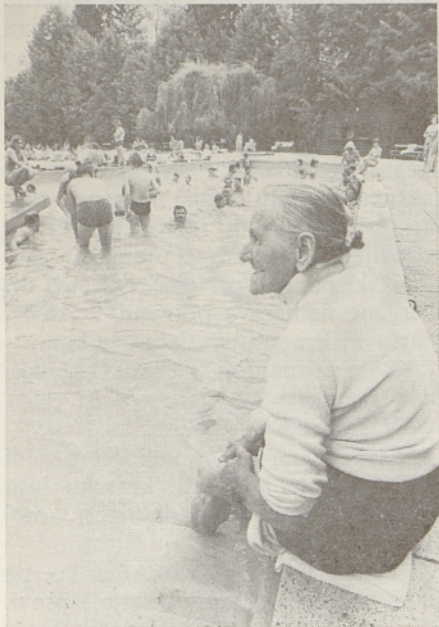
»Lahko mi dajo celo Ameriko, pa je ne bi zamenjal za Slovenijo,« pravi. »Ko sem bil še osebni zdravnik predsednika Tita, sem z njim prepotoval takorekoč ves svet. Toda ni je lepše dežele od Slovenije.«

Ves svoj prosti čas preživi v Lepeni, kjer se sprošča ob slikanju in igranju na klavir (»igram vsako glasbo, od klasične do moderne«), razmišlja pa tudi o opeklinah.

»Najhujših opeklin še vedno nismo sposobni uspešno pozdraviti,« pravi dr. Derganc. »Preveč vemo, da bi lahko bolnike pustili umreti kot nekdanj, toda premalo, da bi jih pozdravili.«

Kako združuje to dvoje, umetnost in znanost?

»Plastična kirurgija — saj to je umetnost in znanost!« pravi prof. dr. Mirko Derganc.

Dolenjske toplice vračajo prenekateremu gostu zdravje (foto Joco Znidaršič)

OBNOVA CERKVE V HRASTOVLJAH

Na podružnični cerkvi v Hrastovljah, znanem kulturnem spomeniku, ki je nastal v 12. ali 13. stoletju, so stekla zunanja obnovitvena dela. Cerkev z obzidjem, ki je varovala v 15. in 16. stoletju pred turškimi vpadi, je namreč v takem stanju, da so čedalje bolj ogrožene freske v notranjščini, ki jih je leta 1490 dokončal slikar Janez iz Kastva. V nevarnosti je tudi znameniti mrtvaški ples na južni steni, ki je postal že kar simbol hrastoveljskega kulturnega spomenika.

Zunanja dela bodo veljala okoli 1,6 milijona dinarjev, opravlja pa jih zasebnik z Bleda. Prenova zajema odvodnjevanje, novo streho, prežračevanje, protipotresno zaščito, ureditev zvonika in posebno silikonsko zaščito zoper vlago. To so tudi osnovni pogoji, da se bo mogoče prihodnjo jesen lotiti zaščite fresk v notranjščini. Raziskave, s katerimi bodo odkrili, zakaj freske propadajo, so že stekle. Gre za izredno zahtevno delo, ki je spričo dejstva, da je za hrastoveljski spomenik vse

pripravljeno, da bi ga v drugem krogu uvrstili v register mednarodne kulturne in naravne dediščine, še toliko pomembnejše.

TREBNJE POD GRADOM

Trebnje je eno pomembnejših mest na Dolenjskem, leži ob glavni cesti Ljubljana—Zagreb in ob dolenski železnici.

To je star kraj, ki se je razvil že v srednjem veku okrog ruševin nekoč rimskega, kasneje pa srednjeveškega gradu, ki je bil v starih listinah prvič omenjen okrog leta 1000.

Nad gradom se vzpenja Trebanjski vrh, tja pelje pešpot do lepega razgledišča, s katerega oko zajame domala celo Dolenjsko gričevje.

V kraju, ki ima okrog 650 prebivalcev in je sedež občine, raste sodobno naselje z industrijo ob drobnih, a vodnati Temenici.

V poznogotski cerkvi so Langusove slike, v kraju je tudi muzej slikarjev samoukov, v parku spomenik NOB, ob glavni cesti sta bencinska črpalka in motel, ne manjkajo pa gostilne in prijazne tujske sobe.

PRED GRADNJO NOVEGA HOTELA

V Rogaški Slatini bodo verjetno že letos začeli graditi nov hotel, za katerega že imajo izdelan glavni projekt. Novi hotel, ki ga bodo imenovali Tempel, bo A kategorije.

Po sedanjih računih naj bi veljal 340 milijonov dinarjev. V zdravilišču se zavedajo, da bo cena dokončne izgradnje precej višja. Vsota je res visoka, vendar potreba opravičuje tako naložbo. Hotel Donat namreč s svojo visoko zasedenostjo kaže, kako potrebuje ta kraj objekte visoke kategorije, kjer lahko gostom ponudijo najvišji standard. Prav zaradi pomanjkanja takih prostorov so imeli lani 8 odstotkov manj tujih gostov kot dotlej. Tudi domači gosti niso več zadovoljni vedno s ponujenim, ampak že terjajo boljše.

STOLETNA TRADICIJA

Gojitveno lovišče Jelen na območju Snežnika obsega 27.000 hektarov in ima tako rekoč že stoletno tradicijo, saj se je razvijalo že sredi druge polovice minulega stoletja.

Na območju lovišč je veliko jelenov in medvedov, srnjadi in gamsov, divjih prašičev in zajcev pa tudi risov in volkov.

PEŠPOT E/6 PREČKA SNEŽNIK

Ena izmed označenih planinskih poti, ki tečejo prek ozemlja postojnskega Gozdnega gospodarstva, je tudi EVROPSKA PEŠPOT — E/6, ki pride na ozemlje cerkniške občine iz Iškega Vintgarja oziroma s Turjaka ter gre z Mačkovca mimo Bloškega jezera v Novo vas, naprej pod Bloškom v Stari trg in nato prečka, ko zapusti grad Snežnik, snežniške gradove. Nato doseže Mašun in vrh Snežnika.

SLOVENSKA NARAVNA ZDRAVILIŠČA

Na 14 barvnih straneh je pred kratkim izšel ličen prospekt slovenskih naravnih zdravilišč, ki ga je v nakladi 200.000 izvodov izdala skupaj z gospodarsko zbornico Slovenije poslovna skupnost slovenskih naravnih zdravilišč v Celju.

Prospekt na zelo pregleden način predstavi vsa priznana slovenska naravna zdravilišča, na njegovi zadnji strani pa so objavljeni vsi njihovi naslovi s telefonskimi številkami vred.

Prospekt, ki je tiskan v slovenskem, hrvaškem, nemškem, angleškem, italijanskem in francoskem jeziku, ima še kartografsko skico, ki ponazarja lokacijo posameznih zdravilišč v slovenskem prostoru in najpomembnejše prometne povezave.

Naročite ga lahko pri poslovni skupnosti slovenskih naravnih zdravilišč v Celju, 63000 Celje, Tomšičev trg 7.

PRIREDITVE V SLOVENIJI

• 5. in 6. aprila bo na Pokljuki prvenstvo Jugoslavije v smučarskih tekih in nordijski kombinaciji, ista dneva pa na Zelenici smučarsko tekmovanje v slalomu in veleslalomu za moške za memorial Zdravka Križaja.

• 7. in 8. aprila bo na Kopah nad Slovenjim Gradcem mednarodno smučarsko tekmovanje v slalomu in veleslalomu za moške, naslednji dan pa

na Mariborskem Pohorju smučarsko tekmovanje v slalomu za moške za memorial Mirana Cizlja.

• 22. aprila se v Gornji Radgoni prične 2. mednarodna razstava energije in elektronike v kmetijstvu in živilski industriji, ki bo trajala do 27. aprila.

• Letos — 30. aprila — bo v Veržeju spet veselo in zanimivo: ob pričetku meseca narcis bo sprva baklada, potem pa kresovanje kot uvod v tradicionalno cvetlično slanje.

OHRANJENI SEJMI V SLOVENIJI

MARCA: 1. marca je bil v Planinci pri Sevnici živilski sejem, na katerem so prodajali tudi izdelke domače obrti. 6. marca je bil sejem klavne živine v Škocjanu pri Novem mestu, 10. marca pa vaški sejem v Hodošu.

Pomembnejši je Gregorjev sejem, ki je bil 12. marca v Radovljici, sejem Jožefovo je bil 18. marca v Slovenjem Gradcu, manjši sejmi pa se vrste od 12. do 29. marca na Veseli gori pri

Šentrupertu, v Zdoleh, Krškem, Drevogradu, Cankovi, Bogojini, Beltincih in v Gradu na Goričkem.

Dražgoše . . . Ob novem letu 1942 je bil v vasi partizanski Cankarjev bataljon, ki so ga bili napadli Nemci. Po tridnevnih bojih so se partizani umaknili na Jelovico, za tem pa so Nemci moške vaščane postrelili, ženske in otroke izselili, hiše pa zažgali in porušili do tal. Po vojni so Dražgoše postavili povsem na novo. Posebnost zdajšnje vasi je veličasten spomenik NOB, od koder je tudi lep razgled po Selški dolini (Foto: Ančka Tomšič)

CELJE — INDUSTRIJSKO UPRAVNO SREDIŠČE

Prosim, če bi hoteli kaj pisati o današnjem Celju, celjskih grofih in napredku v tem delu Slovenije.

*Stefan in Sonja Kupresak,
Maroubra, NSW, Avstralija*

Celje, tretje gospodarsko in kulturno središče Slovenije, uvrščajo med naša najstarejša urbana naselja, saj ima za sabo več kot dvainpoltisočletno zgodovino. Najbrž je ugodna lega ob Savinji, sredi nizkih hribov in prostrane ravnine, privlačila že pradavne Ilire in Kelte pa kasneje Rimljane. (Po cesarju Klavdiju je keltska naselbina dobila ime Municipium Claudia Celeia in je stala tam, kjer se je pozneje razvilo mestno jedro.) Antična Celeia, ki je bila ena najpomembnejših upravnih postojank na območju Norika, je doživela svoj razcvet v prvih dveh stoletjih in svoje uničenje 452. leta, ko so se na njenih tleh pojavila barbarska

nomadska plemena. Ob koncu 6. stoletja so se tu naselili Slovani. Leta 1331 Celje prvič omenjajo kot trg, 1415 pa so ga celjski grofje povzdignili v mesto oziroma mu je Friderik II. podelil mestne pravice.

Sploh so celjski grofje nemara najprivlačnejše poglavje iz davne preteklosti mesta ob Savinji, kar bi lahko sklepali po tem, kako so vedno znova vznemirjali in še vznemirjajo literarne ustvarjalce (od Antona Novačana do Matjaža Kmecla). Ne samo, da so mnogo naredili za gospodarski razvoj mesta (in ga obdali z mogočnim obzidjem, vidnim tu in tam še danes), še bolj so si prizadevali, da bi razširili svojo že tako veliko posest in te težnje okronali celo s habsburško cesarsko krono. Toda kakor je bil njihov vzpon izredno nagel, tako je bil tudi tragičen. Leta 1456 so obglavili zadnjega grofa Ulrika II. in z njim je rod izumrl. Na pogrebni slovesnosti v

minoritski cerkvi, kjer je našla zadnji počitek večina Celjanov in njihovih rodbinskih članov, je glasnik simbolično zlomil njegov ščit in pomenljivo vzkljnil: »Danes grofje Celjski in nikdar več!«

Na celjsko »grofovsko« preteklost dandanes seveda najbolj spominjajo razvaline Starega gradu, ki se dvigajo na hribu jugovzhodno nad mestom. To je najznačilnejša in najbolj obiskana turistična točka. Letno jo obiše nad 120 tisoč turistov in gostov iz ožje in širše domovine. Razvalin (najbolje je ohranjen Friderikov stolp) sicer še ni uspelo zaščititi in tudi ceste do gradu še niso v celoti asfaltirali, je pa v načrtu, da bi v prihodnjih desetih letih obnovili nekatere objekte in jih namenili kulturi in turizmu. To je tudi najvišja razgledna ploščad, s katere je videti mesto kot na dlani, kadar seveda ni zavito v meglo, kar pa je že skoraj redkost.

Celje — stavba Slovenskega ljudskega gledališča (foto: Marjan Garbajs)

Celjski grad je med najbolj obiskanimi slovenskimi zgodovinskimi spomeniki (foto: Miloš Svabič)

KO IN

ŽRTEV »UMAZANE« INDUSTRIJE

Celje, in to je nemara njegova največja značilnost, je namreč eno najbolj onesnaženih mest na Slovenskem, saj ga uvrščajo v četrto, najvišjo kategorijo. Mesto, ki je tudi središče znane Savinjske doline (območja osmih občin) in ki ima 35 tisoč prebivalcev (občina Celje 65 tisoč), se pogosto malone duši v strupenem zraku. Bruhajo ga industrijski dimniki, kotlovnice, avtomobili. Zato ni čudno, če je bitka za čistejše okolje zlasti v zadnjih letih v ospredju vseh prizadevanj; žal pa so rezultati, ker ni dovolj denarja za drage čistilne naprave, bolj kot ne skromni. Davek industrijskemu razvoju je bil očitno prevelik, še posebej če vemo, da je bilo pred vojno celjsko ozračje primerno celo za zdravljenje astmatikov in so bila obrežja Savinje in drugih rek še nekaj časa po vojni

vsa zelena, vode pa biološko žive. Danes je obolelost prebivalcev na dihalnih organih nadpovprečno visoka (po nekaterih podatkih sploh največja v republiki Sloveniji), reke pa so mrtvi kanali za odplake. Krivdo za ekološko katastrofalne razmere bi morali pripisati nesmotrnemu in nespametnemu razvijanju bazne kemije (cinkarne), saj v časih, ko bi mogli ta razvoj preusmeriti v čistejšo industrijo, o ekološkemu fenomenu še ni nihče razmišljalo, kot tudi niso nikoli pomislili, da kotlinska lega mesta z značilnimi toplotnimi obrati pravzaprav sploh ni primerna za takšno industrijo. To je celo danes težko priznati.

Tako bi lahko rekli, da sta med najbolj problematičnimi izdelki celjske industrije žveplena kislina in titanovo belilo. Atraktivni so traktorji, ki jih delajo v tovarni železarne Štore v sodelovanju s Fiatom, atraktivne so elektronske in druge tehtnice tovarne Libele, saj so tako rekoč v samem vrhu svetovne tehnologije. Omenimo še kontejnerje, kotle in posodo tovarne EMO, eksotični furnir LIK Savinja, barve, lepila, kopirni papir, pisalne trakove itd., ki jih dela tovarna Aero, dišave, esence tovarne Etol, nakit s stoletno tradicijo Zlatarne itd. Dokaj raznolika industrija, ki seveda ni brez težav in jih pač premaguje, kolikor najboljše umé. V celjskem gospodarstvu je zaposlenih nad 30 tisoč delavcev, od katerih se jih nad osem tisoč vozi na delo vsak dan iz sosednjih občin.

BOGASTVO KULTURNIH SPOMENIKOV

Obiskovalec, a enako seveda domačin, se niti za trenutek ne more znebiti občutka, da je v industrijskem mestu. Pa še v starem povrhju. Starost je očitna na vsakem koraku zlasti v mestnem jedru in jo je mogoče brati tako z očrnelih kot obnovljenih pročelij. Odmeva v tlaku in ulicah. In čeprav stara arhitektura ne razkriva kakšnih prav izjemnih dragocenosti, velja preprosta oznaka, da je lepa in prijetna pa je zato takšno tudi Celje. To seveda ne bi mogli reči za številna nova naselja, nastala po osvoboditvi, kot Otok, Dolgo polje, Spodnja Hudinja, Zelenica itd., saj se povsem preproste, da ne rečemo, poenostavljene rešitve ne morejo meriti s tradicijo.

Zato pa nam že bežen sprehod po mestu pove, da ima Celje mnogo kulturnih spomenikov. Poleg že omenjenega Starega gradu, ki so ga domnevno postavili vovbrški gospodje sredi druge polovice 13. stoletja, omenimo Staro grofijo (1580—1603), v kateri je najznamenitejša velika dvorana s slovitim »celjskim stropom,« sicer pa Pokrajinski muzej z edinstveno arheološko zbirko, lapidarijem in vrsto

drugih kulturno zgodovinskih zbirk. Pod Miklavškim hribom so po osvoboditvi odkrili Heraklijev tempelj. Fragmentarno je ohranjeno mostno obzidje (zidano v letih od 1451 do 1473). Med najstarejše stavbe uvrščajo opatijsko župnijsko cerkev (prvič omenjena že l 30. leta). Sredi 13. stoletja je nastala minoritska Marijina cerkev. Najstarejši posvetni spomenik je Spodnji grad v neposredni soseščini Narodnega doma, simbola slovenske nacionalnosti iz obdobja bojev z nemškutarsko srenjo (ob koncu prejšnjega stoletja). Od javnih spomenikov je najstarejše znamenje na Tomšičevem trgu, postavljeno 1776 (na visokem podstavku kipi treh svetnikov, sredi podstavka visok stebel s pozlačenim kipom Brezmadežne). Najlepši sodobni spomenik pa je seveda spomenik NOB na Šlandrovem trgu. Na njem je akademski kipar Jakob Savinšek upodobil vizijo vojne in miru, trnovo pot slovenskega naroda, njegovo trpljenje od uporniškega vstajenja do zmage.

Kakor je Celje geografsko in arhitektonsko gledano slikovito mesto, je res, da si vse doslej ni moglo pridobiti vzdevka »turistično«. Razlogov za to je več, čeprav se zdi najvažnejši, da razen ogleda že omenjenih znamenitosti ne more ponuditi kaj več. To pa je komaj dovolj za tranzitni ali izletniški turizem, o čemer govore tudi podatki, po katerih obišče Celje letno kakih 200 tisoč gostov. Če omenimo posebej poslovni turizem, ga seveda s tremi hoteli tudi ni mogoče uspešno razvijati, saj ob tem ne gre spregledati, da je bilo tu med obema vojnama 7 hotelov in 5 gostišč, ki so imela 340 ležišč, to je več, kot jih premore Celje danes.

Čeprav si prizadevajo, da bi zgradili nov hotel, zaprto kopališče, uredili kamping prostor ob Šmartinskem jezeru itd., bo to za večje turistično uveljavljanje Celja še vedno dosti premalo, saj je slab zrak gotovo močnejši »nasprotni dejavnik«. Toda zato bo še naprej ostala enako privlačna bližnja in daljna okolica Celja. To so evropsko in širše znana zdravilišča Dobrna, Laško, Rogaška Slatina, ki so tudi za številne Celjane dosegljiva tako rekoč ob vsakem času. Pa ne le zdraviliški vrvež, še bolj jih vabijo edinstvene naravne lepote Zgornje Savinjske doline, neokrnjena narava in čisti zrak vse od Mozirske planine do čudovite Logarske doline in izvira Savinje.

slovenija v mojem objektivu

Foto: Lovro Stanič

Vodomet na Bledu

Na Notranjskem

Izvir Krke

Pomlad na Ljubelju

Na letališču Ljubljana (Brnik)

VIGENJCI

Domačini Kamne gorice, Kolnice, Kroke, Železnikov natanko vedo, kaj pomeni beseda vigenjc. Tod so bile namreč žebljarske kovačnice doma. Kovači in kovačice ali kovčke, kot so jim rekli, so tu že od nekdaj, vsaj tako se zdi, če prelistamo zgodovino kraljev.

Če primete v roke žebelj, se vam ne zdi kaj posebnega, mar ne. Pa je njegova zgodovina prav tako poznala svoj razvoj, v katerem je cela vrsta različic današnjega žeblja. Tega so uporabljali že Rimljani in po najdbah sodeč celo Egipčani. Iz železne dobe so odkrili veliko asirsko skladišče iz 8. stoletja pred našim štetjem, v katerem so strokovnjaki našli tudi veliko žebeljev. Žeblje so kovali tudi starogrški kovači. Najbolj priljubljeni pa so bili nekdanj, kot povedo zapisi, italijanski kovači.

Keltsko ali še starejšo žebeljnico so izkopali v švicarskem pogorju Jura. Iz prve polovice zadnjega tisočletja pred našim štetjem pa so našli nekaj žebeljev tudi pri nas. Kovačnice so bile v Šmihelu pri Postojni, v Ajdovem gradu v Bohinju in še marsikje drugje, saj jih je bilo po nekaterih podatkih celo okrog 30.

V rimski dobi so bile med letom 100 pred našim štetjem in 400 po našem štetju velike kovačnice za orožje v Aquileji, Bresciji, Paviji, Milanu, Sirmiju... Tudi v Emoni je bilo odkritih mnogo železnih predmetov, med temi žebli iz domačih kovačnic, kot o tem piše Jože Gašperšič v »Vodniku po zgodovinskih žebljarskih kovačnicah v Kamni gorici,

Kolnici, Kropi in Železnikih.«

MESTNI ŽEBLJARJI

Škofja Loka je imela že v 13. stoletju dva kovača. V Železnikih omenjajo prve kovačnice sredi 14. stoletja, v 15. stoletju pa pozna žebljarje tudi že Ljubljana. V Loki so imeli kovači že 1457. leta potrjena cehovska pravila. Zanimivo pa je, da je freisinski škof Sikst, ki je potrdil ta pravila, tedaj tudi »izsilil« v prid škofjeloških žebljarjev in kovačev vrsto zahtev — da Železnikarji ne bodo jemali kovačev, ne bodo pustili nikomur tekrovati s Škofjeločani, da ponudijo železo najprej loškimi mestnim kovačem in trgovcem, da železo ne smejo voziti mimo Loke, ampak ga morajo v mestu tehtati in naprodaj postaviti in da morajo vse potrebščine kupovati v Loki. Pogodba še prepoveduje, kot omenja Jože Gašperšič, da bi Železnikarski fužinarji sprejemali za žebljarje prišleke in nezaposlene hlapce ter da bi žebljarje plačevali po »akordu« kot tudi nakup, prevoz in uporabo žebeljev takšnih »divjih« žebljarjev.

Radovljiški urbar iz leta 1579 navaja v Kropi 8, v Kamni gorici 5 in v Kolnici 2 vigenjca. V prvi polovici 19. stoletja je imela Kropa že 19 vigenjcev, Kamna gorica 10 in Železniki 19 vigenjcev, skupaj pa je bilo njih 216 ješ s 621 panji.

Kljub vsem tem številkam in podatkom pa še vedno nismo dodobra pojasnili: kaj vigenjc sploh je. Vigenjc je po tolmačenju, ki ga zasledimo v vodniku po Kovaškem muzeju v Kropi (napisal

ga je Janez Šmitek) lesena koliba ob vodnem žlebu s kolesom za pogon meha. Ob Kroparici se je na razdalji 1200 metrov vrtelo nekaj več kot 50 vodnih koles. Mehovi so dajali sapo za kovaška ognjišča, imenovana ješe. Okoli vsake ješe je bilo 4 do 6 panjev. Na panju je bilo nakovalo za kovanje stebila in žebljica za kovanje glave žeblja.

VICE

„Kabernela“ so imenovali žebljarji svoje shrambe za oglje. Vsi kovači, ki so kovali pri eni ješi, so imeli samo en ogenj in tega skrbno čuvali. Zato je vsakemu kovaču oglje gorelo tudi, kadar ni koval.

Delovni dan žebljarjev v vigenjcih je bil trd, neusmiljen tudi do žena, ki so prav tako delale v vigenjcu. Tudi otrokom ni bilo prizaneseno. Ob štirih zjutraj se je začelo delo. Tudi kuhalo in jedlo se je v takšnem vigenjcu. Spalo pa v podstrešnih kamrah.

Kot v vse drugo je čas zanesel tudi v te kovaške kraje napredek tehnike in začel izpodrinjati star način dela. Žebljarski red, ki ga je za Koroško izdala Marija Terezija 1759. leta, in so se po njem nekaj časa ravnali tudi kroparski žebljarji in nato sporazum o žebljarskem redu za Kropo in Kamno gorico, ki so ga fužinarji in občinski moške podpisali leta 1853 v Radovljici, nista mogla kaj dosti pripomoči k boljšemu položaju žebljarjev, ko je začelo v teh krajih železarstvo upadati. To je postalo najočitneje v drugi polovici 19. stoletja in najhuje, kot kažejo številke, v času »usihanja« pre-

bivalcev Kroke, okoli 1931. leta. Tedaj je imela Kropa najmanj prebivalcev. Lakota jih je razgnala na vse strani sveta.

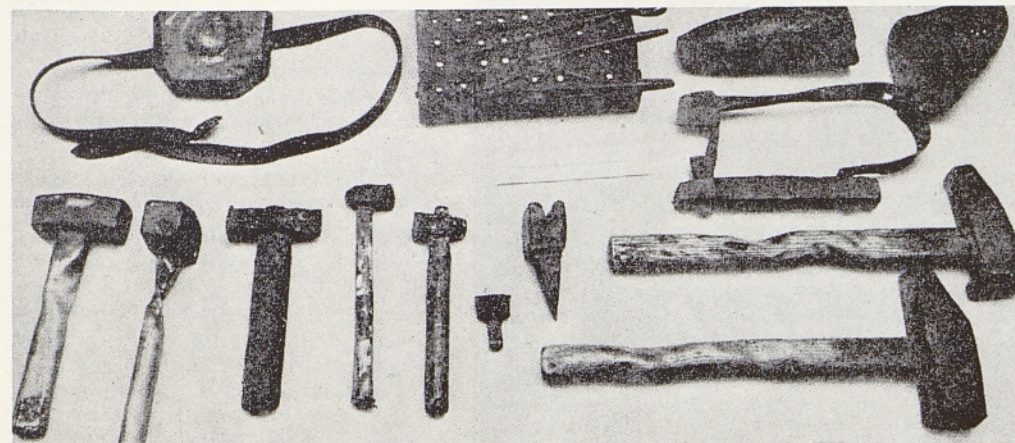
Zadnji vigenjci so delali v teh krajih še v začetku 20. stoletja. Kot zadnji se v Kropi omenja vigenjc Vice. Danes je to le še tehnični spomenik žebljarstva, ki sodi v okvir Kovaškega muzeja v Kropi (ta pa med Radovljiške muzeje). Razen Vic si je moč ogledati v Kropi na »prostem« še vrsto drugih zanimivosti: Bodljev vigenjc, slovensko peč, plavž Spodnjo fužino, vodne naprave, če omenimo le to, kar se navezuje na plavžarstvo, oglarstvo, žebljarstvo in umetno kovaštvo v Kropi oziroma je zastopano v Kovaškem muzeju, ki si ga velja ogledati še zaradi marsičesa drugega.

Kovaškemu muzeju je bil dodeljen prostor v eni tipičnih fužinarskih hiš — Klinarjevi hiši. Med najznamenitejše fužinarske hiše pa vsekakor sodi Macolova hiša iz leta 1620.

FUŽINE

Ko smo že v Kropi, si oglejmo še fužine, saj tudi te sodijo med slovenske muzejske zaklade. Zgornja fužina, ki je obratovala tja do 1886. leta in obsegala plavž, presnovko, mehove in težko kladivo, naj bi nastala že v 14. stoletju. Tedaj je namreč v Kropi omenjeno »staro kladivo«, ki velja po času nastanka za drugi železarski »obrat« v teh krajih. Starejša je bila le jaškasta talilna peč, ki so jo leta 1953 odkrili v Dnu nad Kropo in je nastala, kot povedo strokovnjaki, že sredi 13. stoletja.

Pogled v notranjost kovaškega muzeja v Kropi

Žebliarsko orodje. Zgoraj: taška, sejalnica s kleščami in deklo (pinceto), ižel (šoba za zrak) in seklanica; spodaj kladiva: enoročna, nastavna in dvoročna

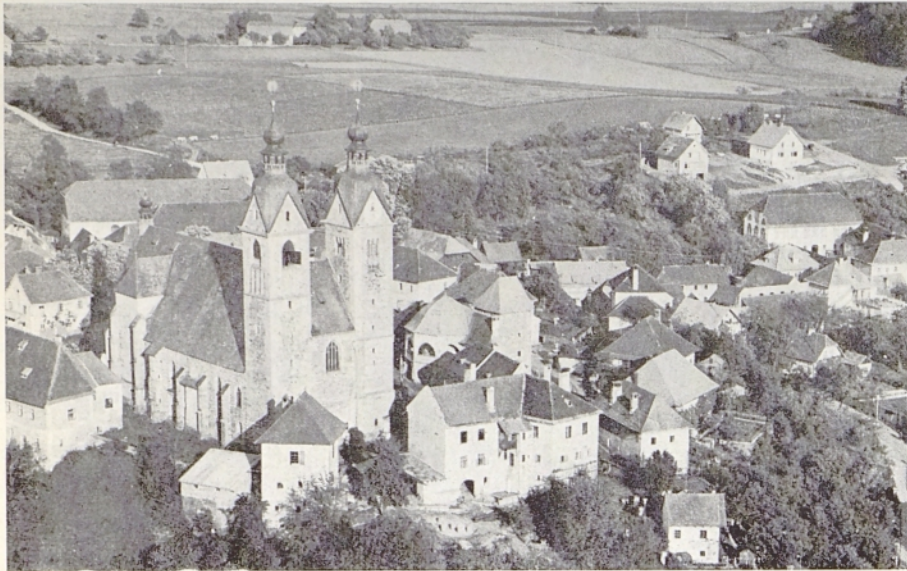
Ob novem tovarniškem obratu so v jami zavarovani ostanki plavža Spodnje fužine iz 16. stoletja. Znana je bila tudi fužina v Kolnici, blizu izvira potoka Lipnica, ki je nehala obratovati 1658. leta. Tudi tod je bila ob plavžu, stisnjena v vodnih žlebovih vrsta vigenjcev. Pa še nekaj je sodilo v sestav vsake fužine — težko kladivo na vodni pogon, ki so ga kovači imenovali norec ali balos. Z njim so kovali caglje. Te so v fužinah ali cajnaricah prekovali v cajne — železne palice za izdelavo žeblicev. Od izvira Kroparice do Kotla je bilo v Kropi svoj čas sedem takšnih cajnaric.

Za kroparske fužine veljata dve posebnosti, če temu tako rečemo — skupno lastništvo fužinskih naprav in to, da trgovci in fužinarji niso pisali računov kot vsi ostali — s številkami. Za to so fužinarji uporabljali »kolesa in rise«, ki so jih s kredo zarisovali na lesene table. Žeblicarje pa so le-ti plačevali s svojim denarjem in ne z državnim, kot je bilo drugod v navadi.

Marsikaj zanimivega iz življenja Krope, dela kovačev, žeblicarjev, oglarjev, rudarjev... je čas že zabrisal. Pridne roke delavcev so se umaknile strojem in privadile, počasi a neizbežno novemu, industrijskemu načinu dela. Ta je spremenil ritem vsakdana tako v Kropi, Kamni gorici, Železnikih...

Tovarna Plamen v Kropi je z izboljšano organizacijo dela in napredkom tehnologije kaj kmahu zakoračila med vodilne v vijačni industriji in leta 1973 opustila »toplo proizvodnjo«. Ognji, ki so tod goreli stoletja, so ugasnili. Pa vendar žive še naprej — v ljudeh teh krajev, v vsem, kar hrani Kovaški muzej, pa tudi v pesmi, ki jo je napisal Oton Župancič v eni fužinarskih hiš, ne ravno v Kropi, a le korak stran — v Kamni gorici.

USTOLIČEVANJE KOROŠKIH VOJVOD

Gospa Sveta na Koroškem

Vojvodski prestol na Gosposvetskem polju (foto: Janez Klemenčič)

Vse do začetka 15. stoletja je bil nastop koroškega vojvode zvezan z obredom, kakršnega takratna Evropa ni poznala. Ko se je dal 18. marca 1414 zadnjič ustoličiti slovenskemu kmetu koroški vojvoda Ernest Železni, je bil obred takšenle: pred ustoličevalca (koseza iz Blažnje vasi), ki je držal z eno roko marogastega bika in z drugo prav takšno kobilo, okrog njega pa so stali sodni prisodniki in ljudstvo, je prišel v spremstvu fevdalcev v kmečko obleko oblečeni vojvoda Ernest Železni. Na sebi je imel sive hlače, siv suknjič z rdečim pasom, rdečo torbo, siv klobuk s sivo vrvico in kmečke čevlje, z rdečimi jermenji privezane na noge.

Ko je kmet na vprašanja, ali je vojvoda pravičen sodnik, ali skrbi za blagor dežele, ali je svobodnega stanu in ali spoštuje in brani krščansko vero, od vojvodovih spremljevalcev dobil pritrdilen odgovor in mu je goriški grof zagotovil odkupnino za njegov delež, je obenem s knežjim kamnom simbolično izročil novemu vojvodi oblast v deželi. Vojvoda je dobil fevd sicer že prej, a šele s prisego ob knežjem kamnu je potrdil plemiške pravice in so ga pri Gospe Sveti blagoslovili ter je nato na vojvodskem prestolu mogel podeliti fevde svojim vazalom.

Končna oblika obreda tik pred njegovim propadom je že rezultat več kakor sedemstoletnega razvoja, ki je tesno povezan z vsem slovenskim družbenim razlast. Oblasti novemu vojvodi ni izročal vojem od prehoda pod frankovsko oblast. Oblasti novemu vojvodi ni izročal član fevdalnega vladajočega plemstva, marveč kosez, to je kmet, obredni jezik pa je bil za vse udeležence obreda pri knežjem kamnu **s l o v e n s k i**.

V kmečko obleko oblečenega vojvodo so nato posadili na kobilo in trikrat peljali okrog knežjega kamna. Med tem je ljudstvo pelo slovensko hvalnico »Čest in hvala Bogu vsemogočnemu. iže stvori nebo i zemljo, da dal jest nam i našej dežele knez i gospod po našej volji«. Tako je vojvoda sprejel vse svoje pravice, kolikor mu jih je mogla izročiti dežela sama.

Knežji kamen, na katerem so Karantanci in pozneje Korošci do 1414 ustoličevali na Gosposvetskem polju svoje nad deželo, kolikor so je mogli podeljevati domačini. Do 1862. leta je stal na ravnini v severnem delu nekdanjega Krnskega gradu; potem so ga prenesli na dvorišče deželnega dvorca v Celovcu, od 1905. leta pa je v Deželnem muzeju v Celovcu.

Na Gosposvetskem polju stoji še danes vojvodski stol, na katerem so do 1414 po ustoličenju na knežjem kamnu (le-ta je spodnji del antičnega jonskega stebra) opravljali fevdalni del obredij, ko je vojvoda prevzemal oblast nad Karantanijo, do 1651. leta pa še poklonitev koroških deželnih stanov deželnemu knezu. Vojvodski prestol sestavljata dva sedeža — vojvodov in drugi, na katerem je pozneje sedel palatinski grof. Na kamnitih ploščah je ohranjenih več antičnih napisov. Po mnenju zgodovinarjev je

vojvodski stol nastal med leti 800 in 900.

Od kod obred ustoličevanja v Karantani? Kaj nam odkriva o notranji ureditvi karantanske kneževine?

Izključeno je, da bi bili mogli karantanski Slovenci prevzeti obred iz antike ali iz dobe preseljevanja narodov. Po obliki je koroško ustoličevanje povsem jasno povezano predvsem z raznimi slovanskimi ljudstvi, kjer je prav tako simbol oblasti prestol (pri Hrvatih, Srbih, Čehih in Rusih) in kjer je nastop novega vladarja zvezan z ustoličenjem novega kneza. Prav te formalne vezi so do-

končen dokaz o slovanskem izvoru prvotne oblike karantanskega ustoličevalnega obreda.

Ko je dobilo plemstvo v deželnih stanovih svojo korporacijo, je obred ustoličevanja dokončno propadel. Pravica do ustoličevanja je okrog 1300 postala dedna v rodbini »vojvodskega kmeta«, ki je živela v Blažnji vesi pri Celovcu do leta 1823, dokončno pa je odpravil zadnje ostanke obreda pri knežjem kamnu, v cerkvi Gospe Svete in na vojvodskem prestolu na Gosposvetskem polju Habsburžan Friderik III.

(po Zgodovini Slovencev, 1979)

nost mu je tedaj prinesla očitek »trme«, a ni klonil.

Njegov pogreb je bil veličasten. Slovenski oktet je prihitel iz domovine, da bi se s pesmima Glejte, kako umira pravični in Mojcej poslovil od dragega prijatelja. Prav s pesmijo Mojcej je Slovenski oktet žel ogromno uspeha po svetu in v znak hvaležnosti do ustvarjalca in očeta pesmi mu jo je zapel tudi na poslednji poti. Številni govorniki so ob odprtem grobu osvetlili Kernjakovo življenjsko pot, naštel vsa visoka priznanja, ki jih je skladatelj in dirigent dobil za svoje neprecenljivo delo, združeni pevski

MOJCEJ IN KATRCA BREZ OČETA

Še minulo leto je PAVLE KERNJAK ob svoji 80-letnici, poln znane šegavosti in humorja, obujal spomine na srečne dni svoje mladosti, ko mu je oče, komaj sedemletnemu, prvič položil roke na tipke in mu pričel odkrivati svet prelepe koroške narodne pesmi.

Danes Pavla Kernjaka ni več. V 81. letu je za možgansko kapjo umrl v celovški bolnišnici, z vsemi častmi pa so ga pokopali na domačem šentiljskem pokopališču ob Dravi.

Rodil se je 9. februarja 1899. leta v Šentilju ob Dravi staršema, ki sta ga hotela izšolati za učitelja, a je mladega Pavla veselila le glasba. Zanj ni bilo v hiši denarja, zato je mladi Pavle ostal vse življenje na krpi domače zemlje in na lastni koži občutil krivice, ki jih tripijo koroški ljudje.

»Rad bi se učil glasbe,« je pripovedoval zadnja leta, »kar pa ni bilo mogoče, ker za to ni bilo sredstev. Ko sem večkrat do polnoči sedel pri harmoniju, navidezno brez uspeha, sem postal otožen in obupan, šel sem v noč, v mesečino, potočil marsikatero solzo in bilo mi je lažje.«

Po poklicu je bil torej kmet, v resnici pa umetnik po značaju in stvaritvah. Vztrajno se je uril kot samouk, se postopoma razvijal kot samorastnik, dokler se razvojni ni dokopal do svojega uspeha. Pripadal je namreč tisti generaciji, ki si je morala sama, skoraj brez vsakršne pomoči, tudi za ceno osebnih žrtev, utirati pot do priznanja. »In tako je začel zbirati naš bogati pevski zaklad, zapisovati besedilo in note koroške narodne pesmi, jo na svoj način harmonizirati in njenemu melodioznemu bogastvu prikrojiti svoje izvirne skladbe,« je na žalni seji dejal predsednik nadzornega odbora Slovenske prosvetne zveze v Celovcu dr. Franc Zwitter. »To svoje umetniško poslanstvo je vestno izpolnjeval in kljub življenjskim težavam in gospodarskim krizam ni nasedel številnim vabam krivih prerokov sosednjega naroda, marveč je ostal zvest svojemu rodu in domači zemlji.«

Še lani, ob svoji osemdesetletnici, je sam dejal:

»Pel sem celo življenje in ljubil, svojo mamico, svoje dekle, najbolj pa se mi

zdi, da sem ljubil svoj narod, kateremu sem bil zvest vsak trenutek svojega življenja.«

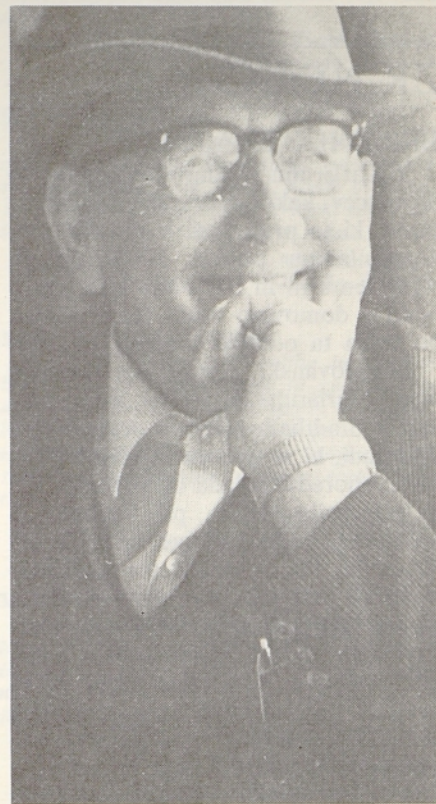
Ustvaril je kopico pesmi, ki so na koncertnih sporedih domala vseh slovenskih pevskih zborov: Rož, Podjuna, Zila je pesem, ki bo ostala himna koroških Slovencev, pesem z naslovom Slovenski smo fantje pri Dravci doma govori o neomajni ljubezni do slovenske zemlje... Pa tisti Juhej, pojdam u Škufče in ona Jaz pa moj gvažek se rada imava...

Pavla Kernjaka bržkone marsikdo ne pozna po imenu, gotovo pa ni Slovenca, v domovini ali izven nje, ki bi ne poznal tiste žalostne Pojdam u Rute, pa slovite Mojcej in enake Katrce...

Vse njegove pesmi so preproste in spevne, razumljive slehernemu človeku, in v tej preprostosti tople in hkrati najkrajša pot do srca. Sprva so ga pritegovala besedila znanih slovenskih pesnikov, Prešerna, Gregorčiča in drugih, a je pozneje vse več besedil napisal sam pa tudi pri kakem bližnjem sosedu si je izposodil navdih. Njegove pesmi so postale popularne tudi v širokem alpskem svetu, toda nikoli ni dovolil, da bi jih v besedilu ponemčili, pripoveduje organizacijski vodja znanega Slovenskega okteta Bogdan Pogačnik. »Med koroškimi zbori iz leta v leto vžigajo njegove pesmi,« pravi, »z njimi je popeljal koroške pevске zборе tudi ven iz Koroške, po Sloveniji in Jugoslaviji, v Trst, na Dunaj in na Gradiščansko. Slovenski oktet pa je njegove pesmi ponesel po vseh petih celinah sveta.«

Nič manj pomembno od skladateljskega dela ni Kernjakovo zborovodsko delo, saj je s svojimi pevskega zbori negoval slovensko pesem v najtežjih trenutkih, v času največjega ponemčevalnega pritiska na naše koroške rojake.

Ko je salzburška firma, ki je izdala ploščo koroških narodnih in med njimi tudi njegovo Juhe, pojdem v Škufče, v izvedbi slavnega brnškega zbora pod vodstvom Hanzija Kropivnika, zahtevala spremembo besedila »Slovenski smo fantje pri Dravci doma« v »Koroški smo fantje pri Dravci doma« in so jo Brnčani tako zapeli, je Kernjak šel tožiti in je vztrajal pri izvirnem besedilu. Ta vztraj-

Pavle Kernjak

zbori iz treh koroških dolin — Rož, Podjuna, Zila — pa so mu najprej zapeli tisto Da te ni, potem pa še himno slovenske Koroške, naslovljeno trem znanim dolinam.

Harmonij, iz katerega je Pavle Kernjak izvabljal svoje prelepe melodije, tisti, ki mu ga je oče — organist kupil sedemletnemu in mu tako pričel odkrivati svet koroške narodne pesmi, je osirotel. A ostal bo spomin na moža, klenega, neuklonljivega, a mehkega srca, ki je leta in leta usmerjal slovensko zborovsko petje, koroško narodno pesem pa predstavil širom slovenske zemlje in preko Ljubljane tudi v Zagrebu in Beogradu.

S svojimi napevi bo Pavle Kernjak ostal vedno med nami, v srcih vseh Slovencev, svojega naroda, ki ga je tako ljubil.

ZR NEMČIJA

PRAZNIK BRATSTVA

V Karlsruheu vendarle ni tako malo Slovencev, kakor sem sodila po številu otrok, ki so prijavljeni k slovenskemu dopolnilnemu pouku. Naraščaja pa kljub temu ni in naslednje leto, ko se bodo v domovino vrnil štiri učenci, bo treba ta oddelek ukiniti.

Jugoslovanski rojaki, ki živijo v mestu Karlsruhe in okolici, so praznovali v Stadthalle. Zbralo se je okrog 700 ljudi, ki so pozorno sledili kulturnemu sporedu. Mlada učiteljica Dunja je pripravila recital, pri katerem so sodelovali tudi naši učenci. Učenki Erika in Irena Medle sta občuteno recitirali odlomek iz pesnitve Petra Levca »Naša ljubezen«. V programu so sodelovali tudi Španci in Portugalci, po končanem kulturnem delu pa so se naši ljudje zavrtili ob poskočnih melodijah. Večkrat je stopil pred mikrofona tudi kitarist Jože Breznik.

Proslava je bila tudi lepa priložnost za nadaljnjo krepitev stikov med slo-

venskimi in jugoslovanskimi rojaki v tem mestu. Začeli smo razmišljati tudi o ustanovitvi slovenske sekcije, ki naj bi delovala v okviru jugoslovanskega društva. Nalogo iniciatorja slovenske sekcije je prevzel Slavko Medle.

Dora Švagan, Stuttgart

»REPUBLIKA — TO SEM JAZ, TI, MI...«

Slovensko društvo Kajuh iz Uhinjena je lani že drugič proslavilo dan republike. Predsednik društva Edi Šalamun in ostali člani so se resnično potrudili, da je celotna organizacija proslave lepo uspela. Med prisotnimi rojaki je bila ta dan tudi Zlata Pribožič, konzul jugoslovanskega generalnega konzulata iz Züricha.

Učenci slovenskega dopolnilnega pouka so se staršem in drugim gostom predstavili s pesmimi, plesi, recitacijami in manjšimi prizorčki. Po tem kulturnem delu sporeda pa je za učence prišel vrhunec proslave — sprejem cicibanov v pionirsko organizacijo, kar je v zadovoljstvo vseh potekalo po ustaljenem redu. Vsi novi in stari

pionirji so potem skupaj zapeli pionirsko himno. Spored so zaključile naše žene-pevke z venčkom narodnih pesmi. Za zabavni del so poskrbeli Veseli vandrovčki iz Stuttgarta.

Dora Švagan

»SREČNO« PRI SAVI V FRANKFURTU

Slovensko kulturno-prosvetno društvo Sava v Frankfurtu je že sredi decembra priredilo za otroke svojih članov novoletno prireditev, ki jo je s košem daril obiskal tudi Dedek Mraz. Učenci slovenske dopolnilne šole so pripravili lep spored, starejši člani pa so poskrbeli za kar najbolj prijetno razpoloženje, prilagojeno tako starejšim kakor mlajšim.

Starejši člani Save so se 15. decembra zbrali na posebni novoletni slovesnosti v društvenih prostorih, ki so bili za to priložnost še posebej lepo okrašeni s pisanimi trakovi in okraski. Društvo je z lastnimi sredstvi pogostilo zveste člane in sodelavce, vsi skupaj pa smo s zaželeli srečno in zdravo leto 1980. Med nami sta bila tudi konzula Edo Pogorelec in Franček Primožič.

Prepričani smo, da so nas v tistih dneh posnemali tudi vsi drugi Slovenci po svetu, zato veljajo vsa priznanja slovenskim društvom, ki znajo poskrbeti, da je naš delovni dan v tujini včasih tudi praznik.

Dragica Nunčič-Turk

»LASTOVKA« — NAJMOČNEJŠE DRUŠTVO

Pred novoletnimi prazniki je v Ingolstadt v ZR Nemčiji izšla nova, decembrska številka revije Lastovka, glasila istoimenskega društva naših delavcev, ki so zaposleni v tem bavarskem mestu. Poleg obvestil in poročil o društveni dejavnosti objavlja revija tudi literarne poskuse svojih članov, med katerimi je tudi nekaj zrelejših besedil. Izredno zanimiv je tudi kotiček, ki ga polnijo najmlajši — učenci slovenskega dopolnilnega pouka v Ingolstadt.

Mimogrede naj še omenimo, da je slovensko kulturno-prosvetno društvo Lastovka po številu članstva najmočnejše v Evropi, saj jih šteje že prek petsto. Društveni odbor, ki ga že ves čas od ustanovitve društva vodi socialni delavec Zvone Kokalj, pa si je zadal nalogo, da bo v prihodnje poživil tudi kulturno, športno in zabavno aktivnost v številnih sekcijah.

ODLIKOVANJE MARTI GORUP

Nadžupan mesta Stuttgart v ZR Nemčiji Manfred Rommel je pred nedavnim na slovesnosti v stuttgartski mestni hiši izročil visoko nemško od-

Spomin na lansko izredno uspelo proslavo 50-letnice društva Sv. Barbara v Eisdu, Belgija. Na sliki: predsednik Slovenske izseljenske matice Stane Kolman v razgovoru z županom občine Maasmechelen

likovanje »križec za zasluge na traku« jugoslovanski socialni delavki Marti Gorup. Slovesnosti je prisostvoval tudi jugoslovanski generalni konzul v Stuttgartu France Presetnik.

Marta Gorup je že devet let zaposlena v jugoslovanskem centru, ki deluje v okviru organizacije Arbeiterwohlfahrt, in je v času svojega službovanja pomagala že mnogim jugoslovanskim delavcem, ki so se zaposlovali v tem delu ZR Nemčije, da so laže premagali številne zapletene ovire ter se vživeli v tuje okolje. Njeno delo je brez dvoma koristilo predvsem našim ljudem, zato smo lahko toliko bolj veseli, ko ugotavljamo, da ni bilo neopaženo tudi s strani domačinov. Iskrene čestitke!

ŠVEDSKA

»ŠTIRI POTA IN RAZPOTJA«

Pred nekaj tedni je v Stockholmu na Švedskem izšla drobna knjižica z naslovom »Štiri pota in razpotja«, prva »antologija slovenske poezije na Švedskem«, v kateri se z izborom svojih pesmi predstavljajo štirje naši rojaki, ki žive v tej državi. Vse štiri pesnike povezuje življenje v tujem kulturnem okolju, duhovna povezanost s staro domovino in iskrena ljubezen do materinega jezika, težko pa bi — kot je zapisano tudi v uvodnih besedah — za vse štiri avtorje našli kak drug skupni imenovalec, saj so si zelo različni tako po načinu doživljanja kakor tudi po načinu izražanja. V iskanju pesniške harmonije se vsak po svoje oprijemlje spominov na domovino, se nostalgичno spominja mladosti nekje v drugem delu sveta, »kjer besede imajo svoj vonj, svoj zven in okus«.

V knjižici »Štiri pota in razpotja« se predstavljajo Marija Hriberšek, ki zdaj živi v Halmstadu, Jan Zavadlov (pseudonim) iz Stockholma, Avgušтина Budja iz Landskrone in Tone Jakše iz Stockholma, ki je knjižici napisal tudi spremno besedo.

»SMO ENA VELIKA DRUŽINA...«

Dan republike 1979 smo Slovenci in drugi jugoslovanski rojaki v Halmstadu lepo proslavili. Obiskala nas je »misija dobre volje«, delegacija z Raven na Koroškem, ki jo je sestavljala vrsta kulturnikov, članov KUD Prežihov Voranc, ki so postali naši mentorji. Prve stike z njimi smo navezali že poleti lani, ko smo se predstavniki društva Ivan Cankar mudili na Ravnah.

Z lepim kulturnim sporedom sta se nam predstavila Koroški oktet pod vodstvom Toneta Ivartnika in ansambel Kora. Zapeli so nam vrsto koroških ljudskih pesmi, slovenske umetne

in delavske pesmi ter pesmi jugoslovanskih narodov. Mladi Cankarjevci iz Halmstada so recitali nekaj slovenskih pesmi, jugoslovanski ansambel Mladen Stojanovič pa je zaplesal nekaj jugoslovanskih ljudskih plesov.

Slavnosti se je udeležil tudi Milan Pogačnik, svetovalec slovenskega izvršnega sveta, jugoslovanski konzul v Göteborgu Ivan Andrejaš z ženo, delegacijo z Raven pa je vodil Marko Matkovič. Skupaj s pevci in godbeniki sta nas obiskala tudi Jože Košuta, predsednik kulturne skupnosti na Ravnah in Bine Bevc.

Ob zaključku so podelili priznanje za aktivno delo v društvu prvi predsednici Sonji Bukovec, sedanjemu predsedniku Jožetu Godini in tajniku Ivanu Feletu. Prežihovo značko je prejela Marija Hriberšek, priznanja pa so prejeli tudi vsi, ki so pomagali obnavljati slovenski dom.

Marija Hriberšek, Halmstad

SLOVENSKA ŠOLA V VÄSTERASU

V šolskem letu 1979/80 sem pričela s slovenskim poukom razen v Köpingu še v Västerasu. V prvem polletju sem imela le pet učenk in še od teh sta dve govorili le švedsko, ena srbsko in le dve slovensko. Pošiljam vam nekaj spisov teh učencev. V drugem polletju so se nam priključili še trije fantje. Tomo govori le švedsko, Simon in Miro pa sta oba »čista« Slovenca. Vesela sem, da se v slovensko šolo vključujejo tudi otroci iz mešanih zakonov. Na splošno pa si želim, da bi imeli vsi slovenski starši razumevanje in da bi se število otrok pri slovenskem pouku še povečalo.

Terezija Hlep

Rojakinja Vida Stojanovič, aktivna članica SKD Ivan Cankar iz Halmstada na Švedskem, z možem na praznovanju 60-letnice

MOJA ŽELVA

Jaz imam doma želvo. Imenuje se Lotta. Stara je dvajset let. Ona spi v svoji škatlji skoraj celi dan. Jé kruh in pije mleko, najraje pa ima kumarice.

Terezija Gvardijanec
slov. dop. šola Västerås, Švedska

SLOVENSKA ŠOLA

Letos imamo v Västeråsu prvič tudi slovensko šolo. V to šolo hodimo same deklice. Razdeljene smo v dve skupini. Moji sošolki sta Sonja in Terezija. Pouk imamo vsak torek popoldan. Jaz imam blizu v šolo, zato pridem peš. Sonjo in Terezijo pa pripelje ata. V slovensko šolo grem zelo rada. Tam je veselo. Tudi domače vaje rada delam.

Zvonka Hribar
slov. dop. šola Västerås, Švedska

SLOVENSKA ŠOLA

Doma sem v Västeråsu. Hodim v drugi razred švedske šole. Vsak torek grem tudi v slovensko šolo. Tam berem, pišem in rišem. Zelo rada lepim sličice v zvezek. Moja sošolka je Marija. V šolo grem rada.

Matejka Hribar
slov. dop. šola Västerås, Švedska

MOJA ŠOLSKA TORBA

Moja šolska torba je velika in rumene barve. V njej nosim knjige in zvezke. Hodim v tri šole: švedsko, srbsko in slovensko. Moja mama je iz Srbije, ata pa iz Slovenije. Vsak torek grem še v slovensko in srbsko šolo. Takrat je moja torba zelo težka.

Marija Marcola
slov. dop. šola Västerås, Švedska

MOJ NIPPŌ

Rada imam živali, posebno psičke. Doma imam majhna psička. Je pudel in mu je ime Nippo. Star je eno leto in pol. Je zelo nagajiv. Večkrat vzame mamine copate in jih skrije. Vsi ga imamo radi.

Sonja Gvardijanec
slov. dop. šola Västerås, Švedska

ŠVICICA

JUGOSLOVAN — ŠVICARSKI »VITEZ CESTE«

Alimi Bajram iz Gnjanov na Kosovu je prišel na začasno delo v Švico pred dobrim letom dni. Nastanil se je pri svojem stricu v mestu Buchs na obali lepega Jezera štirih kantonov. Stric mu je tudi našel skromno delo pri neki tvrdki. Bil je skromen delavec in niti sanjalo se mu ni, da bo kdaj v tej državi, ki mu je dala kruh, tako popularen. toda vse se je zgodilo bliskovito. S ceste Stans—Lucern, kjer je Alimi Bajram opravljal svoje delo skupaj s tovariši, je nekega dne zletel v hladna jezero avtomobil znamke ford. Mladega Alija je instinkt, da je nekdo v težavah in da mu je treba pomagati, prisilil, da je skočil v vodo za potapljaljočim se avtomobilom. Vsa drama je trajala le nekaj več kot dve minuti in pol in konec je bil tokrat srečen. Zahvaljujoč njegovi prisebnosti in hrabrosti sta voznica avtomobila Marie

Skupina Slovencev iz Švice na lanskem izletu v Pireneje

Terese in njen dveinpolletni otrok še danes med živimi.

In Alimi Bajram? Prisluzil si je najvišje priznanje, ki ga za take primere podeljuje švicarski avtomobilski klub, postal je »vitez ceste« (Ritter der Strasse). Te naslove podeljuje švicarski avtomobilski klub že deset let in Bajram je že šesti tujec, ki je prejel to ugledno priznanje, obenem pa je prvi Jugoslovčan. Priznanje so mu podelili pred nedavnim na slovesnosti v mestu Stans. Vendar pa tudi popularnost ni pokvarila tega mladega Jugoslovčana. Ostal je skromen, delaven, zanimalo ga je zlasti zdravje otroka. Na Bajrama so ponosni vsi Jugoslovani, ki živijo v Švici.

AVSTRALIJA

SLOVENSKA DOPOLNILNA ŠOLA JADRAN

Predlog bi bil članek, če bi hoteli popisati podrobnosti, kaj vse so delali učenci slovenske dopolnilne šole Jadran iz Melbournu. Radi bi le na kratko povedali, v čem se je kazala dejavnost v letu 1979.

Leto 1979 je bilo mednarodno leto otroka in temu dogodku smo dajali poudarek na vseh prireditvah. Naši učenci so dokazali, da znajo na različne načine pomagati svojim sovrstnikom. Ko so zvedeli za potres v Črni gori, so se za daljšo dobo odpovedali sladkarijam in poslali radijski postaji 3EA v Melbournu lepo vsoto za otroke v Črni gori. V maju so priredili proslavo svojim materam, v juniju so snemali za radio, v juliju so se pomerili na športnih tekmovanjih, v avgu-

Z lanske skupne prireditve proslave dneva republike v Švici, ki sta jo organizirali društvi SPD Triglav in SD Planika pri Winterthuru. V ospredju igralka Milena Grum-Hudeček ter operna pevca Ladko Korošec in Sonja Hočevnar, v ozadju pa člani pevskega zbora »Sočas«

stu pa so počastili dan očetov. Septembra so imeli v klubu Jadran koncert, otroški pevski zbor je pel očetom, možki pa otrokom in materam.

V novembru je pevski zbor nastopal na proslavi dneva republike, ki jo je organiziral jugoslovanski koordinacijski odbor v mestni dvorani v Prehranu. Letno dejavnost smo zaključili v decembru, ko smo v klubu Jadran izvedli lutkovno igrico Rdeča Kapica. Prvi del sporeda je vodila lutka Dedek Mraz, ki je povabila otroke k sodelovanju in res je program potekal tako spontano, da je bilo veselje gledati in poslušati naše malčke. Po končani prireditvi je vstopil v dvorano pravi Dedek Mraz z vrečo daril. Zunaj pa je otroke čakalo še večje presenečenje: rojak Kumar je pripeljal osedlanega konja in vsakdo

se je lahko za kratek čas poskusil v jahanju. Vsi so bili veseli tudi spričeval, ki so jih dobili ta dan.

Otroci te šole so se odzvali tudi na natečaj za najboljši spis na temo leta otroka. Tisti, ki so bili premajhni, so svoje misli narisali, prilagamo po enega izmed najboljših spisov, učenca Saša Krapeža, da vidite, kako bi on uredil svet prihodnosti.

V minulemu letu naša šola ni dobila od države nobene finančne pomoči. Če pa se dela z voljo, je kljub težavam mogoče veliko doseči.

Ivanka Škof, Melbourne

KONEC TRIGLAVOVIH TEŽAV?

V osmih letih obstoja Triglava še nobeno leto ni bilo tako moreče, kot

Učenci Jadranove slovenske dopolnilne šole na proslavi dneva republike lani v Melbournu

svet jutri

Jez si predstavljam in želim, da bi bil moj in naš svet jutri veliko boljši in lepši... Najraje bi se potrudil, da bi zaslužil naravo in z njo vsa darstva in zelenje. V tej naravi bi tudi živali našli svoj mir in dovolj hrane. Učitelj bi vsa mogoča, prava in neke, da bi se v njih naučili zapletenosti življenja.

Vsi tisti, kateri bi hoteli graditi hiše in mesta, bi gradili samo tam, kjer je zemlja rodovito in lahko bi pohranil rodovitno zemljo za polje. Vse tovarne in hiše bi morale imeti aparate, s katerimi bi preprečevali onesnaževanje okolja in voda. V teh mestih in na njih bi bilo vse polno zelenja in cvetov.

Človek bi izdelavo vsakega orozja in na svetu ne bi bilo nič vojne. Ne bi bilo nič mej in vsi ljudje različnih ras in narodnosti bi se imeli radi in se spoštovali med seboj. Bogate države bi pomagale manj razvitemu pri njihovem napredku in tako bi zagladila vsa revščina in z njo hupa različnih bolezni.

Ti otoci bi imeli enake možnosti za izobraževanje, in se ne ostalo kar je potrebno za naš normalen razvoj. V šoli bi se učili samo tisto, kar je resnično potrebno. Največ bi se igrali in športno igrano bi prišli do pobeznega ravnanja. Karšič učitelji bi bili naši veliki prijatelji in v šoli bi hodili k radi in z veseljem. In tako ne bi bilo nič potrebno, da imamo leto dni, da se samo ne bi bilo spomnili na nas, ampak vsako leto bi bilo vsajeno leto otroke.

Časi domovni bi bili veliko prijetnejši, kjer bi bili starši veliko več doma in bi se veliko več ukvarjali z nami, ne bi nas nič pretapali, kjer ne bi bilo nič tako obremenjenosti z delom in službene hitrosti. Časi starši ne bi bili nič bogati in ločevali med seboj, imeli bi se radi in s tem tudi nas otroke.

Lahko naj bi bil moj in naš svet jutri, poln spoštovanja in ljubezni!

kluba Jadran Lojze Valenčič, iz Rima je priletel Pepi Valenčič, iz Združenih držav Amerike so bili na triglavskem plesu Marija in Franc Glavač s hčer-kama in sinom, ki so prišli na obisk k sorodnikom Ritlopovim iz Earlwooda. In končno je bil tu še Franc Poles iz Švice, ki je bil na krajšem obisku pri bratu Dariju in svaku Šedelbauerju.

Da je imel triglavski ples še bolj slovesno obeležje, je ta večer godoval vodva ansambla Srebrne strune Štefan Šermek ml., z njim pa še oče Štefan in Štefka Dolšek.

Na večeru je nastopil tudi pomlajeni moški pevski zbor Triglava pod vodstvom Bora Šedelbauerja, ki je zapel Sveto noč in nekaj drugih lepih slovenskih pesmi.

Za silvestrovanje so se Triglavani zbrali na nekaj domovih slovenskih rojakov, morda največja družba, okrog 50 jih je bilo, pa je bila pri Šajnovih.

Novo leto so Triglavani pričakali z jasnim upanjem, da bodo kmalu pričeli z zidavo Triglavskega doma. Optimizem je navzoč pri vseh članih. V novo desetletje so triglavani vstopili z mislijo: Mi, voljni, vodeni od neznanega, smo delali nemogoče za nehvaležne... To delamo že tako dolgo in tako na veliko s tako malo, da smo postali strokovnjaki, ki lahko naredimo karkoli z ničimer.»

Jože Čuješ, Sydney

jugoslovanskih narodov in narodnosti: v hrvatskem in srbskem, makedonskem in slovenskem. Glede na zanimanje in prijave učencev obstajajo možnosti, da bi se začel pouk tudi v drugih jezikih. Šola deluje pod pokroviteljstvom Toronto Board of Education in Kanadsko-jugoslovanskega združenja Nikola Tesla.

V okviru šole že deluje folklorna sekcija, kmalu pa nameravajo ustanoviti tudi glasbeno sekcijo, za katero vlada veliko zanimanje. V sodelovanju z jugoslovanskimi izseljenskimi matricami bo šola »Nikola Tesla« letos organizirala enomesečni izlet po Jugoslaviji, kar bo za vse učence te šole brez dvoma enkratno doživetje. Organizatorji šole želijo, da bi taki izleti v Jugoslavijo postali tradicionalni.

Vpis v šolo »Nikola Tesla« je možen vsako soboto od 9. do 11.30 ure v Runnymede Public Schol, 357 Runnymede Street.

»PESMI« ZDRAVKA JELINČIČA

V Torontu je dr. Zdravko Jelinčič, po poklicu profesor, izdal svojo pesniško zbirko z gornjim preprostim naslovom. Knjižica obsega okrog sto pesmi in jo je avtor razmnožil sam, ji sam izdelal platnice in jo sam tudi povezal. To je prva slovenska pesniška zbirka, ki je kdaj izšla na kanadskih tleh.

Pesnik je v svojem predgovoru pjasnil, da obsega knjižica približno tretjino njegovih dosedanjih pesniških stvaritev. Za boljše razumevanje posameznih pesmi je na istem mestu povedal tudi nekaj malega o svoji življenjski poti, ki se je držijo posebnosti slovenskega primorskega človeka:

KANADA

PROGRAM JUGOSLOVANSKE ŠOLE »NIKOLA TESLA«

Šola »Nikola Tesla« v Torontu, Kanada, deluje že četrto leto in je doslej organizirala pouk v skoraj vseh jezikih

je bilo leto 1979. Lahko pa trdim, da je vsa mōra izginila s starim letom. Že na Štefanovanju je bilo čutiti med članstvom samozavest in odločno voljo po napredku in razvoju kluba. Zadnja prireditve Triglava je pokazala Triglav v vsem starem lesku in nekdanji moči. Dvorana Guldfordu je bila premajhna za vse, ki so želeli prisostvovati prireditvi. Med zbranimi rojaki iz Sydneya so bili tudi obiskovalci z vseh strani sveta. Iz Melbournu je prišel stari prijatelj Triglava, prvi predsednik

Ob koncu šolskega leta v slovenski dopolnilni šoli Jadran v Melbournu

Otroci pomagajo Dedku Mrazu razdeljevati darila

Rodil se je leta 1921 v Črnem Vrhu nad Idrijo — pod Italijo. Tam in na Mostu na Soči, kjer je bil njegov oče železničar, je živel do 1926. leta, ko je bila njegova družina izseljena — najprej v Este pri Padovi (za 6 mesecev), nato v Forli (na 7 let) in končno v Bologno (za 12 let). »Dorastel sem torej v notranjosti Italije in komaj ohranil svoj jezik,« pravi pesnik v svoji pripovedi. Po zaslugi staršev se mu je v štirinajstem letu starosti prebudila »silna narodna zavest«, ki mu je potem narekovala nastanek vseh njegovih slovenskih pesmi.

Leta 1945 se je s svojimi domačini preselil v Gorico. Dve leti pozneje so se umaknili na jugoslovansko stran meje, od tam pa se je Jelinčič leta 1958 izselil v Kanado. Danes živi s svojo družino v Torontu.

Objavljene pesmi so iz vseh omejenih obdobij. Nekaj jih je, ki so napisane v italijanščini, in nekaj jih je celo v ruščini. Po vsebini so vse domoljubne, slovenske in slovenske, ali pa lirične. S svojimi letnicami spremljajo pot dvakratnega izgnanca — in po svojem nagibu je bilo pesnikovo drugo izgnanstvo docelo proustvoljno.

Mimo lepo občutenih primorskih motivov (Stara vrnitev, K morju, Rojstni dom, Za soncem, Gorica, Slovenski Trst) so mi osebno najbolj všeč avtorjeve pesniške izpovedi iz petdesetih let (Izgnanec, Očetu, Karavanke, Pravica, Bilo jih je sedem, Tujina), potem pa še seveda njegove kanadske pesmi, ki se v njih mešata nepotešeno domotožje z glasovi novega sveta in nekaterimi njegovimi privlačnostmi (Morda je lepše, Sreča, Kanada, O Dryden, Makedonec, Ni več tujine). Nekaj teh pesmi je izšlo v časopisu »Slovenski dnevnik-Diary«.

Liričnost Jelinčičeve zbirke se zdi vsa zasidrana v pesnikovih kanadskih letih. Verjetno mu domoljubne skrbi in povojne razmere niso dale potrebnega miru za tih pogovor s samim seboj. Ta lirika je otožna in kaže v prvi vrsti na osnovno dilemo Slovenca v svetu, ki jo ponavadi označujemo z bivanjskimi tesnobami iz domače grude izruvanega človeka.

Prva posebnost in odlika vseh teh pesmi pa je njih velika izrazna iskrenost in neposrednost. In tako je marsikje mogoče ugledati jasen odtis časa, v katerem so pesmi nastajale.

Želeti je, da bi tudi leposlovna kritika v stari domovini povedala svoje o tej domači pesniški zbirki slovenskega izseljenca iz Kanade. Želeti je tudi, da bi druga Jelinčičeva zbirka, morda še obsežnejša, izšla v Sloveniji, ki jo pesnik tako zelo ljubi in ki ji tako tenkočutno poje v njeno slavo.

Svoje »Pesmi« je avtor poslal osrednjim knjižnicam v matični domovini.

Ivan Dolenc

ZDA

DESETLETJE USPEHOV

Tony Petkovsek, lastnik znane trgovine Tony's Polka Village in voditelj priljubljene radijske oddaje na radijski postaji WZAK-Stereo 93 v Clevelandu, je ob koncu minulega leta ocenil, kaj so sedemdeseta leta pomenila za nadaljnjo uveljavitev slovenske glasbe in sploh slovenskih tradicij med našimi izseljenci v Združenih državah Amerike. V svojem prispevku je Tony Petkovsek posebej omenil naslednja dejstva:

Pomemben dogodek je bil nastanek ansambla Joe Fedorchak v letu 1975 iz Youngstowna, ki je doslej izdal že tri velike plošče. V tem desetletju je — prav tako leta 1975 — umrl clevelandski »superstar polke« Johnny Pecon, njegovo tradicijo pa nadaljujeta sinova John in Jeff. Izmed starih znanih slovenskih harmonikarjev je v tem času umrl Max Zelodec.

Turneja ansambla Lojzeta Slaka v letih 1970 in 1975 je povzročila pravi val navdušenja med diatoničnimi harmonikami in je rodila vrsto dobrih pomenalcev. V tem desetletju je gostovala v ZDA še vrsta drugih odličnih ansamblov iz Slovenije, vendar pa ni nihče mogel zasenčiti uspeha Lojzeta Slaka. Dokaz velike priljubljenosti tega ansambla je med drugim tudi v tem, da je bilo v zadnjih letih v ZDA uvoženih na tisoče diatoničnih harmonik iz Jugoslavije in tudi iz drugih evropskih držav.

Ob prvem gostovanju ansambla Lojzeta Slaka v letu 1970 je bila ustanovljena tudi meddruštvena organizacija United Slovenian Society, ki je pred dvema letoma ustanovila tudi lasten pihalni orkester pod vodstvom Normana Novaka.

V letu 1971 je bila ustanovljena trgovina Tony's Polka Village, v okviru katere delujeta tudi radijski studio in harmonikarska šola Francka Novaka. Skupaj s Kollandrovo potovalno agencijo je bila organizirana vrsta uspešnih izletov z geslom »Polka-Tour« v Jugoslavijo kakor tudi v druge dežele. V aprilu letos bo tudi prvi izlet ameriških Slovencev v Avstralijo, kjer bodo obiskali tudi slovenski nasebini v Sydneyu in Melbourneu.

Najpopularnejša plošča sedemdesetih let med ameriški Slovenci je bila nedvomno »Polka Mass« (Polka maša), ki jo je »posnel o. Perkovich skupaj z ansamblom Joe Cvek iz Min-

Ansambel Richieja Vadnala — izreden uspeh izletov pod imenom »Polka-Tour«

nesote. Najpopularnejša melodija v tem obdobju pa je bila Avsenikova »Wind Song« (Veter nosi pesem mojo).

EVROPSKA VAS V MILWAUKEEU

Po petih letih priprav so v začetku decembra lani v mestnem muzeju mesta Milwaukee, Wis., odprli »evropsko vas«. V tem okviru so predstavljene nekatere značilnosti 32 evropskih narodov. Na otvoritveni slovesnosti so Slovence predstavljali člani harmonikarskega orkestra Button Box Club in Fun-O-Leers ter posamezniki z ročnimi deli.

Največ zaslug za uspešno predstavitev Slovencev v tem muzeju ima meddruštvena organizacija USPEH (United Slovenes to Preserve our Ethnic Heritage) in seveda tudi številni slovenski rojaki, ki so prispevali denarna sredstva oziroma predmete za razstavo. Predsednica združenja USPEH je Fannie Smole, znana društvena delavka SNPJ na tem področju ZDA.

SLOVENSKI TEČAJ V KANSASU

Na kansaški univerzi v mestu Lawrence, Kansas, se je v poletnem semestru začel tečaj slovenskega jezika, ki bo trajal do 5. maja. Predavanja so v predavalnici East Conference Rm, Municipal Office Bldg. Tečaj je na voljo vsem, ki so starejši od 14 let, za vpis pa ni nobenih pogojev in tudi ni potrebno predznanje slovenščine. Predavanja so vsak četrtek od 7.15 do 10. ure zvečer. Učitelji posvečajo posebno pozornost izgovorjavi, praktičnemu in vsakdanjemu izražanju in besednemu zakladu pogovornega jezika. Obiskovalci tečaja pa se bodo seznanili tudi s slovensko književnostjo in kulturo. Šolnina je 54 dolarjev.

Kvartet pevskega zbora Prešeren iz Chicaga: Konrad Novak, Marian Murray, Slavica Fischer in Andy Bavec

Skupina recitatorjev na proslavi dneva republike v Chicagu — od leve proti desni: Rozalija Divljaković, Ivica Jurišić in Lillie Opsenica

Mladinska folklorna skupina »Svoboda« iz Chicaga

PREŠERNOV KONCERT

Lanski jesenski koncert slovenskega pevskega zbora »Prešeren« iz Chicaga je bil ponovni lep uspeh. Koncert je bil v dvorani Morton College pod vodstvom prof. Franka Kubine.

Razgiban spored so izvajali mešani zbor, moški zbor, moški kvartet, mešani sekstet, duet ter solisti Konrad Novak, Cristine Novak in Mary Gabor. Kot gostje so navdušili priljubljeni plesalci slovenskega radijskega kluba v slikovitih narodnih nošah pod vodstvom Corinne Leskovar.

NASTOP SLOVENSKEGA TRIA

V predprazničnih dneh so v decembru lani v Slovenskem narodnem domu na avenijski St. Clair v Clevelandu nastopili znani slovenski pevci, člani Glasbene matice Dolores Mihele, June Price in Eddie Kenik. Izvedli so spored slovenskih in hrvaških narodnih pesmi, opernih arij in božičnih pesmi v slovenščini in angleščini. Vsi trije pevci nastopajo že polnih trideset let in so tako na svoj

izviren način zaželeli zbrani publiko »Vesele praznike...«

PROSLAVE DNEVA REPUBLIKE V CHICAGU

Jugoslovanski izseljenci v Chicagu smo lani spet slovesno počastili dan republike Jugoslavije. Pokrovitelj proslave je bil odbor solidarnosti jugoslovanskih izseljencev, ki je bil osnovan po hudem potresu v Črni gori.

V prvem delu sporeda, hkrati z večerjo, ki so jo pripravile dobre kuharice iz najstarejšega jugoslovanskega kluba v Chicagu, so pozdravili prisotne: Djordje Pavlović, urednik radijskega programa »Radio Beograd«, Husein Novkinić, predsednik odbora solidarnosti, in Drago Jovanović, generalni konzul SFRJ v Chicagu. Za tem je izseljenka Branka Veljković izročila generalnemu konzulu pogačo, okrašeno z venčkom rož in napisom »Srečen 29. november« — ta čestitka je bila namenjena vsem narodom Jugoslavije. Predsednik kluba »Yugoslav Club of Chicago« Anton Golobič je

prebral telegram, ki smo ga poslali predsedniku Titu.

V drugem delu proslave je bil kulturni del prireditve. Za spored so poskrbeli člani kulturno-umetniškega društva Desanka Maksimović iz Chicaga, mladinsko tamburaško in folklorno društvo Svoboda, ki deluje v okviru HBZ, spored pa so dopolnili še: dva guslarja, igralec na frulo in harmonikar. Isti večer je bila odprta tudi razstava narodnih noš različnih jugoslovanskih pokrajin.

Proslava 29. november je bila skupna akcija vseh jugoslovanskih izseljenskih društev v Chicagu. To je bila prava manifestacija prijateljstva in enotnosti, manifestacija, ki je v nas še bolj utrdila ponos na neizmerno kulturno bogastvo jugoslovanskih narodov in na naše porenje.

Vladimir De Tonya-Anton Golobič

Skupina nastopajočih članov društva »Mladost« na lanski proslavi dneva republike v Montevideu, Urugvaj

Pogled na prepolno dvorano med proslavo dneva republike v Montevideu, Urugvaj (v prvi vrsti, v svetli obleki ambasador SFRJ Boris Miljovski)

LOUIS ADAMIČ:

Z DRUGIM IMENOM MISTER NICHOLS

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

KOLEGIJ, NOVO IME IN NAMESTITEV

Srednjo šolo sem končal s prav dobrim uspehom, medtem ko je bila Annie četrta na listi približno dvesto dijakov; in Mike in Joe, ki sta prihajala za nama, sta oba imela nadpovprečne ocene.

Najina graduacija je bila za očeta osebna zmaga. V tistih dneh je malo ‚tujih‘ otrok zaključilo srednjo šolo, on pa se je zdaj lahko ponašal kar z dvema svojima otrokoma nenaenkrat. Bil je nemalo razburjen, le tega mu je bilo žal, da ‚miiz Miif‘ ni bilo več. Oblekel si je novo obleko, obul nove čevlje in si posadil na glavo nov klobuk; in midva sva tudi bila vsa nova. Oče nama je dovolil, da sva si kupila, kar sva hotela. Hotel je, da bi bila kakor vsa druga mladina. ‚Kakor starejši Amerikanci‘ ‚ju bečja‘. Takrat je imel prihranjenih že okrog sedem tisoč dolarjev, in vse je namenil za najino šolanje.

Vztrajal je pri tem, da nas pošlje v kolegij. Jaz sem šel, kot sem že povedal, v kolegij Monongahela, Annie pa je po srednji šoli ostala leto dni doma in gospodinjala. Vest ji ni dala, da bi odšla z doma in živela ‚kot dama‘, medtem ko oče kot suženj gara v rudniku. Zdelo se ji je, da mora nekaj časa ostati doma. Oče je bil hud in jo je spomnil na obljubo, ki jo je bila dala ‚mizz Miif‘. Neki inženir v rudniku mu je razložil, da se lahko študent prebije s štiristo dolarji na leto; zatorej je bila to vsota, ki jo je namenil zanjo in zame. Nič ni hotel slišati o tem, da bi si midva sama nekaj zaslužila z delom. Po njegovem sva morala imeti vse in vsako prednost, ki jo imajo drugi. Skratka: naš oče je res bil ‚čuden‘. Tudi mene je pekla vest, da bi sprejel njegov trdo prisluženi denar; toda jaz sem bil glede tega bolj filozofski. Dopovedal sem si, da naše šolanje pomeni očetu prej samoizpolnitev kot pa žrtev. Če bi Annie odklonila kolegij, bi mu odrekla nekaj, kar si je bil prislužil. In tako je naslednje leto le odšla na Univerzo zahodne Virginije v Morgantown.

Mike in Joe sta se vpisala na Pitt.

Od tod dalje se naše zgodbe ločijo. Skušal se bom omejiti zgolj na svojo; večji del vam lahko povem v naglici.

Kolegij Monongahela mi je bil všeč; vestno sem študiral in postal dober študent. V kratkem času sem si pridobil številne prijatelje. Moj glavni predmet je bila zgodovina; književnost in angleščina sta me tudi zanimali. V prvem letu sem bil urednik književnega časopisa in pozneje so me izvolili v bratovščino Fi Beta Kapa. Če izvzamem nekaj malenkostnih neprijetnosti, me ni nihče prizadel s predsodki zaradi tega, ker sem bil ‚tuj‘.

V zaključnem letu sem se odločil, da bom poučeval angleščino, zato sem se preselil na Univerzo Illinois in tam dobil leta 1929 naziv magistra.

Tisto poletje sem poskušal vse mogoče, da bi si našel profesorsko mesto na kolegiju. To se mi ni posrečilo. Vrnil sem se v Monongahelo in vpisal nekaj tečajev pedagogike.

POVEST
IZ KNJIGE
„WHAT'S
YOUR NAME“
KAKO
TI JE IME?

PREVEDEL:
IVAN DOLENC

Nekega dne me je profesor Clark, ki mi je bil dober prijatelj, vprašal, ali sem že kdaj pomislil na to, da bi spremenil svoje ime. Ako tega ne storim, me je opozoril, bom zelo težko dobil službo šolnika. Bil je prepričan, da je moje ime vplivalo na reševanje mojih prošenj na različnih kolegijih. Pa ne da bi imele te šole kakšne stroge predpise glede ‚tujih‘ imen: ime Sobuhanowski bi bilo še kar v redu za profesorja fizike, matematike ali tujih jezikov — za učitelja angleščine pa vsekakor ne.

To me je mučilo. Nisem se mogel sprijazniti z njegovim predlogom. In vendar je imel prav. Zame v zahodni Pennsylvaniji nikjer ni bilo službenega mesta, pa tudi v mojem rojstnem kraju ne. Na številne prošnje nisem dobil niti odgovora. Nekaj šolskih nadzornikov, posebno tisti iz bližine Pittsburgha, so mi dali vedeti, da nihče z imenom Sobuhanowski ne bo predaval angleščine v nobeni izmed njihovih šol.

Naslednjo jesen je profesor Clark sprejel odgovorno službeno mesto na clevelandski šolski upravi in me vprašal, ali bi hotel učiti na eni izmed tamkajšnjih šol.

Odgovoril sem mu seveda pritrdilno.

Povedal mi je, da potrebuje učitelje zgodovine. Potlej je zapisal moje ime na pisalni blok, ga nekaj časa gledal, in naposled dejal: »Cleveland je znan po svoji toleranci in liberalizmu; več kot pol mesta je rojenega na tujem ali ali pa izhaja iz priseljenskih družin. Toda, John,« je previdno utihnil, se ozrl name in nato poskusil še drugače: »To sem ti že prej omenil. Rad bi, da prideš zdaj z menoj v Cleveland, ker vem, da boš dober učitelj zgodovine. Tam ne boš edini s tujim imenom. Ogledal sem si seznam predavateljev in zapazil imena kot Govelik, De Mario, Sedlar in Kovač. Vendar nobeno ime, ki sem ga tam videl, ni tako kot ‚Sobuhanowski‘. V vsakem pogledu bo zate lažje, če ga opustiš in si vzameš drugo, na primer Weaver ali Hays ali kaj takega. Prosim te, ne razumi me napačno.«

Prekinil sem ga in izjavil, da ga popolnom razumem in da sem mu hvaležen za njegovo prizadevanje zame. Tudi to sem mu rekel, da vem, da ima prav — toda Sobuhanowski je moje ime! Sedemindvajset let imam in sem se tega imena že nekako privadil... Povedal sem mu o svojem očetu: koliko je bil storil zame, kako hvaležen sem mu, kako ga spoštujem. — Kmalu nisem več vedel, kaj mu skušam dopovedati. Bil sem preveč razburjen.

Dr. Clark me je vprašal, kako je ime očetu.

»Nikolaj ali Nicholas,« sem rekel. »Vsi pa ga kličejo Nick.«

»Glej,« je povzel, »zakaj ne bi prevzel neko obliko očetovega krstnega imena za svoj priimek — Nicholas ali Nichols?«

Prosil sem ga, naj mi da dva do tri dni za premislek.

Odpeljal sem se v Pittsburgh, da bi se tam pogovoril s svojima bratoma; mislil sem si, da mi morata pomagati pri tako važni zadevi. Saj utegne biti neprijetno, če bodo bratje imeli različne priimke.

Mike je bil takoj za ‚Nicholsa‘. Iskal je delo in je bil prepričan, da so ga odklonili samo zaradi imena Sobuhanowski. Joe, ki je bil reporter pri študentskem listu pri Pittu, komunist in samovoljen mlad mož, je bil drugačnega mnenja. Pišem se Sobuhanowski, je rekel, ker je to ime mojega očeta; in če komu ni všeč, lahko odide k vragu. In če zdaj midva zavrževa to ime, se lahko pobereva k vragu, je še pribil in nama obrnil hrbet.

Z Mikom sva uradno spremenila svoje ime na sodišču v Pittsburghu. Nisva računala na to, da bo nama oče zameril, čutila po sva se vseeno kriva in sva sklenila, da mu tega ne poveva. Teden dni pozneje je Mike dobil službo pri United States Steel, kjer so ga bili šest tednov prej odklonili, sam pa sem se odpravil v Cleveland.

Annie se je strinjala z menoj. Pred kratkim je rešila problem svojega priimka, ker se je poročila z možem po imenu Edward Gates.

MR. IN MRS. NICHOLS, AMERIKANCA

Kmalu po prihodu v Cleveland sem srečal deklo z imenom Mary Land. Nisva silila drug drugemu v preteklost. Ona je vedela, da prihajam iz Pennsylvanije, kjer je moj oče rudar; jaz pa sem vedel, da je bila ona rojena na neki farmi v Michiganu in da so njeni starši že umrli. To je bilo vse in dovolj.

Ko sva že nekaj časa hodila skupaj, sem si rekel, da bo prav, če ji povem o svojem imenu. Še vedno nisem bil prav navajen na ime Nichols. Od časa do časa sem se skoraj podpisal ali pa se predstavil kot Sobuhanowski.

Težko je bilo začeti s tem. Ko sem se ji končno le izpovedal, me je presenetilo, kako naglo je zmenjala svoje razpoloženje. Najprej mi je prislunila s široko odprtimi očmi; potem se je zasmejala; in nazadnje je skoraj histerično vzkliknila: »Kaj zato! Zdaj si Nichols! Oba sva Amerikanca! Vseeno je, od kod so prišli najini starši.«

Planila je v jok in mi šele čez nekaj časa povedala, da je bilo njeno pravo ime Schwabenland. Njeni starši so bili nemški priseljenci in so preživljali težke čase med prvo svetovno vojno. Preselili so se v Detroit in tam skrajšali svoje ime. Najprej ji je umrla mati; in nekaj let za njo še oče. Zapustil ji je bil dva tisoč dolarjev in tako je odšla v Oberlin in na univerzo Michigan. Zdaj ji je šestindvajset let in je tajnica nekega poslovneža v Clevelandu.

Zgodba, ki mi jo je tako nepričakovano zaupala, me je zelo prizadela. Pri priči sem jo zaprosil za roko. Poročila sva se dva dni zatem.

Ko sva se vselila v najino stanovanje, je Mary natipkala na kartico za poštni predal v veži: »Mr. & Mrs. Nichols«. ‚Tako, John,‘ je odločno rekla, ‚zdaj sva gospod in gospa Nichols, in to je vse, kar šteje! Amerikanca sva, pa naj se zgodi karkoli! To je najino novo poglavje, in kar je bilo prej, je iztrgano iz knjige najinega življenja.‘

Prikimal sem, pa čeprav so me Maryne besede in način, kako je vse to povedala, vznemirile. Njeni stavki so zveneli tako nepreklicno ...

Odšla je v prtiličje, da bi namestila kartico.

Do časa, ko se je vrnila, sem že vse premislil in sklenil, da ima prav. Občudoval sem njeno odločnost, njeno sposobnost, da je bila to, kar je hotela biti. Bila je Amerikanca, ker je rekla, da je Amerikanca — ‚pa naj se zgodi karkoli.‘ Bila sva gospod in gospa Nichols — ‚in to je vse, kar šteje.‘

Seveda sem se zavedel, da so izza te besedne poplave občutljive rane. ‚Iztrgano iz knjige,‘ je pomenilo, da nikoli več noče spregovoriti o najinem poreklu ... Tudi s tem sem se strinjal. Zelo sva se ljubila. Bila sva presrečen par. Medtem ko so številni drugi tožili o krizi, sva oba imela službo in prejemale dobro plačo. Brala sva knjige in hodila v gledališče. Jaz sem se naučil igrati bridge in se trudil

z anagrami. Mary je imela lepo število prijateljev, ki so me sprejeli za svojega, in veselila sva se tudi prijetne družbe profesorjev, mojih kolegov.

Tisti najin pogovor o ‚iztrganih listih iz knjige‘ pa me ni docela pustil pri miru. Mary ni prav nič vznemirjal, kot sem ugotovil, in upal sem, da bo pri tem ostalo. Ko sta se Annie in njen mož ustavila pri nas na poti v Kalifornijo, sem jima namignil na to. Annie je bila zadovoljna, da je gospa Gates, in je navidezno razumela željo moje žene, da ohrani svojo preteklost pod platnicami. Z Mary sta se pogovarjali o praktičnih stvareh: o pohištvu, o zavesah in o tem, kaj Annie in Edward nameravata v Kaliforniji. Nihče ni omenil Marynih staršev ali našega očeta. Če bi bila naša imena od nekdanj Gates, Land in Nichols, bi to srečanje ne moglo poteči drugače. Samo način razgovora bi bil morda precej drugačen. Bili smo vsi zapeti, živčni in pusti. Nobene sproščenosti ali smeha ni bilo med nami. Sam sem komaj pred kratkim spremenil svoje ime; bilo bi torej naravno, če bi spregovoril o njem. Ugibal sem, ali je Gates pravo ime mojega svaka. Gradiva za pameten pogovor je bilo torej v sobi dovolj. Mary je postregla s čajem, mi smo pa kar naprej sedeli, tista stvar pa je padla med nas.

Prav enako se je zgodilo, ko je prišel prvič na obisk Mike. Annie mu je pisala, zato je vedel, da hočeva midva z Mary biti ‚zgolj Amerikanca‘.

Joe pa se ni zmenil za nobenega izmed nas. Miku, ki se mu ni mogel povsem izogniti, je rekel, da čim manj nas vidi tem bolje. Ko smo spremenili svoje ime, smo se odločili za ‚kompromis‘ — on pa da je komunist. Po njegovem smo se prilagodili za vsako ceno. Sopotnike nas je imenoval. Joeju so bili predsodki zoper ‚tujce‘ in njihova imena vsi povezani s kapitalističnim sistemom. Diskriminacija zoper ‚tuja imena‘ je bila eden načinov, da tlačijo ljudi, ki hodijo mimo njih. Sam ni imel nobene posebne ljubezni do imena ‚Sobuhanowski‘ in je gledal na očeta kot na najponižnejšega proletarca; on pa da noče popustiti kapitalistom niti za ped.

Joejevo ekstremistično zadržanje me je mučilo. Imel pa sem trenutke, ko si nisem mogel kaj, da ne bi spoštoval nečesa na njem. Imel je pogum. Mike in jaz sva res bila sopotnika. Potem pa sem si tudi mislil, da je sporazumevanje in ubiranje srednje poti pač potrebno ... Joe je še otrok; se bo že še otresel svoje neumnosti ...

V Dexterju je medtem oče živel nekako tako kot prej. Sam je bil v majhni hiši. Joe je preživljal z njim poletja. Hotel je postati pisatelj in je preučeval Dexter kot premogarsko mesto v objemu krize. Namenil se je napisati knjigo o tem. A je nikoli ni napisal. Dolgo pozneje sem zvedel, da je vseeno tiskal eno svojo pesem v reviji ‚New Masses‘ ...

Kriza ali ne, voda je morala iz rudnika; in tako je oče imel delo. Z leti je postal bolj družaben in se je spet družil z Lemki ter z njimi pil, kadil pa igral na avtomate. Dejstvo, da so bili vsi štirje njegovi otroci diplomanti kolegičev, mu je bilo v velik ponos. Bili smo ‚kakor drugi Amerikanci‘, ‚pametni kot sonafhič‘. Raztreseni smo bili po vsej Ameriki, ali pa se je vsaj njemu tako zdelo. Mike je imel dobro službo v velikem ‚oficu‘ v Pittsburghu, ki je bil dalj, kot je kdaj oče sanjal, da bo prišel iz Dexterja. Annie je bila v Kaliforniji in poročena. Jaz sem bil tudi poročen in sem učil na šoli kot ‚miiz Miif‘; in Cleveland je bil tudi precej oddaljen. Zdelo se je, da nas ne pogreša. Vedel je, da bo slej ko prej Joe prenehal hoditi domov na počitnice. To je bilo razumljivo samo po sebi: saj smo vendar Amerikanci.

(nadaljevanje prihodnjic)

ČUDEŽNA POMLAD

Pri založbi Borec v Ljubljani je izšel zajeten ponatis spominov Radka Poliča na partizanska leta z naslovom ČUDEŽNA POMLAD. Knjiga sodi v trilogijo (Čudežna pomlad, Žita zorijo in Sonce in ceste), s katero je avtor po dogodkih in krajih, ki jih opisuje, kakor po izvornem, zanimivem, dokumentarno literarnem pripovedovanju prispeval pomemben delež v tematiko narodnoosvobodilnega boja.

V prvem delu Čudežne pomladi pripoveduje Radko Polič o usodnih dogodkih od prvega dne okupacije do roške ofenzive v bivšem grosupeljskem in stiškem okrožju. Četudi so dogodki omejeni na ti dve okrožji, je vendar njihov zgodovinski pomen širši: pomemben je za vso Slovenijo.

Iz tega knjižnega dela objavljamo v celoti črtico, po kateri je poimenovana Poličeva knjiga, časovno pa sega v marec 1942.

»Želim si,« pravi pisec, »da bi knjigo tudi ob tej novi izdaji številni, zlasti mladi bralci še naprej šteli za svojo prijateljico, še posebej v krajih moje »čudežne pomladi«, to je na Dolenjskem, Kočevskem in v Beli krajini.«

Kot popoln ilegalec, oborožen s ponarejeno legitimacijo na ime Anton Marvin, urarski pomočnik, sem se 8. decembra 1941 pripeljal z dopoldanskim vlakom iz Ljubljane v Št. Vid pri Stični. Najprej sem se nastanil pri Zadelovih, po domače Vencljevih, pri sv. Roku, po enem tednu pa sem se preselil k Smolejevim, po domače Veselovim, na Griže. Tudi pri Veselovih sem kajpak nameraval zaradi varnosti ostati le krajši čas, pa se spet ustaviti pri njih, kadar bi me prinesla pot mimo. Namerilo pa se je, da sem ostal na gričku na Grižah tja do prvih aprilskih dni 1942, zakaj ugodna odmaknjenost Veselove domačije, njihov dober glas, ki so ga kot vzorna krščanska družina uživali v farovžu in na občini v Št. Vidu pri Stični, pa gostoljubnost in prizadevnost, s katero so me vsi po vrsti pri hiši sprejeli, so me naravnost silili k temu. V Veselovem hlevu pa je imela šentviška partijska celica tako in tako v teh zimskih mesecih svoje poglavitno sestajališče.

Iz Griž sem hodil na krajša »službena potovanja«: zdaj v Ivančno gorico ali Št. Vid, pa v Stično, Višnjo goro, v Radohovo vas in še kam, ter skozi tri zimske mesece pomagal okrožnemu odboru OF in rajonskim aktivom pri nadaljnji graditvi mogočne stavbe osvobodilne fronte.

Ne, zimska tišina na Dolenjskem brez partizanskih strelav in zamolklih eksplozij min na železnici ni pomenila

tudi zatišja in odmora pri političnem delu. Pod navidezno mirno gladino vsakodnevne življenja se je prelivalo živo politično delo: na množičnih sestankih po vaseh smo volili terenske odbore OF; ustanavljali smo narodno zaščito, iz katere so se spomladi rekrutirale desetine novih partizanov ali pa so njene enote sodelovale s partizanskimi oddelki v splošni vstaji; zaščitniki so pridno zbirali puške, bajonete, čelade in druge vojaške potrebščine, vse to skrbno čistili in shranjevali; odsluženi vojaki so urili mlade fante z orožjem. Vse to pomembno vojaško mobilizacijsko delo smo povezovali v rajonskih merilih; januarsko nedeljo 1942, na primer, smo sklicali posvetovanje vseh terenskih načelnikov narodne zaščite iz rajonov Št. Vid pri Stični in Temenica v gostilni Klemenčič pri železniškem prelazu pri postaji Radohova vas.

Gospodarji ali intendanti terenskih odborov OF so pobirali živila in jih uskladiščevali ali pa si zapisovali, kolikšno količino te ali druge hrane imajo pri vsaki hiši, da so jo nakazovali partizanskim intendantom, ko so spet prišli. Te zaloge masti, suhega mesa in slanine, krompirja, moke, fižola in druge hrane so po vaseh, rajonih in v okrožju rasle iz tedna v teden iz kologramov v cente in tone. Blagajniki terenskih odborov so redno pobirali mesečne prispevke, osvobodilni davek in posojila.

Okrožni odbor OF Stična se je tisto zimo sestajal navadno vsako drugo nedeljo pri Brešnaku ali pri Pušlarju na Hudem pri Stični.

Osvobodilna fronta je postala v zimskih mesecih še bolj utrjen in splošno priznan politični voditelj slovenskega ljudstva. Čeprav je mrzla in snežena zima med 1941. in 1942. letom, ki ji ni bilo kot nalašč ne konca ne kraja, partizansko dejavnost domala povsem zavrla, pa ni to povzročilo na terenu opadanja prestiža in vere v osvobodilno fronto. Osvobodilni boj je že v tolikšni meri postal last pretežnega dela slovenskih ljudi, da so sprejeli ta, da tako rečem, zimski odmor na partizanskem bojišču kot samo po sebi razumljivo nujnost. Vsakdo je vedel in neomajno veroval, da se bodo s prvimi pomladanskimi sapami partizanske čete kot potoki, za zdaj še tihi in pohlevni v ledenem oklepu, sprostile, narasle, zabučale in se razlile iz svojih strug. Te pomladne sape smo vsi pričulisem nikoli toliko hrepenel po pomladi kot tiste februarske dni.

Sredi marca je vendar potegnil težko pričakovani južni veter in sneg je hitro izginjal. Pomlad je bila tu, čudežna, partizanska pomlad 1942!

V mraku marčnega dne je nenadoma veselo vznemirila spokočno tišino pesem mitraljezov tam nekje od Višnje gore. Prislunhili smo in neka sladka sprostitiv nas je prevzela: začelo se je! Kogarkoli si pogledal okrog sebe, vsakomur se je smejalo, pa čeprav je kmalu zatem kanila grenka kaplja v naša razposajena in prešerna srca. Pod noč je na zahodu nebo zažarelo in ogromni škrlatni sij je utripal dolgo v noč. Drugo jutro smo zvedeli: partizani so napadli na Stehanu na cesti med Višnjo goro in Grosupljem dva italijanska osebna avtomobila — boja se je peljal neki italijanski general — prvi avtomobil in njegove potnike so uničili, drugemu pa je uspelo umakniti se v Višnjo goro; potem pa so se Italijani znesli nad bližnjo vasjo Spodnje Brezovo in tam zažgali nekaj hiš.*

Čez deset dni je spet završalo, zdaj nekoliko dlje proti Ljubljani, saj je moglo le pozorno uho zaznati utrip od mitraljezov bičanega zraka. Zvečer so nam potniki iz Ljubljane prinesli kopicico novic: v neposredni bližini Ljubljane, takoj za Golovcem, je ves dan pokalo, zlasti se je boj razbesnel popoldne; Italijani so na nogah od Grosupljega do Ljubljane in pošiljajo nove in nove enote v hribe. Bilo nam je takoj jasno, da so napadli 2. štajerski bataljon na Pogledu.

Čez tri dni na vse zgodaj zjutraj, tako rekoč še v postelji, nas je razveselila nova vest: pri Žalni je progla razrušena in promet je prekinjen. Potniki, ki so bili namenjeni v Ljubljano, so se vračali s šentviške in stiške postaje in hiteli raznašati to prijetno novico.*

Drugi dan zjutraj se je oglašil pri meni na Grižah Ivan Kavčič-Nande, član pokrajinskega komiteja iz Ljubljane, nakar sva se do poznega popoldneva, ko je odšel spet na vlak, pogovarjala o delu in nalogah. Izročil mi je tudi pismo glavnega poveljstva za štab štajerskega bataljona, ki sem ga moral izročiti osebno

komandantu Stanetu ali komisarju Tomažu.

Ponoči je prihitel sel iz Pec za vestjo, da so partizani spet na Kremenjku. Kaj naj storim od veselja?

Naslednji dan popoldne hitiva s Štreflovim Poldetom k njim. Počakaj me, oblak, odpočij se, lastovica, ali pa me vzemita na svoja krila! Kakor da me ne slišita, navihanca, midva sva šele pri Peca, ko se onadva že podita in lovita nad rusasto glavo Kremenjka; od Pec pa je še precej do Rdečega kala, nato skozi Hrastov dol, pa navkreber mimo Trnovice in še bolj v hrib do Srebotnic, kjer zveš pri kovaču, kje so.

Srebotnice, to sta pravzaprav samo dve hiši na strmem pobočju pod samim vrhom Kremenjka. Ko se vzpenjaš s te strani k vasi, si dobre četrte ure opazovalcu kot na dlani.

Takoj za kovačijo je gozd, na robu gozda je skala kot konjska glava in za skalo je straža. Kdor pride potemtakem iz doline s šentviške strani, jim pade v oči že pri Rdečem kalu, pa ga imajo skoraj eno uro v daljnogledu tako, da ga lahko pretipljejo do samih kosti.

Srebotniški kovač Anton Strmec, po domače Srebotnikar, je Poldeta poznal; sprejel naju je kar se da prijazno, o partizanih pa ni hotel nič vedeti. Da so na Kremenjku, to prvič sliši. Povabil naju je v kovačijo in natočil žganja. Komaj smo si nazdravili in odkašljali po prvem požirku, že so vhod zastrli trije partizani s puškami nared; hočejo zvedeti v imenu slovenskega ljudstva, odkod in kam naju pelje pot.

Ko jim povem, kdo sva in kaj naju je pripeljalo na Srebotnice, se nekoliko omeščajo. Vseeno jim morava izročiti najini legitimaciji — z njima potem eden izgine — in brez besed držati roke mirno ob telesu, ko naju druga dva stražita.

Medtem, ko mirno čakam, kaj se bo izcimilo iz te vesele štorije, razmišljam, kako le bi se zdaj počutil v moji koži kakšen ogleduh. Najbrž bi mu ne bilo prijetno pri srcu in bržčas bi ne dal več za svojo glavo niti piškavega oreha. Ne, s partizani se takrat ni kazalo šaliti!

Razmišljanje je prekinil prešeren glas starega znanca Jožeta Kovačiča, ki so ga poslali iz taborišča, da se prepriča, če sva zares prava. »Saj sta res,« se nama je veselo režal, ko je stopil v kovačijo. »Nič ne de, če se na lastni koži prepričamo, kakšna je partizanska budnost, mar ne,« naju je zbadal, ko smo se vzpenjali proti vrhu Kremenjka.

Na kupih suhega listja na obeh straneh poti spijo, čeprav je še velik dan in je še zaznati sonce v vrhovih bukev. Celo noč so bili na maršu in zdaj vsi, ki so prosti, hitijo odspati urico, dve; kdo ve, kaj utegne to noč še šiniti komandantu Maroku v glavo? Minerski oddelek je že odšel na progo.*

Črn od vetra, sonca, dima in umazanije, zakaj na Kremenjku ni šumečih potokov in bistrilj tolmunov, s pokrivalom, ki mu daje videz beduina, mi prihaja nasproti Marok, ves nasmejan in veder. Da, dragi Marok, ti nekdanji afriški legionar, mornar v kitajskih morjih in kdo ve kaj vse še, nemirni duh in popotnik, si mi bil ob tem najinem prvem

srečanju to spomladansko popoldne posebno doživeti. K temu blaženemu občutju je pridala svoje pač sama pomlad, saj smo jo tako vroče in željno pričakovali, pa Kremenjek s svojo šumečo preprogo suhega listja, ki takoj po snegu najlepše diši, in z vitkimi, visokimi bukvami, ki so jih sokovi že spreletavali; in sploh tisto vzdušje v prvinskem partizanskem taborišču, ki je bilo vselej vnovič tako zapeljivo: nekako tajinstveno in hkrati napeto. V tej zbranosti marčnega popoldneva na vrhu Kremenjka si bil ti, Marok, izrazita postava partizanskega komandanta: trden, čvrst, odločen, a materinsko skrben in nežen.

Glavnino štajerskega bataljona s komandantom Stanetom in političnim komisarjem Tomažem so pričakovali šele drugo jutro, zato sva s Poldetom prenočila na Kremenjku; njega je vzel pod odejo Jože Kovačič, mene pa Marok. Zavita v široko, košato vojaško odejo z jugoslovansko trobojnico na obeh roboh, sva se pogovarjala pozno v noč, dokler naju ni paigravanje pomladne sape s prvimi žametnimi bukovimi popki zazibalo v presladki sen.

Zgodaj zjutraj — bila je nedelja, 29. marca 1942 — nas je prebudilo veselo čebljanje: pravkar so prispele še tri čete, pa je zdaj ves 2. štajerski bataljon spet na Kremenjku. Stane in Tomaž sta prihajala na dveh ponjih. Stanetu, v nekakšnem dvotretjinskem usnjenem površniku, z zelenim klobukom na glavi in neizogibno cigareto v ustih, se je majhnemu kot je bil, konjiček še kar prilagal; Tomaž je bil videti na svojem rjavčku bolj »donkihotsko«, saj je z nogami malodane drsal po tleh. Pozdravil sem ju — s Tomažem sva bila že stara znanca s Ptuja — jima zaželel dobrodoščilo v stiškem okrožju ter jima izročil pismo. Pomenili smo se še malo o položaju na terenu in o bodočem sodelovanju, vendar se jima je očitno mudilo, da prebereta pismo, ki sta ga že pričakovala.

Uro, dve sem se še pomudil v partizanskem vrvežu, da do kraja odžejam slo po tem trenutku. Povsod vrsta znancev in znanih obrazov — komandir Janko Stariha iz Črnomlja, komandir voda za zvezo Franc Komel-Franta iz Ptuja; Ilija, Vinetu, Miško, veterani naše grosupeljske čete, in mnogi drugi: Ljubljanci, Štajerci, Dolenjci, z vseh strani Slovenije, prava »internacionalna« brigada.

In, seveda, prvo srečanje s Polhom, šefom bataljonske kuhinje. S svojo mogočno brado, z vzornim redom med kotli in ponvami, z disciplino med osebjem kuhinje ter s sočnim in odrezavim, včasih zadirčnim, največkrat pa hudomušnim in duhovitim poveljevanjem, je bil vsakomur na mah privlačen in zanimiv.

»Polh, dovoli, da ti predstavim našega gosta, tovariša Toneta Gorjanca, sekretarja stiškega okrožja,« ga je ogovoril Marok.

Polh je strumno pozdravil s pestjo.

»Me veseli, zelo me veseli, tovariš sekretar. Takoj bomo dali zajtrk, odlična prežganka z žganci, takoj bo, samo trenutek, prosim. Dežurni,« je zapovedujoče zadonel njegov glas.

In s kretjno, ki bi je bil vreden vsak najbolj izurjen vitez, mi je ponudil zvrhano posodo in srebrno žlico. Medtem ko sem se s slastjo lotil okusnega zajtrka, sva se zapletla v poslovni zmenek: koliko hrane imamo na terenu, kje, kdaj jo lahko dobi, kam naj pošlje patrolje. Očitno je bil z mojimi podatki zadovoljen, zakaj odtlej sva bila dobra prijatelja, pa se je vedno potrudil z jedačo, kadar koli sem prišel v taborišče.

Drugi ali štajerski bataljon je brez težav prezimil na Pogledu. Ljubljana ga je dobro oskrbovala tako, da ni preveč trpel tudi takrat, ko se je sredi januarja nekaj dni živo srebro spuščalo celo pod —30° Celzijevih. V treh zimskih mesecih, od januarja do marca 1942, se je polagoma krepil, saj so se mu skoraj dnevno priključevali posamezniki ali manjše skupine iz Ljubljane in okolice. S trdo vojaško in domiselno politično šolo, ki so jo imeli po določenem načrtu vsak dan, je bil bataljon na najboljši poti, da se v prihajajoči pomladi razvije med najbolj izurjene partizanske enote v Sloveniji.

Italijani so bržčas vedeli, da partizani tega bataljona prezimujejo na Pogledu, vendar jih čez zimo, dokler je tudi bataljon miroval, niso vznemirjali. Na prve spomladanske partizanske akcije pa je general Mario Robotti takoj ostro in napadalno odgovoril in to v toliko prej, ker je prišel glas o partizanskem napadu na generala Oxilio na Stehanu nad Višnjo goro 13. marca do samega duceja v Rimu.*

In tako je bila med 16. in 21. marcem operacija čiščenja na Mokrcu, potem pa hiti s III. planinskim bataljonom »črnih srajc« in četo obmejne straže iz Grosupljega ter bataljonom divizije »Granatieri di Sardegna« iz Ljubljane na območje Lipoglav, Podlipoglav, da obročna s partizani, zakaj le-ti so 21. marca na cesti Lipoglav—Šmarje iz zasede pobili dva obmejna miličnika.

Pogled je obkoljen in 23. marca popoldne ob treh začno italijanski bataljoni napadati. Partizanom ni preveč ugodno v goli hosti, toda položajev do noči ne smejo izgubiti.

Peta ali Ristova četa — nekateri udeleženci tega boja trdijo, da je bila to 2. ali Simonova četa — ki je že ponoči odšla spet v zasedo na cesti Lipoglav—Šmarje in je pobila oziroma ranila dopoldne še 9 obmejnih miličnikov, ki so se umikali iz Lipoglava v Šmarje, je pri povratku v taborišče udarila po italijanskem krilu na južnem pobočju pod vrhom Pogleda; le-to gre potem večkrat iz rok v roke, dokler ne ostane čvrsto v rokah partizanske čete. Tako je bataljonu zagotovljen manevrski prostor do večera, ko se izvije iz italijanskega obroča, pa prek Molnika in šmarskega tunela odkoraka v vas Vino pri Šentjurju, kjer drugi dan počiva. Iz Vina gre na obisk k stari prijateljici — na Medvedico, od tu pa čez dva dni na Kremenjek: najprej Marok z dvema četama kot predhodnica, potem pa še glavnina s tremi četami in komanda bataljona.

In tako se je pričela čudežna pomlad 1942!

SKRBI IN TEŽAVE NEKE MAMKE

Srečali sva se pred nekaj meseci v bolnišnici. Isti dan sva bili operirani in tako sta bili najini postelji skupaj. Ona je prestala težko operacijo na nogah. Stokala je. Prišla je sestra in ji z injekcijo olajšala bolečine. Potem je naenkrat začela govoriti. Najprej se je pogovarjala sama s seboj, zatem je začela pripovedovati. Govorila in govorila je, kakor da si s tem lajša vse hudo, kar se ga je nakopičilo v njej. Še vsa omotena od narkoze sem negibno ležala, saj drugače nisem mogla — in jo poslušala. Njena misel se je najprej pomudila pri icku, teličku, ki je tako lep, pa pri obeh kravah (oh, kakšno mastno mleko dajeta, samo maslo ga je!). Pri pujskih — svinja bo kmalu godna za zakol. Ja, uboga živad, če ne bodo prej vsi skupaj shirali. Ostali so kar sami, ko sta morala drug za drugim oba z možem v bolnico — on v Celje, ona v Ljubljano. Saj sosede so dobri, pomagajo, kolikor pač utegnejo. Zdaj ta, zdaj oni pride, da živad napoji in zanje populi na njivi malo repe in korenja. Vse je še na njivah — krompir, koruza, korenje, pesa...

Zastokala je, se izgubila v bolečini, momljala kakor da moli, zatem so se besede spet povezale med seboj.

Zvedela sem, da je njihova domačija nekje nad Celjem. Na lepem kraju, blizu glavne ceste. Na njivah je zemlja črna in dobra, »da bi jo človek kušnil«. Pa hosta, pa vinograd in hiša je trdno zidana. Posestvo je bilo tetino. Nekaj let pred vojno, ko je umrl stric, ju je poklicala,

Na vaškem dvorišču (foto Milenko Pegan)

ker vsega dela ni zmogla sama. Naredili so pismo. Teta je šla na prevžitek. Čeprav je bilo trdega dela od jutra do noči, sta bila srečna. Saj sta bila oba kmečka, oba iz številnih družin, zato sta morala mlada z doma za kruhom. V Ljubljani sta služila, se srečala in vzela. Postala sta hišnika v gosposki hiši. Stanovali so v kleti. Skozi okno, obrnjeno na cesto, si videl samo noge, različno obute noge, ki so hodile mimo. Mož je priložnostno delal še kot zidarski delavec pri podjetju Tönes, ona je bila snažilka. Imela sta dva otroka Poldija in Nežiko. Ob nedeljah so hodili na sprehode daleč ven iz mesta, kjer so se začenjale predmetne kmetije s travniki in polji. Kako rada sta zamenjala mesto za kmetijo na deželi. Otroka, čeprav še majhna, sta pri delu pridno pomagala. Tudi teta je bila prva leta še kar trdna. Lepo so se razumeli. Potem je prišla nesreča. Nežika je dobila škrlatinko in umrla. Oh, kako sta takrat z možem žalovala. Še danes hrani njeno rumeno kitko. S seboj v grob jo bo vzela.

Misel se ji je pretrgala in beseda se je izgubila v stokih. Prihitela je sestra in jo mirila. Z vato namočeno v kamilice, ji je močila ustnice. Umirila se je, morda je zadremala. Tudi jaz sem se nekam zgubila. V polsnu sem nosila v roki rumeno Nežikino kitko, ki se je svetila kakor da je zlata. Ne vem kako dolgo je trajalo in spet sem jo zaslišala. Besede so se trgale iz nje, kakor da za vsako posebej posega v globok vodnjak.

Zdaj njenega pripovedovanja nisem mogla več povezati in razumeti. Spet je tožila o živini in njivah, ki so prepuščene sami sebi, ko sta z možem morala v bolnico. Pa bi bilo lahko vse drugače, oh, pa še kako drugače, če ne bi Lojz srečal tiste Mici. Oh! Kako drugačna je bila Rezi, tako dobra, gospodarna, pametna. Vse so imeli že dogovorjeno. Lojz je tako rad kmetoval. Že kot otrok je tako rad pridno pomagal. Naredil je kmetijsko šolo pa še nekaj tečajev. Pa Poldi, oh, da bi imeli vsaj še njega. Pa sta ga izgubila. Izučil se je za ključavničarja, a ostal bi blizu in pomagal doma. Ni ga več. Devetnajst let je imel, ko je pri kopanju utonil v Savinji. Tako se je vse sprevrglo. Ostala sta sama. Tako hudo je žrlo očeta, da mu je začel gniti želodec. Ne upajo si ga operirati. Oh, le kaj bo z njima?

Po nekaj dneh, ko ji je odleglo, sem zvedela več.

Zvedela sem preprosto, a pretresljivo zgodbo neke družine, ki je razpadla.

Ko sta pred leti prišla na kmetijo, sta pridno poprijela. Saj sta se zavedala, da delata zase, za svoje otroke. Dobro so gospodarili, živina se je množila v hlevu, polja in vinograd so dajali lep pridelek. Ko so izgubili Nežiko, je bilo hudo, a delo je klicalo in v delu je bilo pozabljeno. Potem se je začela vojna. Moža so odpeljali v internacijo. Kmetovali sta sami s teto, ki jo je vse bolj jemalo. Tudi Poldi je pomagal po svojih močeh. Vojska je pobrala živino iz hleva — rep za repom, zasegala pridelek. Bilo je hudo, da hujše ni moglo biti, le vera v boljše dni je dajala moči, da so vzdržali. Dočakali so konec vojne. Z upanjem in strahom so čakali vrnitev gospodarja. Prišel je, bolehen, sestradan, komaj živ. O, da si se le vrnil, zdaj lahko grem, — je rekla teta, ki so jo zgrbile težave

VAŠKI KOVAČ

Bil je orjak.
Obrvi goste,
žive in temne oči,
mišice čvrste,
močan ko vrag.
Rad je pel
in je bil vesel.
Pomagal je v sili,
popil ga je bokal,
primazal eno,
če so ga zjezili.
Dekleta so za njim norela,
dokler ni na laž
Tereza ga ujela.
Svetu je vztrajno trdila,
da mu bo sina povila.

No, ko nanj mislim,
znajdem se pred kovačijo
ob cesti.
Spet gledam Petra umetnijo:
meh piha, hrope v mrak
in členki verige žarijo.
Se spajajo v eno.
Kladivo pa poje po svoje.
Napete kovaču so žile in kite.
Se zdi, da vse pore se stiskajo,
mrzlo potijo.

Bila sem še zelen deklíč,
ko na tihem odšel je od doma.
Utihnila pesem je jeklena.
Tereza nič več o sinu ni rekla.
Zaprl je črno kovačijo
in drugi so odvlekli
rjavo ropotijo.

Od njega v vas katerikrat priroma
za Božič kak pozdrav.
Sporoča, da je živ in še za silo zdrav.
Da tam v Avstraliji ima družino,
svoj dom, in da mu dobro gre.
Tam ženo si je našel —
jezika našega ne ve.

Dve hčeri in dva sina je vzredil.
Vsi le angleško govorijo.

„Kaj moreš? Tako je življenje...“
— Obišči vendar svojo domačijo,
če tja te žene, govorijo.

»Obišči svojo vas
in jim povej, kaj si trpel,
odkar si v daljni svet odšel!

Da nisi našel kraja, kjer se med cedi.
— Da si občutil temno moč dalje —
— da mož si jokal, da je vrela kri.

Da si brez kruha bil,
v zadušnih rudnikih garal...
Krivic navrglo dosti je življenje.
Tako mu tukaj znanci govorijo.

Doma je bil pred kratkim.
Poskušal najti stike z vasjo.
A jezik se mu večkrat je zataknil.
V angleščini je lažje šlo.

Slovensko nisem slišal dolga leta.
O yes; Tam naših ni ljudi, kjer jaz živim.
Kako si naših pesmi spet želim!

Glej, ko je govor prešel tja na kovačijo,
obraz je čuden zadobil izraz.
Napadel ga je kašelj — silikoza.

Potem je skrhan, vdano rekel:
»Tam drugi lepo vilo si gradijo...

Naj vam, prijatelji povem:
Le to želel sem doživeti,
da vidim, kak je zdaj v domačem svetu.
Veseli sem, da gre vse naprej.
Težko se vračam v tuji svet nazaj...
(spet kašelj suh). Bog ve, ga bom še videl kdaj?

Pogrešal sem vas dolgo, dolgo,
pogosto duh je iskal vas,
pozdravljal drage, našo vas!

Marija Hriberšek

in leta. In neko jutro se v kamri na svoji visoko postlani postelji ni več zbudila. Polagoma, polagoma sta si opomogla gospodar in domačija. Delo je klicalo od vsepovsod. Nisi utegnil pomisliti na to, da te kaj boli. Delo in domača zemlja sta vlivali novih moči.

Dve leti po moževi vrnitvi sta dobila Lojzija. Šest let pozneje je nekega poletnega dne v Savinji utonil Poldi, njun resni, pridni fant, ki je veliko obetal. Spet je bilo delo tisto, ki ju je izkopal iz obupa in bolečin — delo in mali Lojzi. Nanj sta navezala vsa upanja, vso ljubezen. Že od prvih let ga je kmečko delo zelo veselilo. Večkrat je rekel: Jaz bom kmet. Tega sta bila zelo vesela. Po šolanju je obiskoval več strokovnih tečajev in jih uspešno zaključil, da ga je oče ponosno imenoval »naš šolani kmet«. Kaj vse so načrtovali. Hoteli so povečati hlev in zgraditi nove svinjake, da bi redili živino, gojili so perutnino za oddajo. Vse je tako lepo kazalo. Ko jima je predstavil Reziko, sta bila zadovoljna. Saj je bila resno kmečko dekle, ki jo je veselilo življenje na kmetiji. Imela je tudi svoj pletilni stroj in je doma pletla za neko tovarno pletenin v Celju. Tako je bilo vse prav, vse dogovorjeno, potem pa so Lojza pregovorili znanci, naj gre za leto ali dve v Nemčijo, da si prisluži pred poroko še nekaj denarja. Ni jim bilo prav. Ne materi, ne očetu in ne Reziki. A Lojz je bil rdovraten in je šel. Zaposlil se je v nekem hotelu kot težak — delavec za vse. Pisal je malo. Na obisk je prišel nekajkrat za nekaj dni. Bil je nekam spremenjen. Molčoč in zamišljen. Ko je zadnjikrat odhajal, ni rekel na svidenje. Potem je prispelo pismo, naslovljeno na Reziko. Pisal ji je, da se je srečal z dekletom, ki je najbolj pravo zanj, zato se bo z njo oženil. Ona naj mu oprostí in ga pozabi. Kmalu zatem sta podobno pismo dobila starša. Mici, ki jo je srečal v Nemčiji, je edino pravo dekle zanj, je pisal. Nemka je, točajka a dobro in lepo dekle. S kmetovanjem seveda ne bo nič. Treba bo kaj odprodati s posestva, da bosta imela denar za nakup parcele blizu mesta. Tam bosta zgradila dom in odprla bife.

Tako so se razblinile vse njune sanje, upanja in želje. Oče se je strašno razjezil. In takrat je prvikrat bruhnil kri. Zdravnik je zapovedal počitek, mirovanje. A kako naj bi človek počival, ko čaka toliko dela, in ko je v srcu nakopičene toliko jeze in žgoče bolečine. Napisal je sinu ogorčeno pismo. Ukazal mu je, naj se takoj vrne domov. V odgovoru pa mu je sin sporočil, da sta se prejšnji teden z Mici poročila. Oče mu nima kaj ukazovati, saj je odrasel, polnoleten. Oče je spet bruhnil kri in obležal v postelji za nekaj dni.

Potem sta dve leti garala sama. Le tu pa tam jima je priskočil na pomoč kdo od sosedov. Očeta s krvavečo rano v želodcu je shiranega le trma držala pri močeh in morda je bilo tudi z njo podobno, hotela mu je biti v pomoč do zadnjih meja, čeprav jo je odprta rana na nogi, ki se je cmarila že leta, vse bolj bolela in skrbela. In zdaj sta prišla do konca. In kakšen bo ta? Grob ali pa dom za stare za nekaj mesecev, morda za leto...

Mamka se je zagledala v strop, po katerem so se lovili zadnji žarki zahajajočega sonca. Iz oči so ji tekale solze.

Ina Slokan

SKRBI IN TEŽAVA VELEKE MAMKE

Leopold Suhodolčan

O DEČKU, KI JE (TUDI) VELIKO VEDEL

Ne vem, ste že slišali za dečka, ki je trdil, da veliko ve.

Imel pa je teto, ki se je temu glasno smejala. Navadno mu je rekla: »Eh, kaj pa ti veš!«

»O, vem že, koliko je ura!«

»O, kaj ne poveš!,« se mu je rogala teta. »Ti še tega ne veš, kako se skuha juha in zmeša solata... Ne veš, kdaj sta se rodila naša babica in ded... Ne veš, kdaj je vladal največji avstrijski cesar, in ne veš, iz česa delajo milo...«

Deček je pomislil in rekel:

»Vem, da si čevelj obuješ na nogo in da je rokavica narejena za roko.«

»To ni nič!« je pihnila teta. »In sploh! Kdaj je že pišče več vedelo kot putka!«

Deček je nagubal čelo, še enkrat pomislil, nato pa vprašal: »Teta, a vi pa vse veste?«

»Stokrat več kot ti, ki te še nič ni!«

Deček je še tretjič pomislil, nato pa rekel teti:

»Če pa vse veste, mi pa povejte, kje raste zelevinil?«

»Zelevinil?!« je debelo pogledala teta. »Ja, kaj pa je to?«

»Ne veste? Zelevinil je zelevinil. Raste pa na gori Šentavil,« je resno razložil deček.

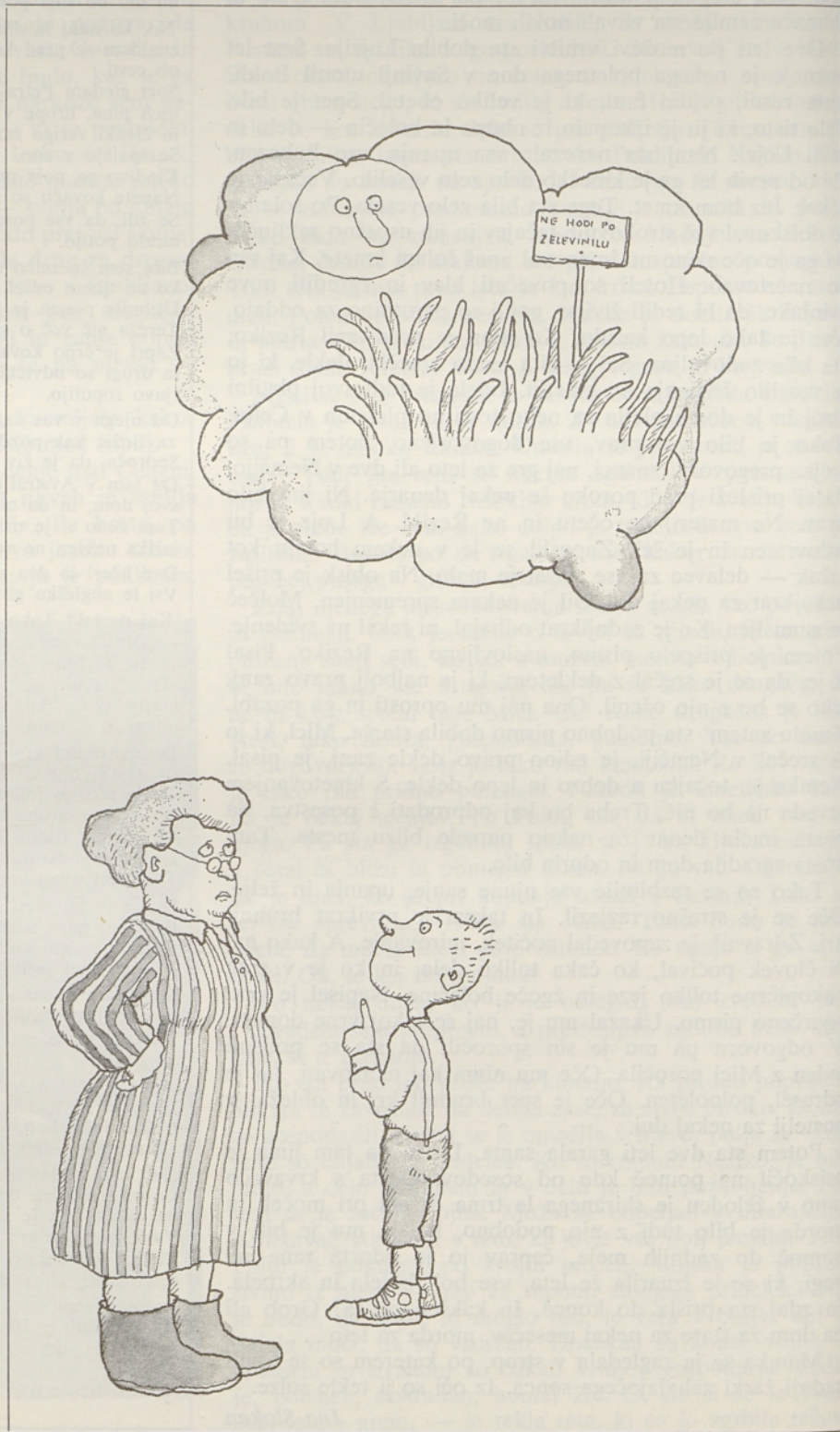
»Na gori Šentavil?« je zijala teta. »Kje pa je ta gora Šentavil?«

»Kaj?! Tudi tega ne veste?« se je začudil deček.

Teta je kot otrok odmajevala z glavo.

»Gora Šentavil se dviga nad reko Modravlil... Reka Modravlil pa teče po dolini Travavil... Dolina Travavil se razprostira med goro Vrhovil in goro Skalavil... Gora Vrhovil in gora...«

»Ojej! Solato moram še zaliti!« je vzkliknila teta in zbežala.

Milena Batič

POMLAD

Nad teloh
se sklonila je pomlad.
In teloh je čez noč
svoj cvet odprl
in v jutru deček
se veselo je
v nebo ozrl.
Na modrem nebu
plaval je oblak,
lahak in zlat.
To jutro se vrnila
je pomlad.

Neža Maurer

DESNA, LEVA

Desna roka, leva roka —
kadar srečni sta,
lahko vse stvari,
lahko vse ljudi
objameta!

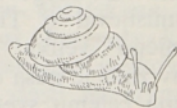

Desna noga, leva noga —
če veseli sta,
lahko vse steze,
lahko ceste vse
preplešeta!

Gustav Strniša

UGANKE

Nikogar ne prenočujem,
čeprav sem hišni gospodar,
le po sve'u krog potujem,
vendar sem doma vsekdar.
žlōd

Kdo je nesrečnik, ki se nikdar ne spočije,
saj vse življenje drhti in bije.
srce

Moje sestrice so zvezde,
bratce moj je soncece,
nisem pa odkritosrčna,
saj spreminjam vedno se.
vunj

Kristina Brenkova

KO BOM VELIKA

— Kaj boš, ko boš velika? me je vprašala Poldi.
Tako so se pričenjali prijateljski pogovori.
— Šla bom v šole, sem vedela koj.
— Pa potem?
— Potem? Kaj boš pa ti, ko boš velika? sem vprašala.
— Jaz bom operna pevka kot moja teta.
Poldina teta je prišla nekoč na obisk v našo vas in otroci je nismo mogli pozabiti. Prišla je v čipkasti črni obleki, prek obraza je imela prevezano belo tančico, pripeto na velik črn klobuk. Bila je čarobno lepa.
— Tudi jaz bom operna pevka, sem se odločila.
— Ne boš, je rekla vsevedna prijateljica. Ne zapoješ tako visoko kot jaz.
— Potem bom učiteljica, sem se odločila.
— Kdo te bo pa šolal, je zasekala.
Pomolčali sva. Kamor si pomislil, kaj boš, ko boš velika, povsod je bila ograja.
— Potem bom imela otroke, če bom živa, sem se v stiski srca zatekla k neznanemu upanju.

Novica

ŽIVALSKI VRT V LJUBLJANI

Komaj da kdo verjame, pa je le res! Živalski vrt v Ljubljani spada med tri najbolj obiskane turistične točke v Sloveniji. Leži v lepem gozdu ob Večni poti, pod Rožnikom. Številni mladi obiskovalci se radi ustavljajo pri medvedih, jelenih, lisici, volku, labodih in najrazličnejših pticah. Toda največ otrok se nagnete pred bivališči opic, ki so se pripravljene z njimi šaliti ure in ure, ves dan. Za mnoge ljubljanske otroke je obisk živalskega vrta redno nedeljsko opravilo.

SVET NAS POZNA PO TITU

Stopil sem v mesnico. Mesar me je prijazno pozdravil in vprašal, kaj želim. Medtem ko me je stregel, mi je dejal: »Danes ima pa vaš predsednik Tito rojstni dan, ali ne?!« Izbuljil sem oči in komaj slišno odgovoril: »Ja!« Ko je dajal meso na tehtnico, je govoril dalje: »Tudi jaz sem že bil v Beogradu in na Dedinjah. Udeležil sem se tudi lova v Karađorđevem. Jugoslavija je res lahko ponosna, da ima takega predsednika!« Položil je meso na pult. Plačal sem, vzela drobiž in odšel. Pozabil pa sem vzeti meso. Bil sem kot pijan. V glavi mi je brnelo: »Ta človek je vendar samo navaden mesar v zakotni švicarski vasi. Šolal se prav gotovo ni veliko. Pa pozna Tita. Celo vè, kdaj se je rodil in koliko let ima! In da je še vedno čil in zdrav!...« V tem razmišljanju sem zaslišal za seboj globok glas: »Grega, meso si pozabil!« Bil je mesar. Zahvalil sem se mu, vzela zavoj z mesom in s svojimi mislimi odhitel domov. Še dolgo v noč sem premišljeval o Titu, ki je resnično velika osebnost. Prav zato je naša domovina znana celemu svetu, četudi je ena od manjših držav. Veseli in ponosni smo lahko, da imamo takega voditelja, kot je tovariš TITO!

Grega Smrekar
6. razred, *Andelfingen*
— Švica

MOJA DOMOVINA

Naša domovina se imenuje Jugoslavija. Naša ožja domovina se imenuje Slovenija. Moja domovina je lepa. Ima hribe, planine, reke, morje, gozdove, travnike... Vodi jo tovariš Tito. Domovino imam rada.

V počitnicah grem v Jugoslavijo. V Jugoslaviji imam staro mamo, tete, sestrične. Zelo rada bi se vrnila v domovino.

Mirjam Eberl
3. razred *JDS »Todorovski Hristjan-Karpoš«*
Winterthur

TUDI JAZ IMAM DOMOVINO

Ime mi je Andrej. Rodil sem se v Švici, čeprav sem pristen Slovenec, saj so bili vsi moji predniki Slovenci.

V Švici imam veliko prijateljev, pa tudi v Sloveniji mi jih ne manjka. Najboljši prijatelj mi je bratranec Tonči. Pri njem se nikoli ne dolgočasim, vedno nama pride kaj na misel.

Moja domovina je zelo lepa. Nikdar je ne bi zamenjal z drugo. Upam, da se bomo kmalu vrnili. Ostal bom domovini zvest.

Andrej Špendov
6. razred *JDS »Todorovski Hristjan-Karpoš«*
Winterthur

MOJI PRIJATELJI

Živim v Švici v Willu. Stanujemo v velikem bloku. Imam zelo dobre prijatelje. Najrajši imam Jürga in Markususa. Obadva hodita z mano v šolo. Z Markusom delava velikokrat skupaj domačo nalogo. Imam tudi še prijatelja Nikola. Nikola hodi v naš razred šele tri mesece. Prišel je iz Italije in ne zna dobro švicarsko. Tudi njemu pomagam pri domačih nalogah. Čeprav imam v Švici dobre prijatelje, bi se rad vrnil v Jugoslavijo.

Tomaž Špendov
7. razred *JDS »Todorovski Hristjan-Karpoš«*
Winterthur

MOJA DOMOVINA

Moja domovina se imenuje Jugoslavija. Vodi jo tovariš Tito. Jugoslavija ima šest republik. V njej živijo: Slovenci, Makedonci, Črnogorci, Hrvati in Srbi. To še ni vse. Domovina ima tudi hribe, reke, doline, ravnine, morje, gozdove, travnike, velika mesta... Jaz živim v tujini. V počitnicah grem v domovino. V njej živi moja stara mama, moj stari oče, moj stric, moja teta, moja sestrična, moj bratranec in moj kužek.

Martina Gantar
3. razred *JDS »Todorovski Hristjan-Karpoš«*
Winterthur

MOJE POČITNICE V DOMOVINI

Bil je 20. julij, ko sem moral prej v posteljo kot ponavadi. Nisem mogel zaspati. Vedno sem mislil na jutri, ko bomo odpotovali.

Zgodaj zjutraj sem se zbudil in se oblekel. Mama in ata sta že nosila prtljago v avto. Mi otroci pa smo že čakali v avtu. Po dobri uri vožnje smo že bili v Avstriji. Ustavili smo se pred prijazno restavracijo, kjer smo zajtrkovali. Peljali smo se tudi čez Italijo in potem spet v Avstrijo. Naenkrat sem zagledal jugoslovansko zastavo in bili smo na meji v Sloveniji. Peljali smo se k sorodnikom. Pozdravil sem svojega prijatelja Boštjana in teta Marjeto. Mi otroci smo se igrali in skrivali. Boštjan se je peljal z nami k Tončiju. Tam smo splezali na češnja in se sladkali s češnjami. Ko je bila ura osem, smo šli k stari mami in tam prenočili. Drugi dan smo se peljali v Dobravo k stricu. Stric je imel različne živali: krave, teličke, in prašičke.

Tudi tam smo se igrali in bili zelo veseli. Počitnice so hitro minile in morali smo se posloviti. »Na svidenje!«

Janez Špendov
5. razred *JDS »Todorovski Hristjan-Karpoš«*
Winterthur

MOJ PRVI KORAK V ŠVICI

Bilo mi je malo več kot pet let, ko sem šel z mamo v Švico. Nisem še vedel, da je od Ljubljane do Winterthurja tako dolga pot. Še dobro, da sva se v Švico peljala ponoči. Najprej sem se jokal, ker sem zgubil moje prijatelje. Ko pa mi je mama povedala, da se ati v Švici joka, sem pa takoj hotel iti na vlak. Ko sem prišel v Zürich, sem samo čudno gledal in se stiskal k mami. Tako velike postaje še nisem videl. Tukaj so govorili čisto drugače kakor v Ljubljani.

Ko sva se pripeljala v Winterthur, naju je na postaji že čakal ata. Ko kmo prišli domov, smo se najprej spočili.

Drugi dan sem šel malo ven, da bi se igral. K meni so prišli švicarski dečki ter me nekaj spraševali. Jaz pa jih nisem razumel. Hitro sem zbežal k mami.

Zdaj govorim že tako nemško, da bi lahko šel za prevajalca. Septembra bom deset let v Švici in hodim v osmi razred. Ko bom končal šolo, se bom nekaj izučil in šel spet v mojo edino in najlepšo domovino.

Igor Koželj
8. razred *JDS »Todorovski Hristjan-Karpoš«*
Winterthur

materinščina

POPKOVNICA

Zadnjič smo se pogovarjali o jeziku in o njegovi mednarodni uveljavljenosti, o njegovem samostojnem poimenovanju.

Poglejmo v praksi: Evropska angleščina je v marsičem precej drugačna od ameriške, in vendar je ta še zmeraj kot jezik imenovana angleščina, nimata torej vsaka svojega poimenovanja.

Tudi ameriška slovenščina se v marsičem loči od slovenščine doma, in vendar za obe slovenščini velja v svetu

novе knjige

JANEZ KAJZER: PRAVA MOŠKA DRUŽBA, Mladinska knjiga v Ljubljani. V pričujočo knjigo je avtor uvrstil 27 svojih šaljivih, zabavnih in v nekaterih primerih tudi satirično priostrenih zgodbic iz našega vsakdanjega življenja. Ob branju srečamo pisano galerijo tipov, karikiranih značajev, posebnežev, in seveda tudi docela vsakdanjih ljudi z njihovimi prav tako vsakdanjimi majhnimi in velikimi stiskami, muhami, strastmi, skrbmi in radostmi. Knjigo, ki prinaša za nekaj uric prijetnega, vendar ne zgolj lahko zabavnega branja, je opremil Božidar Grabnar, grafično pa jo je oblikovala Dunja Furlani.

VALENTIN CUNDRIČ: VRČI, ZAJETJE LUČI IN TEME, Mladinska knjiga, Ljubljana. Najnovejša pesniška zbirka, s katero se po dolgotrajnem molku znova oglašja Valentin Cundrič, prinaša presenečenje. Za njegovo poezijo v tej knjigi ugotavljamo v spremni besedi Niko Grafenauer, da je značilna »že sama izbira na moč nenavadne leksike, saj se v pesniških besedilih prepletajo domači pesniški logistični domisleki z arhaizmi, dialektizmi in izvirni antičnim in drugim tujim besedjem«. Glede pomenske plasti Cundričeve poezije velja predvsem poudariti pesnikovo občutje minevanja in končnosti vsega živega ter s tem v zvezi usodnosti časa. Izdajo je barvno ubrano opremila Irena Tršar, grafično pa jo je oblikoval Tadej Tozon.

ANTON GRAD: SLOVENSKO-ŠPANSKI SLOVAR, Državna založba Slovenije, Ljubljana. Pred desetimi leti smo dobili Slovenci šele prvi večji špansko-slovenski slovar, čeprav sodi španščina med svetovne jezike, saj je najbolj razširjeni romanski jezik, ki ga govore poleg evropske Španije na ogromnem ozemlju srednje in — z izjemo Brazilije — vse južne Amerike. Pričujoči slovensko-španski slovar je dopolnilo pred desetimi leti izšlemu špansko-slovenskemu slovarju. Dobrodošel bo vsem, ki imajo posla s tem pomembnim svetovnim jezikom. Seveda pa je namenjen tistim Slovincem, ki že poznajo glavne obrise španske slovnice ali se vsaj seznanjajo z njo.

ZBORNİK OBČINE DOMŽALE. Uredil uredniški odbor na čelu z Jankom Gedrihom. Zemljevide je izdelal Zmago Čermelj. Gre za eno prvih predstavitev celotne krajevne zgodovine neke občine na Slovenskem in pomembno obogatitev te dejavnosti zgodovinskega društva Slovenije. V knjigi so slovenski zgodovinarji ovrednotili vlogo kraja v vseh časovnih obdobjih. Prvi del zbornika objavlja referate s prvega znanstvenega posvetovanja zgodovinarjev o krajevni zgodovini. Referati, ki so jih napisali znani slovenski zgodovinarji, obravnavajo problematiko domžalske občine od antike do NOB, drugi del pa govori o značilnostih razvoja občine v obdobju socialistične graditve.

eno samo ime: slovenščina. Od tod — od enega samega imena — pa gre pri nas misel naprej: en sam jezik, ena sama skupnost, en sam narod.

Zadnjič smo ugotavljali, da ima vsak človek svoje posebnosti v govorjenju, nekateri večje, drugi manjše, vendar te posebnosti ne onemogočajo medsebojnega sporazumevanja, če gre za isti jezik. Tudi če sta mož in žena vsak iz svojega izrazitega narečnega področja, na primer eden s Primorskega, drug s Prekmurskega, se v dolgoletnem skupnem življenju, pa čeprav na videz ostajata vsak pri svoji narečni govorici, vendar sčasoma le toliko prilagodi drug drugemu, da je sicer še zmeraj čutili barvo in posebno melodijo, vendar so razlike manjše in ostrine čedalje bolj zglajene. Ustvarita si torej nekakšen skupen jezik, ki ga po navadi povzamejo tudi njuni otroci.

Knjižna slovenščina, kakor jo imamo danes, je po eni strani naraven, po svoje neprisiljen sad dolgoletnega sožitja slovenskih narečij, po drugi pa prožno, vsestransko razumljivo in uporabno orodje medsebojnega sporazumevanja, tako v govorjenju kakor tudi v pisanju.

Navzven pa je knjižni jezik, kakor smo že zadnjič videli, predstavnik cele jezikovne skupnosti, v našem primeru celega naroda, njegove kulture, književnosti in narodne biti nasploh.

In ravno ta vloga in naloga vsakega knjižnega jezika, tudi slovenščine, pred svetom in nasproti drugim jezikom nalaga posameznemu jeziku in njegovim predstavnikom ne le svojevrstne pravice in zaslombo, temveč tudi številne dolžnosti.

Pravica slovensko govorečega člana človeške skupnosti je med drugim ta, da se sme prištevati k slovenski narodni in jezikovni skupnosti in iz tega črpati svoje prednosti v svetovni družini narodov in jezikov, dolžnosti pa so med drugim te, da poskuša po svojih najboljših močeh svoj jezik kar najbolje spoznati, ga kar najbolje uporabljati in ga s tem naprej razvijati in mu dati po eni strani moč in spretnost vseizraznosti, po drugi pa samosvojost v svetovni družini jezikov.

Z drugimi besedami: Kakor si na primer Francozi prizadevajo za to, da bi njihov jezik kljub sodobni povodnji — recimo — ameriščine še naprej ostal kar najbolj francoski, tako naj bi se tudi Slovenci doma in na tujem prizadevali, da bi slovenščina ostala kar najbolj slovenska, spoštovana dediščina naših prednikov.

In kakor si celo velike jezikovne skupnosti, na primer portugalska jezikovna veja v Braziliji ali angleška v Severni Ameriki ali v Avstraliji ali — recimo v Evropi — nemška jezikovna veja v Avstriji, prizadevajo za kar najboljšo in najtesnejšo povezavo s svojim »bratskim« ali »matičnim« jezikom, tako je tudi dolžnost Slovencev, kjer koli že smo, doma ali na tujem, da ohranjamo jezikovno enotnost in medsebojno povezanost in zlasti povezanost s slovenskim knjižnim jezikom.

Jezik je in mora biti tista stalna popkavnica, po kateri se pretaka za življenje narodne skupnosti nepogrešljiva duhovna in telesna hrana. In kolikor manjša je taka skupnost, toliko večja je nevarnost, da se utopi v okolju drugega jezika, zato je toliko večja njena dolžnost, da ves čas ohranja kar najtesnejšo zvezo s svojimi rojaki in z njihovim jezikom. Le stalni pretok jezikovnih dosežkov in dobrin more biti porok za prekrvljenost in s tem zdravo življenje, rast in razvoj jezikovnih otokov in otočkov, kakršnih ima tudi slovenščina veliko po vsem svetu.

Za tak živ pretok in dobro povezavo med domovino in rojaki na tujem pa sta odgovorni obe strani in le obojestransko pretehtana in usklajena dejavnost more prinašati sadove, od katerih imajo koristi in ugled posamezniki in celotna jezikovna skupnost.

OH, TA POZABLJIVOST

O pozabljivcih poznamo brez števila anekdot, ki se jim smejemo čeprav so pre-mnoge za pozabljivce, ki so jih (seveda če so jih?) doživeli, hudo resna stvar. Izgovor »Pozabil sem« mnoge od nas spremlja že od najzgodnejših otroških let. Takrat smo najraje »pozabili« pojesti juho ali špinačo, ki je nismo marali. Kasneje, ko smo drgnili šolske klopi, smo »pozabljali« napisati naloge, naučiti se lekcije, povedati staršem za roditeljski sestanek itd. Ko odrastemo, pozabljamo na razne zmenke, obljube, rojstne dneve in obletnice, plačilo članarin in naročnin pa še in še, kaj bi ponavljali in naštevali, saj sami veste, kako je.

Če je naša pozabljivost res le izgovor, ki nam je prešel v navado, je prav, da se malo zamislimo in sami sebi priznamo, da nismo značajni

ljudje. Da tako o nas menijo tudi tisti, pred katerimi smo se izgovarjali. Kajti enkrat, morda dvakrat, takšno opravičilo še vžge, večkrat pa nikakor ne.

Če smo pa resnični pozabljivci, si moramo pomagati tako, da vse, tisto, kar moramo opraviti, pa bi na to lahko pozabili, kam zapišemo, da se bomo pravočasno spomnili. Včasih so ljudje delali vozle na robcih, da bi se na kaj spomnili. Naša mama je imela dostikrat kar vse štiri vogale robca zavozlane, potem je pa ugibala, na kaj vse bi jo morali ti štirje vozli spomniti.

Naša pozabljivost ima lahko zelo neljube posledice, ki nam za dolgo, ali celo za vselej zapusti grenko sled v spominu.

Pred leti je neka starejša ameriška rojakinja s skupino

priprtovala na obisk k svojem v Slovenijo. Na letališču, Brnik je med zadnjimi izstopila iz letala in odšla za drugimi na carinski oddelek. Ko pa je tam odprla torbico, je prestrašeno zakričala: »Okradli so me, okradli so me!«

V vrsti je nastala zmeda. Ljudje so obstopili tarnajočo žensko, ki je bila blizu omedlevici. Nekdo ji je prenesel stol, stevardesa pa kozarec vode. Ko se je malo pomirila, je povedala, da je imela torbico ves čas na kolenih. Vse je bilo notri, dobro ve. Ko je malo zadremala, so jo pa okradli. Obdolžitev je bila huda za vse. Stevardesa je šla pogledat v letalo. Vsi sedeži so bili prazni. Nikjer ničesar. Ženska je tarnala vsa obupana, da se je to pot prvokrat peljala z letalom. Pa tako se je bala. Kar slutila je, da bo nekaj narobe. Tedaj se je spomnila sopotnica, ki je sedela blizu. »Torbico ste imeli na sedežu zraven sebe ne na kolenih. Videla sem, da ste jo enkrat odprli in nekaj jemali iz nje. Kmalu zatem ste pa zadremali.«

Spet sta pohiteli kar dve stevardesi v letalo in ša bolj

natančno pregledali sedež, kjer je sedela »okradenka«. In res je ena v globoki gubi med naslonjalom in sedežem zatipala rob polivinilastega etuija, v katerem so bile vse izgubljene reči nesrečne potnice.

Vsi so si oddahnili. Rojakinja pa se je opravičila: »Oh, čisto pozabila sem, da sem odprla torbico in pregledala, če imam vse v redu. Tako sem razburjena, ko po tolikih letih potujem k svojim. Saj razumete?« Seveda so jo razumeli, a vendar kako drugače bi bilo lahko vse.

Pa še en primer nerodne pozabljivosti naj povem.

Šli smo na nekajdnevni izlet v Italijo in Francijo. Razigrani smo v sončnem jutru sedli v avtobus polni veselih pričakovanj. Bili smo pisana družina: zakonskih parov, nekaj mladih in malo več drugih mladih žensk in en sam srednjeleten postaven možak brez para. Hitro smo se spoznali med seboj in tudi zvedeli, da je možaku brez para ime Francelj (kar tako me kličite, nam je rekel), da ima ženo v zdravilišču, od koder mu piše, da se dobro ima in tako si je tudi on privoščil

domače viže

Ansambel DOBRI ZNANCI ter pevca BRANKA KRANER in JANKO ROPRET so bili konec minulega leta počaščeni s tem, da so skupaj z ansambli in številnimi solisti iz vse Jugoslavije nastopili na novoletnem slavlju, ki ga je priredil predsednik republike Tito za najbližje sodelavce ter člane svoje družine v Karadordevu. Program je bil sestavljen tako, da so imeli vsi nastopajoči približno enak delež z izjemo Dobrih znancev, ki so poleg svojih štirih skladb na posebno željo predsednika Tita zaigrali še tri. Med drugim tudi tisto »njegovo« — Pleničke je prala, ki je predsedniku Titu v še posebej živem spominu, saj mu jo je pela njegova mati Marija. Vedro razpložen je predsednik Tito spremljal nastop umetnikov iz vseh repub-

lik in pokrajin, vodja Dobrih znancev Franc Korbar pa je po vrnitvi iz Karadordevega o tem doživetju povedal: »So spomini, ki te spremljajo do konca dni. Za nas je spomin na Silvestrovo v Karadordevem gotovo eden takih.«

Zadnje čase je v naši javnosti izjemno odjeknila polemika okrog identitete ansambla BENEŠKI FANTJE. Gre namreč za eno najstarejših skupin iz vrst ansamblov domače glasbe z »rojstvom« v prvih petdesetih letih pod okriljem oddaj za Beneške Slovence na ljubljanskem radiu. Beneški fantje so tedaj nastopali izključno za potrebe »svoje oddaje«, nato pa uspešno krenili na koncertno turnejo po slovenskih krajih in vaseh. Tudi v tistih najbolj odročnih so igrali in peli, dok-

ler se niso leta 1963 razšli in iz enega ansambla sta nastala dva, oba z imenom Beneški fantje. Prvi v Ljubljani s pevcem Egidijem Bukovcem na čelu in vključen v društvo Beneških Slovencev »Pavel Morgan«, drugi pod vodstvom harmonikarja Antona Birtiča se je priključil društvu beneških godcev v Čedadu. Obe ansambla živahno nastopata še zmeraj (vsak na svojem koncu), snemata plošče ter radijske in televizijske oddaje, prijatelje njihove glasbe pa verjamejo, da bo v neljubem pravdanju prevladala trestnost in da bodo Beneški fantje čez dve leti, ko bo minilo trideset let od njihovega prvega nastopa, družno, kot prijatelji, stopili pred svoje poslušalce in jim spet igrali in peli.

filatelija

V počastitev 70-letnice rojstva Edvarda Kardelja, narodnega heroja in enega najpomembnejših vodij jugoslovanskega revolucionarnega delavskega gibanja, je 26. januarja izšla večbarvna znamka za 2 dinarja.

Edvard Kardelj se je rodil 27. 1. 1910 v Ljubljani v učevalski družini. S 16 leti je postal član SKOJ, z 18 pa že član KPJ. Od leta 1938 naprej je bil član politbiroja CK KPJ, od leta 1939 pa tudi sekretariata politbiroja. Jeseni leta 1941 je bil izvoljen za

»ta mali izletek«, ker je tudi sam rad dobre volje. Naš Francelj je bil res dobre volje ves ljubi dan. Prepeval je, stresal šale in dražil dekleta in se veselil, kako si bo »privoščil« zdaj, ko je »ledik in frej« italijanske in francoske punce. Vsi smo vzljubili tega veselega Franceljna.

Zvečer smo se ustavili v nekem manjšem italijanskem hotelu. Večerjali smo špagete po napolitansko in pili italijansko vino, ki nam je podkurilo kri, da smo peli in se smejali, naš Francelj pa je obžaloval le to, da namesto deklet strežejo nakakarji.

Cas je hitel. Nismo ga merili, čeprav nas je naš skupinovodja opozoril, da bo jutraj zajtrk točno ob 6. uri, ob pol 7. pa se odpeljemo. Naj tega ne pozabimo. In tudi nismo, vsi razen Franceljna, ki mu je bilo italijansko vino tako všeč, da kar ni mogel vstati od mize. Ni ga bilo k zajtrku in avtobus ga je moral čakati dvajset minut, ko je končno prisopihal in se stlačil na svoj sedež. Šofer je takoj pognal, skupinovodja pa si ni mogel kaj, da ne bi popridigal o disciplini. Francelj je hotel nekaj po-

vedati, celo vstal je, a izletnica, ki je sedela poleg njega, ga je energično potegnila na sedež nazaj in vsi smo zapeli: Oh, zdaj gremo... Peli smo in šele pozneje opazili, da veseli Francelj ta dan ni bil pravi nič vesel, tudi pel ni z nami. Pa v obraz je bil tako drugačen, ves upadel, da smo ga ženske resno pomilovale in mu ponujale aspirine, on pa jih je odklanjal in nekaj momljal. Med vso dolgo vožnjo je preždel v svojem kotu in se delal, kakor da dremlje. Tudi naša dobra volja je plahnela. Ugibali smo, kaj le je moral tega veselega Franceljna tako povoziti. Šele zvečer se je skrivnost razkrila. Ko smo sedeli v hotelu pri večerji, je prišel receptor in nekaj povedal skupinovodji. Ta je vstal in nas vprašal: »Iz hotela, kjer smo včeraj prenočevali, sprašujejo, če je kdo od naših potnikov pozabil zobno protezo. Našli so jo v kopalnici sobe št. 39.«

Francelj, ki je večerjal sam pri svoji mizi, je tiho vstal in odšel k telefonu.

Vidite, kaj vse se lahko primeri, če si pozabljev. Zato bodite previdni.

Ina

člana vrhovnega štaba NOV in POJ, na II. zasedanju AVNOJ v njegovo predsedstvo in za podpredsednika NKOJ. Po vojni je bil do leta 1963 podpredsednik vlade oziroma zveznega izvršnega sveta, do leta 1967 predsednik zvezne skupščine, do leta 1974 član sveta federacije in do smrti (10. 2. 1979 v Ljubljani) član predsedstev SFRJ in CK ZKJ.

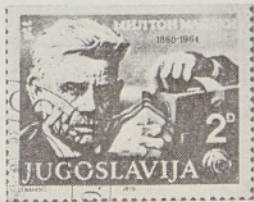
Osnutek za znamko (slavljenčevo poprse, delo akad. kiparja Zdenka Kalina iz Ljubljane) je naredil akad. slikar Dušan Lučić iz Beograda. Tudi to znamko je natisnil Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v prodajnih polah po 25 kosov.

Ob izidu obeh izdaj sta prvega dne izšla običajna ovitka po 2.50 din brez znamke.

21. januarja letos ja Skupnost jugoslovanskih PTT izdala priložnostno poštno znamko za 2 dinarja v počastitev stoletnice rojstva Milтона Manakija, prvega filmskega snemalca na Balkanu.

Milton Manaki (1880—1964) je opravljal obširno fotografsko dejavnost v Bitoli,

ki je bila ob koncu 19. stoletja veliko in sodobno mesto z vojaškimi in drugimi institucijami takratnega otomanskega imperija ter s sedežem konzularnih predstavnikov več evropskih držav. Leta 1905 je

na domačem dvorišču posnel svojo 117-letno staro mamo, kako z vnuki prede volno. To je bil prvi filmski posnetek na Balkanu. Manaki je posnel še številne pomembne dogodke in reportaže kot na pr. bivanje zadnjega turškega sultana v Bitoli, obešanje borcev za neodvisnost Makedonije, scene iz balkanskih vojn, s Solunske fronte v I. svetovni vojni itd.

Osnutek za znamko (slavljenec pri snemanju s starinsko filmsko kamero) je naredil Dragoljub Sandić, akad. slikar iz Beograda. Tisk je oskrbel Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v prodajnih polah po 25 kosov.

JETRA S SMETANO

Potrebujemo 1 kg telečjih, mladih govejih ali svinjskih jeter, 10 dkg prekajene slanine, 1 veliko čebulo, 2 stroka česna, timijan, sol, lovorov list, mast ali olje za pečenje, 1 žlico moke, sok od pol limone, 2 dcl kisle smetane.

Jetra pretaknemo s slanino in jih pečemo z debelo narezano čebulo, strtimi stroki česna, vejico timijana in lovorovim listom. Že skoraj pečene solimo. Pečena jetra vzamemo iz posade in narežemo na rezine. Sok od pečenja gostimo z moko, zalijemo z vodo ali juho, dobro prevremo in pretlačimo. Nato dodamo omaki limonin sok, smetano in dosolimo. Omako premešamo in polijemo po narezanih jetrih.

in ga nazadnje rahlo vmešamo. V ponvi razgrejemo mast in zlijemo vanjo za prst na debelo testa, ki ga lepo zapecemo na obeh straneh. To ponavljamo za kolikor gostov pripravljamo jed. Serviramo kot samostojno jed ali pa ponudimo poleg grah ali cvetača v omaki.

ŽLIKROFI Z RIŽEM

Iz 2 jajc, moke, soli in vode zamesimo testo podobno kakor za rezance. Ko je pol ure počivalo, ga razvaljemo in polagamo z žličko nadev v primernih razdaljah na testo. Testo nato pokrijemo z drugo plastjo testa, ki je enako debelo razvaljamo. Med kupčki nadeva testo stisnemo in z zobatim kolescem izrežemo žlikrofe.

Za nadev skuhamo 20 dkg riža. Skuhan mora biti samo na pol. Ko se ohladi, mu pri-mešamo 15 dkg seseklanega mesa, 1 stepeno jajce, 2 žlici smetane, poper, sesekljan zelen peteršilj in če je nadev prerede, ga zgostimo z drobtinami.

Kuhane in odcejene žlikrofe zabelimo z ocvirki ali prepraženimi drobtinami. Ponudimo jih kot prilogo k mesnim omakam ali kot samostojno jed potresene z nastri-ganim parmezanom.

JAJČNA POTICA Z ZELIŠČI

Za vsako osebo potrebujemo po 2 jajci, 2 dkg moke, 3 dkg masti, sol in za pest pomladanskih zelišč (trpotec, listje, zelena solata, špinača, sa, kislica, regrat, jagodno rman, luštrek, pehtran, melikopriva, janež, drobnjak itd.) Vsa zelišča očistimo, operemo in drobno sesekljamo. V skledi vmešamo rumenjake, moko, zrezana zelišča in solimo. Iz beljakov stepemo sneg

vaš kotiček

Prodam enodružinsko hišo, dvojček, v peti fazi izgradnje. Hiša stoji na primernem, dostopnem kraju. Telefonske informacije vsak četrtek in petek od 16. do 18. ure na telefon 061-327-696 — naslov Zakovšek Alojzij, Poljanski nasip 12, 61000 Ljubljana

Zelo ugodno prodam polovico hiše v centru Celja, dvosobno stanovanje je takoj vseljivo. Pismene ponudbe

pošljite na naslov ali se osebno oglasite pri meni.

Navratil Valter, 62000 Maribor, Miklošičeva 4

V bližini morja v zazidalnem okolišju Njivica na otoku Krku prodam gradbeno parcelo v izmeri 810 m². Možno je graditi enonadstropni dvojček. Informacije se dobijo na naslovu:

Dr. F. Zovko, Föhrenweg 5, Rheinfelden, Švica

DRAGOCENI SPOMINI SLOVENSKEGA AMERIČANA

Vatroslav Grill

MED DVEMA SVETOVOMA

Razpetost slovenskega izseljenca-pionirja med starim krajem in novo deželo Ameriko je ena izmed osrednjih spodbud, ki so pisatelju narekovale obsežno avtobiografsko pripoved. Knjiga je na nekaterih mestih že prava zgodovina slovenskega izseljevanja v Ameriko, pa spet toplo človeška izpoved intelektualca, podoba njegovega zorenja in hrepenenja. Vatroslav Grill začenja pripoved z otroštvom v Moravčah blizu Ljubljane, nadaljuje s prvimi dijaškimi leti v Ljubljani, se z materjo preseli v novo deželo, kjer nadaljuje šolanje v povsem drugačnih razmerah. Ob delu doštudira pravo in obenem postaja vsestranski kulturnoprosvetni delavec. Cleveland postaja ameriška Ljubljana, Grill spremlja njeno rast kot sodelavec lista Enakopravnost. Srečuje se s pomembnimi izseljenskimi kulturnimi in političnimi delavci in z ljudmi iz domovine. V času obeh svetovnih vojn živo spremlja narodnoosvobodilni boj v rojstni deželi in doživlja številna zakulisna dogajanja. Avtobiografski tok pripovedi pisatelj dopolnjuje z dokumentarnim gradivom. Takšna je Grillova knjiga, prav gotovo doslej najzanimivejše pričevanje slovenskega Američana, razpetega med dvema svetovoma. Delo obsega 629 strani in je bogato ilustrirano.

Knjigo lahko naročite na naslov:

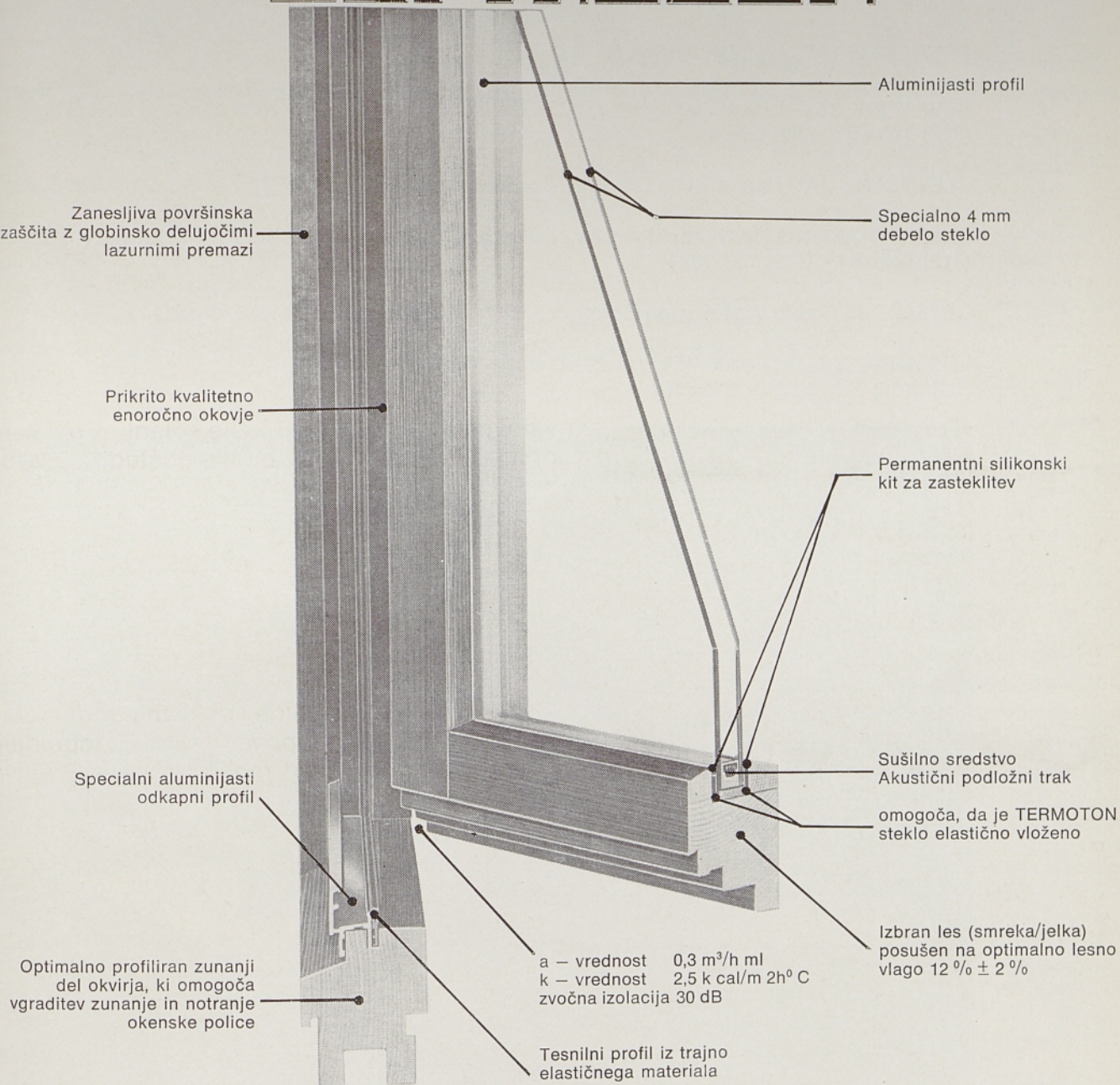
MLADINSKA KNJIGA, TOZD Trgovina
Izvozni oddelek, Titova 3, Ljubljana, Jugoslavija

Cena knjige je 680.— dinarjev (37.— am. dolarjev oziroma enakovrednost v drugih valutah). Plačilo je možno po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Mladinska knjiga — izvozni oddelek«, v priporočenem pismu

**založba
mladinska
knjiga**

NOVI PROGRAM OKEN IN BALKONSKIH VRAT **JELOBOR 78** S TERMO- IZOLACIJSKIM STEKLOM **TERMOTON**

POSLOVALNICE TRGOVSKE MREŽE PODJETJA

64220 SKOFJA LOKA, Kidričeva 58
ZAGREB — 41260 SESVETE, Zagrebačka b. b.
55400 NOVA GRADISKA, Krajačičeva 31
52000 PULA, Fižela 7 a (na Stoji)
51260 CRIKVENICA, Vinodolska 31
57000 ZADAR, Biogradska b. b.
59000 ŠIBENIK, Ulica Bratstva i jedinstva 98
71211 SARAJEVO, Rajlovac ul. 21. Maja 147

22300 STARA PAZOVA, Kamenjarova 29
18000 NIS, ul. Nikodija Stojanovića (tatka)
SKOPJE — 91206 MADJARI, ul. 821, br. 3
54000 OSIJEK, Cepinska b. b.
34000 KRAGUJEVAC, ul. Milivoja Bankovića b. b. — Be'loševac
14000 VALJEVO, Kolubarska b. b.
81350 BAR, Bioteh. obraz. c. D. Vlahović — ekon. dvor. centar
58000 SPLIT, Kovanjinova 1

tel. 064 61-361
tel. 041 253-259
tel. 055 81-123
tel. 052 23-976
tel. 051 831-115
tel. 057 23-815
tel. 059 23-876
tel. 071 526-338
526-537
tel. 022 81-666
tel. 018 65-930
tel. 091 61-104
tel. 054 31-456
tel. 034 66-235
tel. 014 22-225
tel. 058 22-189
tel. 058 48-780

JELOVICA

LESNA INDUSTRIJA, SKOFJA LOKA, KIDRIČEVA 58, TELEFON: (064) 61-361

JUGOSLOVENSKI AEROTRANSPORT

Dragi rojaki, najbližja in najhitrejša pot v domovino – z letali JAT!
REDNA DIREKTNA LETALSKA ZVEZA LJUBLJANA–NEW YORK v. v. dvakrat tedensko.
Za vse informacije in rezervacije se obrnite na najbližje predstavništvo JAT v tujini ali JAT –
Ljubljana, Miklošičeva 34, telefoni (061) 314-340 ali 314-341

PREDSTAVNIŠTVA JAT V ZDA

NEW YORK JAT-Rockefeller Center, 630 Fifth Avenue, Suite 212, New York N. Y. 10020,
(212) 765 4050-765 4057

CLEVELAND JAT-Hanna Building, 1422 Euclid Avenue Cleveland, Ohio 44115 (216) 816-5520

CHICAGO JAT-180 North Michigan Av., Suite 988, Chicago 60601, Ill. USA, (312) 782-1322,
(312) 782-1523, (312) 782-1524

DETROIT JAT-1249 Washington Boulevard, Detroit, Mich, 48226, (313) 964-5577

LOS ANGELES JAT- 3440 Wilshire BLVD Suite 803, Los Angeles,
California 90010, (213) 388-0379

rodna
gruda
slovenija

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/23 102

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 8.— U. S., 10.—
Canadian or 7.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account, No.
50100-620-010-32002-281815 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

LETTERS TO THE EDITOR

TONY PETKOVŠEK REPORTS

1970's BROUGHT BUTTON BOX
REVIVAL. As we embark on a new
year and a new decade we reflect on
the past ten years and in particular,
the 1970's.

The significant events include the
amazing, almost overnight surge in
popularity of the Joe Fedorchak Or-
chestra in 1975. Since then the Youn-
gstown band has released three very
popular Slovenian style polka and
waltz albums. Fedorchak says that
some of that popularity was due to a
void in the business apparently referr-
ing to the passing of Johnny Pecon.

Cleveland's all time "Superstar" of
polkas, Johnny Pecon died on Feb-
ruary 28, 1975, the victim of cancer.
His sons John and Jeff took over the
great Pecon band and are keeping the
tradition going. Other notable
deaths were Bohemian musician Jerry
Bukac; old time button-chromatic ar-
tist Max Zelodec; Slak ensemble vo-
calist Joze Sifrer; Polish bandleader
Chester Budny; and "Polish Baron"
radio announcer, A. W. Zebrowski.

The appearances of the popular
Lojze Slak Ensemble in 1970 and
1975 brought about and contributed
greatly to the button box movement.
From their initial performance in Cle-
veland on Labor Day weekend, 1970
the United Slovenian Society was for-
med and two years ago created its
own brass band under Norman No-
vak's direction. By the way the Slak
appearance was preceded by the Av-
senik's tour to the States under Ger-
man sponsorship in April of 1970.
Many other ensembles came from
Slovenia throughout the decade but
none left the impact which Slak did.
Slak will return for the Fourth of Ju-
ly weekend in 1980.

The button box movement alone is
indeed a major contributing factor to
the polka field what with the hund-

reds upon hundreds of diatonic ac-
cordions that were imported by fans
across the country. Several very popu-
lar button box organizations sprang
up which claimed male and female
participation and in several age brack-
ets.

Tony's Polka Village came into
existence early in 1971 and it housed
our radio broadcast studio; displayed
the greatest variety of polka records
and tapes and gift items; sold tickets
for various community events; and al-
so housed Frank Novak's button
accordion studio. The establishment
along with Kollander Travel moved
from 591 East 185th to its own build-
ing, 971 E. 185 Street. At that grand
opening in the Fall of 1976, Chip
Carter, son of President Carter, snip-
ped the ribbon and also appeared on
our radio show.

Polka Tours continued to expand
throughout the 1970's over at Kol-
lander Travel, the originators. From
Hawaii various bands and musicians
began taking jaunts to the Caribbean,
Mexico, the Orient, the Holyland, and
most significantly Europe and Yugo-
slavia. The Vadnals made their mark
as the best and most popular tour lea-
der in the business! Come April 10,
Frank Novak and I will lead the first
group of greater Clevelanders to Au-
stralia to visit, among other sights, the
Slovenian settlements in Melbourne
and Sydney.

Several polka establishments sprang
up and only one didn't last — Bob
Timko's since he retired his band and
moved family to Florida. The Slove-
nian Country House expanded greatly
and became one of Cleveland's best
ethnic restaurants. John and Helen
Kuzman opened the doors to Kuz-
man's Lounge in Girard featuring
ballroom dancing in a tavern atmos-
phere, Simcic's, the Sahara and Two
Cro's contined promoting polka mu-
sic and versatile musician Joey Misku-
lin took the reins of the former Spot-

light Lounge on E. 200 Stret and made it a real polka haven.

We mentioned Timko retired and so did bandleader Milan Racanovic only to take up tour co-ordinating and guiding. The doyen of Slovenian broadcasters, „Heinie” Martin Antoncic retired from radio in 1973 and moved to Florida.

The most popular album of the past ten years was without a doubt the “Polka Mass” which came out of Minnesota by Father Perkovich and the Joe Cvek Orchestra. If there was a most popular tune in the ten it was certainly Avsenik’s “Wind Song”.

And oh yes, how could we forget, the “Station of the Nations”, WXEN, folded in February, 1977 after 15 years of service to Cleveland’s ethnic community! A storm of protests didn’t help and within a month after we moved our program, which is now heard for 2 1/2 hours daily at 3 p. m., to WZAK-Stereo 93.

All in all a very remarkable ten years for Slovenian polkas. I wonder what the 80’s will bring?

Tony Petkovsek, Cleveland
Ohio

Sir:

This letter is twofold. First, I want to say that the “Rodna Gruda” is “just great”. My mother and father were both born in Slovenia, one in Smednik and the other in Valburga. Both are very close to Ljubljana. I’ve been there a couple of times already and once to your office. — I hope some day you’ll write an article on Smednik or Valburga in the “Rodna Gruda” Magazine and I love it. I can speak and read Slovenian but I can’t write it.

Now for the real reason why I’m writing this letter and maybe you can help me. I am a painter of landscapes. I am looking for either books or magazines that have pictures such as you had in your July/August “Rodna Gruda”. The photographer was Jože Kološa. Are there books on sale that specialize in photography? I’m looking for landscapes, old buildings out on the farms etc. This would aid me in my painting of Slovenia and its surroundings. I would appreciate it so much. Thank you for taking time to read my letter. Thanks.

Frank E. Zore, Richmond Hts.,
Ohio, U.S.A.

SLOVENE HOME PRESERVES PROUD HERITAGE AND MEETS SPECIAL COMMUNITY NEEDS

“To be of Yugoslav descent is an honor, but to be American Slovenian is a precious gift to be treasured.” Slovene Home for the Aged has successfully preserved for its residents this proud heritage (as quoted in one of its brochures) that began a thousand years ago in Europe, and with the help of a strong Slovenian community has used a unique inheritance to provide a level of care that has earned JCAH accreditation and state-wide recognition for significant services to the community.

Slovene is spoken not only by the residents but by most of the staff. The menu is traditional and during Christmas holidays, potica, flancati, pohanje and krofi will bring special pleasure and meaning. By maintaining their language and culture, residents/patients gain greatly in well-being.

Located on Neff Road in Cleveland, at the edge of Euclid, the Slovene Home opened as a rest home in 1963 with 24 beds. All residents were ambulatory. In 1972 an expansion program added 63 beds and Slovene Home was licensed as a skilled nursing facility.

It was administrator Mary Cerer’s strong desire to provide medical care at the home for residents who needed it, rather than rush them to a hospital, which led to the evolution of the rest home to a nursing home and her own license as a nursing home administrator. In 1968 Mrs. Cerer came to Slovene Home as an attendant, assisting Zofka Skorcic, R. N., manager of the home. Mrs. Skorcic returned to Ljubljana, Slovenia in 1969.

“We can take care of them here,” said Mrs. Cerer, who fulfilled this pledge by becoming an L.P.N. through the Euclid General Hospital school of nursing (in addition to caring for a family and serving as manager of the Slovene Home). In 1973 she received her NHA.

Slovene Home has 2800 contributing members and receives support from fraternal organizations and individuals; 77 have contributed \$1,000 or more; 328 have contributed \$300 or more. A single contribution of \$72,000 came during planning of the new addition.

From the “in-fact”, Cleveland, O.

WHAT IS HAPPENING ON THE STAGES OF THE SLOVENE THEATRE

THE FORMING OF THE SLOVENE THEATRE

If one were to try to present a “topography” of the Slovene professional dramatic companies of the present time one would most likely first turn to the kind of comparison which is often made in other fields of social life, i. e. a comparison between the past and the present situation. Thus the question asked would refer to the number of professional dramatic companies in Slovenia before the Second World War as compared to the present number. The figures alone tell us a lot. Forty years ago there were only two professional theatre companies in Slovenia: “Drama of the Slovene Na-

tional Theatre” (Drama Slovenskega narodnega gledališča) in Ljubljana, and a theatre company bearing the same name in Maribor. The post-war period gave great impetus to theatrical life; a number of new theatre companies were founded within the Slovene cultural region, so that today there are three professional theatre companies in Ljubljana (Drama SNG — Drama of the Slovene National Theatre, Mestno gledališče Ljubljansko — the Ljubljana City Theatre, and Slovensko mladinsko gledališče — the Slovene Theatre for Youth) one in Maribor (Drama SNG of Maribor), one in Celje (Slovensko ljudsko gledališče — the Slovene Popular The-

atre), one in Nova Gorica (Primorsko dramsko gledališče — the Primorsko Dramatic Company) and one in Trieste (Stalno slovensko gledališče — the Permanent Slovene Theatre). If we add to these seven institutions the two opera-ballet houses in Ljubljana and Maribor, the Puppetry Theatre in Ljubljana and the two semi-professional theatres in Ljubljana (the Šentjakob Theatre) and Kranj (Prešeren's Theatre) then the present "topography" of Slovene theatres is quite different from that of the pre-war period. There are now altogether twelve theatrical institutions which are engaged in continuous and planned work, either on a professional or a semi-professional level. This figure, as has already been mentioned, speaks for itself and does not need any special comment, at least as far as the number of the theatrical companies is concerned. However, this does not mean to say that such a theatrical "topography" is entirely sufficient and appropriate to cover the whole of the Slovene cultural region. An urgent need for the establishment of at least two more theatrical companies is felt; for one in Koper (where in the past a professional theatrical company did exist for a few years) and, considering the so-called uniform Slovene cultural region, for one in Celovec (Klagenfurt). There are certain good signs that these ideas will be materialized in due course.

THE SLOVENE THEATRE'S NATIONAL AND ARTISTIC MISSION

Figures alone, of course, don't tell us much about how this considerably enriched theatre "topography" has changed since the war when viewed from the so-called contentual and ideological — communicative points of view. It must immediately be pointed out that the different and qualitatively essentially changed contentual nature of the Slovene theatre as compared with that of the former pre-war period is not easy to determine, let alone to analyse. For this reason we must first consider some basic points which gave rise to such changes almost automatically.

The first and possibly the fundamental consideration concerning the contentual, ideological and communicative direction of the present Slovene professional theatre companies reaches to the core of some social, cultural and political problems which have been present in Slovene culture, and the theatre within it, during the whole of the post-war period. The National Liberation War and the Socialist Revolution, which have changed our

A Spring-trip (photo: Joco Žnidaršič)

social existence in its very basis, have, of course, profoundly influenced the position, mission and artistic tasks of the Slovene theatre as well. Putting it like this, we are aware of the very much simplified and, for the purpose of better understanding, most concise, statement on the nature of these "liberating" changes.

We have used the notion "liberating" on purpose because we think that this notion encompasses the very essence of the new situation in which the Slovene professional theatrical companies found themselves after 1945. What do we actually mean by this "new situation"? Although a thorough insight into this situation would require a detailed historical, political, ideological and aesthetic analysis, let us briefly recall the two basic premises which determined the mission and tasks of the pre-war theatre: the first task of both dramatic theatres, in Ljubljana and Maribor, was theatrical production, i. e. the performing of Yugoslav and foreign dramatic works,

artistically presented according to contemporary European theatrical experience, which was followed more or less quickly in our country. It is in this respect that a very important shift was noted in the Slovene theatre during the last decade before the Second World War, a shift which has been described in the history of the Slovene theatres as "Europeization". However, in spite of this undoubtedly reasonable tendency the Slovene professional theatres of the pre-war period had to follow another, no less important mission, that of the national awakening, and the developing of national consciousness. It is true that the latter mission was no longer as important as in the 19th Century, when it was radicalized in a special way by foreign rule, but it is equally true that the so-called "tripartite state" (The Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes) by no means solved the essential national questions. On the contrary, the "Yugoslav" tendencies constantly made it necessary for the the-

atre to carry out independently, in addition to its artistic functions, its national awakening mission. And a look back to the history of the pre-war Slovene theatre shows that it carried out the latter task properly, to use only one word for this activity, which, however, could be illustrated with a mass of data and evidence.

NEW SEARCHINGS AND REALIZATIONS

The National Liberation War and the victorious revolution have exerted crucial influence on the creative tasks of our dramatic theatres: they have relieved them from their once most important national awakening mission and made it possible for them to devote all their efforts to artistic work. At the same time, the newly founded theatrical companies have brought the art of the theatre to previously neglected parts of the Slovene cultural and national region, including the Slovene community in Italy.

What suddenly happened under such changed and new conditions is typical for artistic creativity which has been given freedom and peace for its development: on the one hand a greater number of theatrical institutions enabled the so-called programme differentiation, and on the other hand, the peaceful conditions and the predominant orientation towards the solving of purely artistic questions have caused all sorts of oscillations, which have from time to time turned into real crises. However, we must immediately add that there is some truth in the saying that theatrical creativity, being the most direct and "live" of all the arts, is actually constantly in a state of crisis. It is from such crises that art — and the theatre in particular — has always risen towards new searchings and realizations. This happened with the Slovene post-war theatre as well. There were times when it seemed that the theatrical creativity was too self-centered, that it favoured only the already recognised modes of expression, for instance psychological realism, or that, with respect to its programme orientation, it was confined to "academism", avoiding any bold innovations and presenting predominantly classical works, without recording the living present, the problems and fears of the world of today. It, of course, goes without saying that avoiding risks and staying "on the safe side" has ossified many an artistic endeavour, and it is natural enough that especially the young post-war generations of theatrical creators stood up against such tendencies. Thus during the 1950's a number of new

Fishing at the Lake of Cerknica (photo: Janez Zrnec)

initiatives were put forward, several periodical theatrical groups and experimental theatres were founded in Slovenia. Among the experimental theatres the first to win recognition was "Oder 57" which was later followed by "Pekarna" and "Glej", the latter still being active today. These groups experimented with new modes of theatrical expression, staged new, modern texts of European drama and paid special attention to new and original Slovene dramatic texts. It is, in fact, through the text of the country's own playwrights that all the theatres throughout the world are able to assert themselves most fully and individually. On the basis of such initiatives two original playwrights, Dominik Smole and Primož Kozak were able to win recognition. Smole's "Antigone" and Kozak's "Afera" became and still are the most famous dramatic works of post-war Slovene dramatic art.

Such new searchings and recognitions have brought new life to the sometimes stale Slovene dramatic creativity and, what is perhaps more interesting and not surprising in a way, these new searchings and recognitions have soon found their way to the permanent institutionalized theatres. Thus progress went its own way, although now, when "the experiment" has, so to speak, settled into the institutionalized theatres, a lot of people wonder what will now happen to the searchings and recognitions in the future. This question, however, does not concern the Slovene theatres alone. A similar process can be noticed in all European and the world's theatrical circles. If we were to describe this general process in a rather exaggerated way it could be said that in Slovenia and likewise in Yugoslavia and elsewhere in the world there are no revolutionary theatrical tumults nor such radical searchings, as

were those characteristic of the 1950's. It was something else that happened; when the most imaginative innovative tendencies were practically exhausted, a very typical and interesting orientation, dominating the latest theatrical endeavours, appeared. This is the staging of classical dramatic works, from the Ancient Greek and Roman dramas, to the works of Shakespeare, Ibsen, Strindberg, Chekov and others, enriched with a new, modern approach. Such orientation has had its logical and most productive effects in the Slovene theatre, too. In this connection we must mention the director Mile Korun, who has recently devoted himself primarily to the staging of new Slovene dramatic works, but has, at the same time, considered the staging of the works of Ivan Cankar as his primary artistic task. Thus he has presented, in various Slovene theatres, particularly in the Slovene Popular Theatre at Celje, which has recently attracted a lot of attention within Slovenia and Yugoslavia, all Cankar's main works in a genuinely new way, emphasizing the so far unknown or unobserved elements of Cankar's works.

SLOVENE HISTORICAL MOTIVES ON THE STAGE

The obvious tendency towards the bringing back to life of the mythological and historical motives in Slovene literature is probably in close connection with the above-mentioned new approach to the classical dramatic works. Such mythological and historical motives have so far been presented in several alternatives. Here should be mentioned "Lepa Vida" ("Beautiful Vida"), "Celjski grofje" ("The Counts of Celje") and "Veronika Deseniška", which Rudi Šeligo, Matjaž Kmecl and Franček Rudolf have seen in a new light, no longer embellished and ennobled with pathos but rather full of criticism, mockery and even irony. Andrej Hieng's dramatic creativity belongs to the same kind of artistic endeavours presenting the old motives in a novel, modern way. With his Spanish dramatic cycle and his play "Lažna Ivana" (with the motif of Joan of Arc) he has drawn upon historical and mythological motives and through them he has addressed the world of our time. The comedies by Tone Partljič are of a somewhat different nature, being based on Cankar's works but given a touch of parody. Finally, a typical, through unsatisfactory from the point of view of the staging, attempt at presenting the original version of Levstik's "Martin Krpan" belongs to the same

kind of theatrical endeavours. It was performed at the Celje theatre and directed by Dušan Jovanović, who is the most outstanding Slovene dramatic author at the present time. His drama "Osvoboditev Skopja" ("The Liberation of Skopje") aroused immediate interest and has been performed in several theatres throughout Yugoslavia.

We have dealt with only some of the characteristic features of the present-day Slovene theatre, which, however, provide a clear picture of the contemporary artistic endeavours of our theatrical creators. Of course, all the briefly mentioned efforts, trends and orientations are closely interwoven and in constant movement, thus defying proper consideration from a critical distance. However

be that as it may, although the Slovene professional theatres are faced with all sorts of so-called professional difficulties, which are outside the scope of the present article, but are, in fact, an indispensable part of every live and searching creative work, contemporary theatrical creativity in Slovenia is, in spite of all, encouraging. If nothing seems sacred to it, then this is because its liveliness, full, too, of risks and blunders, is a sign of the creative freedom which was brought to the fore during the post-war period. And it is on this time that the numerous, in comparison with the great and more developed nations surprisingly and enviously numerous, Slovene professional dramatic companies have been unceasingly making their mark.

Vasja Predan

A SELECTION FROM THE SLOVENE PRESS

SLOVENE WAS A COOK IN THE WHITE HOUSE

We met him by chance in one of Piran's narrow streets, where, as a lover of antiques, he was looking round the points of historical interest in Piran. He introduced himself as Anton Bastiani, born in Ilirska Bistrica almost six decades ago. Before the war he went to look for work and stopped at Trieste, where he got his first job in a restaurant belonging to a lady-relative. He sent part of his earnings home to his elderly parents. After the war he tried his luck as the owner of a night-club in Trieste, but during the Fifties it was in fashion to emigrate to America. So Bastiani followed those who had been attracted by the New World.

"A lady from Trieste recommended me to stop at Washington. In America it was hard to get physically less-demanding work, and foreigners who didn't know English were usually employed as washing-up assistants in third-rate restaurants. Because of the recommendation I got work at the Sheraton Park Hotel, one of Washington's top hotels and one of a chain of 350 hotels run by this company in America and elsewhere. The hotel has 2100 single-bedded and twin-bedded rooms and a number of three-roomed apartments and the restaurant has seating accommodation for 5000 guests. At first I worked in the kitchen. In this hotel banquets are prepared for senators, governors, ministers and of course for the President of the U.S.A., too. I got to know all the American presidents from Truman to Carter.

I have the best opinion of John Kennedy. Our hotel sent cooks and waiters to the White House if they were needed. In this way after several years of employment as a cook, I became the banquets manager. I remember John Kennedy, a gentleman in the true sense of the word, as a kind and good man for the man in the street, too.

It's not easy to get into the White House, one has to have the permission of the secret service. It was interesting when I first served President Kennedy. In the kitchen I was given six dishes containing the same food, one of which I placed on the table in front of the President. That was necessary so that the President shouldn't by any chance get poisoned food.

I got to know Robert and Ted Kennedy, too. Robert was in many ways similar to John. I know Ted as a merry-maker and someone who likes a good drink. His marriage was endangered by alcohol. For me he is one of the best senators of the Democratic Party; its thanks to him that there are now good pensions in the U.S.A.

(from "Delo")

RETURN OF AMERICAN AIRMAN RESCUED IN RIBNICA

During the bombing of the airfield at Udine in Italy on November 18th, 1944 an American Flying-Fortress Liberator was hit by the Germans and crashed near Ribnica. The crew had flown the aeroplane in that direction as they knew that somewhere in that direction in Bela krajina there was

a partisan-held airfield. However, the plane didn't reach it as it caught fire before.

Ten members of the aircrew jumped out of the aeroplane, including the plane's navigator William Joseph Swigart, who recently revisited, for the first time in 35 years, these places, talked to the people who were witnesses to the event, and took a look at the places where he descended from the plane and was imprisoned by the Germans.

Among the ten members of the aircrew four were found by the members of the quisling homeguard, who handed them over to the Germans. The rescued airmen were then flown to Italy. The other six were kept in prison in Ribnica for several days, then in Ljubljana for a few days, and then they were sent to a concentration camp next to the Baltic Sea.

The rescued American airman, who came over from America with his family, was received by the Mayor of Ribnica, Stane Kromar, who presented him with a "Ribnica banquet" of wooden ware as a souvenir of his visit. The well-known photoreporter Edi Šelhaus was present at the meeting, too. He collects and publishes details about Allied airmen who during the war landed by parachute in Slovenia because their planes were damaged.

(from "Dolenjski list")

OUR HERITAGE BELONGS TO ALL THE WORLD

A recent news item is of exceptional importance for our cultural and natural heritage. Six Yugoslav natural or man-made monuments have been entered in the official list of the world's natural and cultural heritage, which contains a total of 53 such monuments. This decision was made by the International Committee for the World's Cultural and Natural Heritage.

The following Yugoslav monuments have been included on the list: the old city of Dubrovnik, the historical centre of Split with Diocletian's palace, the old town of Ras with the Sopočani monastery, Ohrid, the Plitvičko Lakes National Park and the town of Kotor as a natural and man-made monument at the same time.

If it is borne in mind that Egypt occupies first place according to the number of monuments it contains — there are six of them: Cairo, Abu Simbel, Mena, Menfis, Karnak near Luxor and Assuan — then it is clear that Yugoslavia with its cultural monuments, which UNESCO, too, will be taking care of in the future, has found itself at the top of the list.

The open-air restaurant at the castle-restaurant Otočec (photo: Marjan Ciglič)

With the decision of the international cultural organization the old truth has once again been confirmed, that such natural and man-made monuments are the property of all humanity, and not only of the states or nations which have them. If they are by their enduring a link between the past and the present, and if they are

an indication of the development and strength of people, then all the nations of world must look after them.

Thus the decisions of the international committee for the protection of cultural and natural monuments can be seen as decisions with long-lasting and positive consequences.

(from "Dnevnik")

FOREIGN CAPITAL INVESTMENTS IN YUGOSLAVIA

EVER GROWING INTEREST IN FOREIGN CAPITAL INVESTMENTS

AMERICAN FIRM DOW CHEMICAL CONCLUDES THE BIGGEST TRANSACTION

More than ten years ago the first contract on joint investment was executed between a Yugoslav and a foreign firm. In April 1968 Zavodi Crvena Zastava from Kragujevac, the biggest Yugoslav automobile works, and the Italian FIAT executed the contract of 593.7 million dinars of value (1 dollar equals 19.00 dinars). The Italian partner invested 62.5 million dinars while the rest of the sum was invested by the Yugoslav partner. Expressed in percentage, the Yugoslav partner invested much more, almost 90 %, but it got interesting in technology for the production of modern vehicles the country needed.

Since then 164 contracts were executed while some ten contracts will

soon be registered. Today, total foreign investments amount to over 300 million dollars, which Yugoslavia considers unsatisfactory because the new Law offers broad possibilities for such business transactions, especially in the underdeveloped republics (Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Macedonia and SAP Kosovo). Anyhow, it is expected that the new Law on Joint Investments will revive contact with foreign firms.

The proof of the above is the signing of new contracts such as the contract on the construction of a petrochemical complex on the island of Krk in the Adriatic, signed by the American firm Dow Chemical and the Zagreb enterprise INA. The value of the contract amounts to 13 billion dinars. We should also mention the contracts signed by General Motors and Livnica Železa i Tempora Kikinda of 1.5 billion dinars in value, and the

contract signed by Harbisson-Walker Co. (U.S.A.) and Magnohrom from Kraljevo amounting to 1.6 billion dinars invested in the production of sinter magnesite. A similar amount was invested in the production of aluminium through the contract signed by Aluisse (Switzerland) and Tvornica Lahih Metala from Šibenik (1.5 billion dinars) and in the field of metallurgy, through the contract signed by Iton Co. from London and Železarnice Skopje (one billion dinars).

INVESTMENTS IN COMPUTER PRODUCTION

The negotiations going on at the moment clearly show that the new regulations offer good possibilities for signing new and more important contracts. Negotiations are already going on between El of Niš and the American firm Honeywell on computer production and it seems most likely that the contract will soon be signed. Similar activities are performed by the International Investment Corporation for Yugoslavia (IICY) founded by the International Bank for Reconstruction and Development of Washington and the group of the biggest banks from all continents.

The Corporation, with head-offices in Zagreb and London, concluded many business transactions in the sphere of joint investments the value of which amounts to over one billion dollars (including both fixed assets and working capital). The most important contracts were executed by Semperit and Sava from Kranj, then by Kleber-Colombes and FAG Miloje Zakić, in the field of the production of high standard tyres for passenger cars and commercial and special vehicles. Through cooperation with the Corporation contracts were executed by Klockner-Humboldt-Deutz and TAM, Maribor, as well as by Daimler-Benz and the Yugoslav firm FAP-FAMOS, which contributed to the introduction of the new modern technology and expansion of production. Similar transactions were made in modern maize processing (cooperation of Corn Products Co. and Alfa-Leval with Yugoslav producers) and in pharmaceutical industry Pliva, Zagreb; The Boots Co. — Galenika, Zemun; (CI-BA, Geigy — Prodotti Adria — Bosnalijek, etc.).

FAVOURABLE CONDITIONS FOR INVESTING

All this clearly shows the interest of foreign partners in investing. The

sum of each investment is impressive, but the number of investors and total sum of the investments are still unsatisfactory. Accordingly, the new Law on Joint Investments opened new spheres for investments, excluding only the fields of insurance, trade and public services. It practically means that the investments can be effected in all economic activities which was not possible according to the previous Law. Investments are now possible even in the banking business, primarily because of investments in joint financial transactions.

We should mention the basic rights and obligations stated by the Law on Joint Investments:

— risks to be shared by both parties,

— the right to refund the invested means and the right to share the income according to the invested means,

— foreign partners enjoy special legal protection,

— the right to transfer means,

— foreign exchange resources, equipment, and production and raw materials can be invested,

— the right to repartition of invested means in case of termination of the contract,

— the value of foreign investment cannot be greater than the value of the investment of Yugoslav firm, except in special cases,

— a joint management organ is to be formed.

It should be mentioned that the Yugoslav economic and legislative system offers special benefits to foreign partners. This specially refers to the underdeveloped regions of the country. It should be kept in mind that the average rate of income tax is 35 %, while in the underdeveloped regions it is 20 % and even less than that. If the foreign partner re-invests the income realized in the joint undertaking, no matter whether in the same or some other Yugoslav organizations, the income tax for the first 25 % of re-invested income is reduced by 15 %, for the next 25 % of re-invested income the tax is reduced by 30 %, and if over 50 % of income is re-invested the tax is reduced by 50 %. The Yugoslav legislature offers also other benefits to joint enterprises like, for example, in the sphere of regulation of imports of raw and production material, equipment and alike.

WHERE TO INVEST

According to the Social Plan of Yugoslavia priority spheres for investments are:

— *energy production* (power plants, mines, pipelines, oil and gas produc-

tion, nuclear fuel production). The estimated rate of growth is 5 to 10 %.

— *production of raw materials*: expansion of the production of lead, zinc and aluminium — rate of growth 11 %.

— *production of machinery and shipbuilding*: equipment for energetics, installations for metallurgical, chemical and food processing industry, agricultural machines, electronics and telecommunications, transportation means — rate of growth 12—13 %.

— *food production*: sugar, oil, canned meat, milk products, production of fruit and vegetables, fodder, increase of agricultural production — rate of growth 8 %.

— *transportation*: modernization of railroads, reconstruction and construction of main roads, airports and ports — rate of growth 7—10 %.

— *tourism*: construction of new facilities, hotels, motels and camps — rate of growth 7 %.

These spheres require the presence of both foreign and home capital and investors can certainly find interest in investing, especially in the regions where they enjoy the mentioned income tax benefits.

THE EXPERIENCE OF HOECHST AG, FRANKFURT/MAIN

The well known firm Hoechst Farbwerke AG, Frankfurt/Main, was among the pioneers of joint investments in Yugoslavia. It executed two contracts on joint investments in Yugoslavia. At the special meeting of the Management Education Institute (BIF) from West Berlin the possibilities for investments in Yugoslavia were discussed and it was concluded that these projects were promising. In his report the representative of Hoechst stated: "Years of research work performed with Yugoslav partners are behind us and we are now planning future joint undertakings. We find the Yugoslav market favourable for our development and consider joint investments an important instrument of our participation. We are of the opinion that cooperation with the management bodies of joint undertakings is altogether successful."

This stated opinion of one of the outstanding western firms which together with Yugoslav firms realized joint investments, shows that good prospects exist also for other interested firms, bearing in mind the fact that the Yugoslav economy is of the open type and has such programmes of development which offer good possibilities for common interests.

(from "Yugoslav Life")

EL PETROLEO DE VOJVODINA

Yugoslavia consume anualmente 18 millones de toneladas de petróleo, de los cuales importa catorce. Uno de los productores yugoslavos de petróleo es la empresa «Nafta-gas» de Novi Sad, fundada hace treinta años.

«Cinco meses después de fundarse la empresa, en junio del año 1949, dimos con la primera bolsa de gas y unos meses más tarde encontramos el primer yacimiento petrolero. Ambos hallazgos mostraron que en la Provincia Autónoma de Vojvodina, que ocupa parte de la depresión panónica, había óxido de carbono y constituyeron un gran aliciente para perseverar en las prospecciones, no obstante las difíciles condiciones de trabajo, la poca experiencia de los cuadros y la falta de equipos. Durante los primeros años se realizaron de cinco a siete perforaciones», declara hoy el presidente del Comité gerencial de «Nafta-gas», Ivan Šenk.

Se continuaron las prospecciones durante los años siguientes y se hallaron y comenzaron a explotar varios yacimientos más de petróleo y gas natural. «Nafta-gas» tiene hoy, entre el Banat y Bačka, 38 yacimientos de petróleo y 25 de gas natural. En tres decenios, esta empresa produjo ya 15 millones de toneladas de petróleo y 10 millones de metros cúbicos de gas.

«Nafta-gas» produce anualmente 1.150.000 toneladas de petróleo.

EL LIBRO DE PIEDRA DE LOS MUERTOS

El libro recientemente publicado con el título que encabeza nuestra noticia está dedicado a las inscripciones que figuran en lápidas y monumentos funerarios serbios. Radojko Nikolić, su autor, recorrió durante más de diez años diferentes cementerios y leyó más de 70.000 inscripciones funerarias de los siglos XIX y comienzos del XX, recopilando muchos datos de importancia para historiadores, tecnológicos, sociólogos, historiadores del

arte, folkloristas y otros investigadores de la vida popular. Estudia el carácter, el espíritu y la esencia de esos «epitafios tan elocuentes y abundantes en sabiduría popular».

Durante el periodo estudiado se da un gran pesar por lo pasajero que es una existencia y se muestra una imposibilidad de reconciliarse con la muerte. Los epitafios denotan con frecuencia la alegría del vivir, da resistencia y la revuelta. El autor del libro estableció a través de las inscripciones funerarias un panorama poco concido de la Serbia del siglo XIX que ni la historia, ni la etnografía, ni la sociología conocían suficientemente. Los epitafios permitieron a los autores confeccionar contextos bajo forma de aspectos, ensayos, disquisiciones y estudios sobre emigrantes, oficios y artesanos, guerreros, bandoleros generosos, delincuentes, partidos y coaliciones políticas, alumnos, enfermos y formas populares de adioses y lamentos plañideros.

Esas inscripciones funerarias permiten reconstruir muchos acontecimientos y fenómenos locales que hasta la fecha habían permanecido ocultos historiográficamente.

LA BIENAL DEL GRABADO EN LJUBLJANA

En esta decimotercera bienal de Ljubljana, la mayor muestra pictórica internacional yugoslava, se han presentado unos 1.200 grabados de 58 naciones. Además de los países europeos y latinoamericanos, nos encontramos en la bienal con frecuencia con países cuyos grabados son generalmente desconocidos en el marco internacional. Este año, han suscitado gran interés los autores chinos, dado que hasta la fecha no habían asistido a ninguna muestra pictórica internacional antes de esta de Ljubljana desde hace muchos años.

Cuando se trata de artes pictóricas en medios artísticos poco conocidos, la bienal de Ljubljana muestra dos cosas. Que una vez llegan obras de

increíble calidad y otras perfectas mediocridades.

Por otra parte, dado que la selección de las obras que se exhibirán corre a cargo de museos, y galerías, es decir instituciones y críticos de arte, en una palabra a instituciones, se ha constatado la existencia de una producción deficiente incluso en casos de países famosos por sus grabados.

En la bienal de Ljubljana se presentan también exposiciones de ganadores de premios a muestras anteriores. Quizá estas exposiciones han constituido la parte más interesante de la bienal.

EL FERTIL ADRIATICO

«El litoral dalmatino podrá producir dentro de poco 5.500.000 kilos de pescado de calidad. Nuestro mar puede dar mucho. Mucho más de lo que nosotros podemos imaginarnos...», declara el joven ingeniero Tomislav Vodopija, uno de los directores del proyecto de cría de peces en los alrededores de Zadar, ciudad del Adriático central.

El Instituto Tecnológico de Zagreb ha fundado en Zadar su centro de cría de pescado, dado que las especies de calidad están desapareciendo de nuestro mar. Dicho centro se propone dictaminar si se podrá producir en Yugoslavia rentablemente pescado de calidad. Aunque nuestros institutos del Adriático han progresado mucho en el campo teórico de los cultivos marítimos, este será su primer intento de verificar dichos conocimientos en la práctica. Los especialistas de Zadar han adquirido sus experiencias prácticas en Alemania, Italia, Francia, la Gran Bretaña y Suecia. El año pasado se adquirieron las primeras cantidades de alevines que descendieron en sus compartimentos enrejados a la profundidad adecuada de la ensenada de Novigrad. Se escogieron especies de interés para el mercado yugoslavo, lubinas y otras especies selectas. Se tuvo muy en cuenta la clase de alimento con que se nutrirán dichas especies, la influencia del clima y la preservación de estos peces contra las enfermedades. Los peces se dieron muy bien en la zona.

Dado que la parte experimental tuvo éxito, este año comienza la cría comercial de sesenta toneladas de pescado en sus contenedores. Se ha iniciado al mismo tiempo la tercera fase del proyecto, la inauguración de espacios marítimos acotados por redes cerca de Solana, comarca de Nin, donde se espera criar al año 8 millones de alevines de lubina.